

MŪSŲ GIRIOS

Žurnalas apie miškus ir miškininkus

2021 / gegužė

Pagrindinis tikslas – susitarti dėl ilgalaikės subalansuotos miškų politikos kryptų

Įmonės procesų centralizavimas ir medienos rinkos stabilizacija užtikrino ženkliai geresnius rezultatus

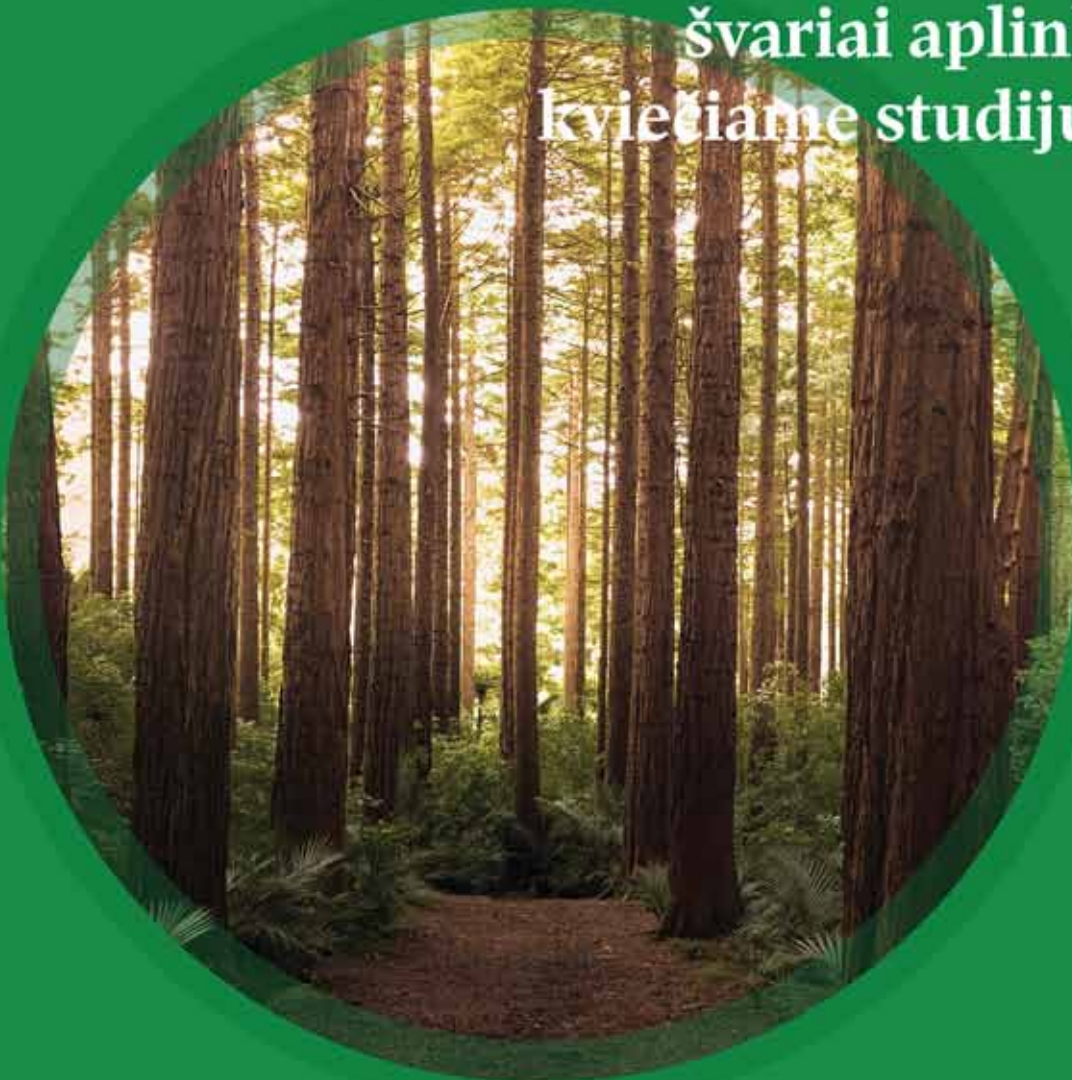
Nepamirškime girininko A. Olšausko kūrybinio palikimo Dzūkijos miškuose

LMS Generalinėje Asamblėjoje – diskusijos apie esamą ir būsimą miškų politiką

VYTAUTO DIDŽIOJO
UNIVERSITETO
ŽEMĖS ŪKIO
AKADEMIJA

Jei esi neabejingas miško ošimui ir švariai aplinkai, kviečiame studijuoti

Pirmosios pakopos (bakalauro) studijų programos

- Miškininkystė
- Taikomoji ekologija

Antrosios pakopos (magistrantūros) studijų programos

- Miškininkystė
- Taikomoji ekologija
- Laukinių gyvūnų ištekliai ir jų valdymas

Miškų ir ekologijos fakultetas

(8 37) 752 282 | (8 37) 752 232 | mef@vdu.lt | Studentų g. 11, Akademija, Kauno raj.

4 Kronika

Aktualijos

6 D. AUGUTIS.

Pagrindinis tikslas – susitarti dėl ilgalaikės subalansuotos miškų politikos krypčių

8 K. SVENTICKAS.

Pilietinio pasipriešinimo Punios šilo gamtinio rezervato plėtrai motyvai ir išvalgos

Valstybinių miškų urėdijoje

10 Įmonės procesų centralizavimas ir medienos rinkos stabilizacija užtikrino ženkliai geresnius rezultatus. Nebeatlaikė vienas seniausių ir storiausių Lietuvos ąžuolų

Miškininkystė

12 N. SIDABRAS,
A. AUGUSTAITIS.

Hemisferinių nuotraukų metodu nustatyto lapijos ploto indekso tikslumas ir jo pritaikymo galimybės pušynų būklės ir produktyvumo tyrimuose

16 B. GRIGALIŪNAITĖ,
A. MATELIS, D. BUROKIENĖ.
Paprastojo apynio nauda, pažeidimai

Istorija ir dabartis

18 V. STACEVIČIUS.

Nepamirškime girininko Antano Olšausko kūrybinio palikimo Dzūkijos miškuose

20 V. TREPĖNAITIS.

Eksperimentiniai želdiniai girininko A. Olšausko ir kitų miškininkų akimis

Privatūs miškai

22 LMSA Generalinėje Asamblėjoje – diskusijos apie esamą ir būsimą miškų politiką

Miško flora ir fauna

24 S. PALTANAVIČIUS.

Lietuvos miškų paukščiai. Gegutė (*Cuculus canorus*)

25 Laisvą minutę
Kryžiažodis

Atradimai

26 E. MANKEVIČIENĖ.

Žavėjimosi jėga ir spalvingos gėlių fejos

Jaunieji miško bičiuliai

28 Konkursui „Kodėl noriu būti miškininku“ pasibaigus

30 Išėję negrįžti

Medžioklė

32 J. SOKAS.

Vilkų medžioklė žiemą

LIETUVOS MIŠKININKŲ SAJUNGOS
ŽURNALAS

Leidžiamas nuo 1929 metų birželio
Indeksas 5057, su nuolaida – 5058

2021 m. gegužė, Nr. 5 (877)

ISSN 1392-6829

LEIDĖJAS

Viešojo įstaiga „Mūsų girios“

Adresas korespondencijai:

P. d. 604, Vilniaus 16-asis paštas,
Nemenčinės pl. 2, 10001 Vilnius

Mob. tel.: 8 687 10616

El. paštas: info@musu-girios.lt

rimondas.v@musu-girios.lt

rimondas.vasiliauskas@gmail.com

www.musu-girios.lt

@musugirios

Įmonės kodas 125302897

PVM mokėtojo kodas LT 253028917

A. s. LT887044060001501044

AB SEB bankas

Direktorius – vyr. redaktorius

Rimondas Vasiliauskas

Mob. tel. 8 687 10616

El. paštas: rimondas.v@musu-girios.lt,

rimondas.vasiliauskas@gmail.com

Spausdino AB „Spauda“

Laisvės pr. 60, 05120 Vilnius

www.spauda.com

Tiražas 1000 egz.

Kaina 3,50 Eur

Kaina su nuolaida 2,50 Eur

„Mūsų Girios“ (Our Forests) magazine

Editor-in-chief R. Vasiliauskas

PO Box 604, 16th Vilnius Post Office,

LT-10001 Vilnius, Lithuania

Redakcijos ir autorių nuomonė ne visada sutampa.

Už reklamos turinį redakcija neatsako.

„Mūsų giriose“ išspausdintus straipsnius ar jų

dalį perspausdinti galima tik gavus raštišką

redakcijos sutikimą ir su šaltinio nuoroda.

Redakcija pasilieka teisę redaguoti straipsnius.

KRONIKA

Gegužės 3 d. Kuršių nerijos nacionaliniame parke startavo projektas – gamtotvarkos priemonių įgyvendinimas „Natura 2000“ teritorijose (II) „Nendrynų šalinimas Kuršių marių pakrantėje“. Projektas bus vykdomas 2021-2023 metais. Marių pakrantėje suvešėjus nendrynams – išnyksta smėlėto skalaujamo kranto ir atvirų seklių įlankų tipų buveinės, kuriuose auga reti ir saugomi augalai (pvz., vandeninė plaumuonė), maitinasi paukščiai (pvz., urvinė antys). Dėl nendrynų išplitimo, nebelikus natūralių buveinių, urvinės antys maisto ieško nuožulniose marių krantinėse miesteliuose. Laukiniai paukščiai bijo žmonių, todėl joms maitinimosi sąlygos yra prastos. Urvinės antys maitinasi ant krantinės augančiomis žolėmis, nors galėtų misti smėlyje gyvenančiomis kirmėlėmis, moliuskais.

Vienintelė galimybė situaciją keisti – nendrynų užimamų plotų mažinimas. Kaip viena iš pagrindinių priemonių siekiant atkurti atviras pakrančių buveines yra reguliarus nendrynų šienavimas. Šiam tikslui bus naudojama unikali šlapynių ir seklių ežerų priežiūros technika – amfibija Truxor DM 4700B, kuri buvo atgabenta į Kuršių nerijos nacionalinį parką.

Gegužės 12 d. vieną vertingiausių Lietuvos gamtos vietovių – Punios šilą – siūloma saugoti išplečiant gamtinį rezervatą. Pietinėje Punios šilo dalyje projektuojamas pažintinis pėsčiųjų ir dviračių takas, kuris leis visuomenei susipažinti su šio unikalaus kraštovaizdžio vertybėmis be didelės intervencijos. Tai numato Valstybinės saugomų teritorijų tarnybos parengta Nemuno kilpų regioninio parko planavimo schemos korektūra, pagal kurią Punios šilo gamtinis rezervatas, dabar užimantis 456 ha, ir Punios šilo botaninis zoologinis draustinis sujungiami ir įgyja naują statusą – gamtinio rezervato. Rezervato plotas padidėja iki 2,2 tūkst. ha.

Naujasis reguliavimas padės išsaugoti pirmąsias Lietuvos girių bruožus išlaikiusį unikalų Punios šilo gamtinį kraštovaizdį su sengirei būdingomis gausiai ten aptinkamomis saugomomis gyvūnų, augalų bei grybų rūšimis, jų natūraliomis buveinėmis. Pavyzdžiui, ąžuolinį pintenį, ąžuolinę baktrosporą, skėtriąją briedragę, didįjį asiūklį, plačiąją platužę, skylėtąją menegaciją, ąžuolinę kepeną, krockinį minkštenį, karpotąją kempę, skaisčiąją raudonpintelę, didįjį skydvabalį, niūraspalvį auksavabalį.

Atsižvelgta į dar vieną planavimo tikslą – įvertinti Punios šilo eglės ir pušies medynų, kurie atspindi unikalias šių medžių populiacijas, apsaugos ir tvarkymo ypatumus. Sie-

kiant išsaugoti šį unikalų gamtos fondą, jiems siūloma suteikti genetinių draustinių statusą. Tokių draustinių bendras plotas sudarytų apie 292,7 hektarų.

Gegužės 12 d. Vyriausybė pritarė nutarimo projekto „Dėl valstybinės reikšmės miškų plotų patvirtinimo“ pakeitimams, kurie patikslins 4 savivaldybių – Šilutės, Utenos, Trakų rajonų ir Neringos – valstybinės reikšmės miškų plotus ir jų ribas. Iš viso valstybinės reikšmės miškų plotas padidės 822,5 ha.

Šiuo nutarimu Valstybinės reikšmės miškų plotams priskiriami miškai, rezervuoti, bet nepanaudoti nuosavybės teisių atkūrimui ir kuriuose nebuvo vykdoma jokia ūkinė veikla. Tai leidžia šiuos plotus įtraukti į kompleksinę miškų ūkio veiklą. Nuo šiol šie šeiminingų neturintys, apleisti miškai bus tinkamai tvarkomi ir racionaliai naudojami.

Rezervinių miškų, kuriuose tik užtikrinama priešgaisrinė ir sanitarinė apsauga, plotas sudaro apie 7 proc. visų Lietuvos miškų. Vyriausybės programoje numatyta baigti žemės reformą, sprendžiant rezervinių miškų nuosavybės klausimą. Priskyrus šiuos miškus valstybinės reikšmės miškams, pagal LR Konstituciją jie tampa išimtinė valstybės nuosavybe ir negali būti privatizuojami.

Gegužės 12 d. pritarta steigti dar vieną draustinį, apimančią Juodųjų pelkę, kuris ateityje bus įtrauktas į Europos ekologinį tinklą „Natura 2000“. Vyriausybė pritarė Aplinkos ministerijos parengtam nutarimo projektui, numatančiam Juodųjų valstybinio telmologinio draustinio ribų plano rengimo pradžią ir planavimo tikslus. 245,5 ha ploto apimančio telmologinio draustinio statusu siekiama išsaugoti šioje natūralioje ekosistemoje aptinkamas Europos Bendrijos svarbos natūralias buveines, saugomas rūšis, patį pelkės unikalumą.

Rokiškio rajone esančioje Juodųjų pelkėje aptikta 18 saugomų rūšių: įvairialapė usnis, juodasis gandraus, vapsvaėdis, vištvanagis, mažasis erelis rėksnys, sketsakalis, tetervinas, kurtinys, žvirblinė pelėda, pilkoji meleta, juodoji meleta, pilkoji gervė, mažoji musinukė, lūšis, baltasis kiškis, šermuonėlisir drugiai: pelkinis satyras bei tamsioji šaškytė. Iš minėtų rūšių 15 įrašytos į Lietuvos saugomų gyvūnų, augalų ir grybų rūšių sąrašą.

Gegužės 14 d. Lietuvoje pirmą kartą parengtas Leidžiamų nelaisvėje laikyti ir veisti žinduolių rūšių sąrašas, kitaip vadina-

mas pozityviu sarašu. Juo siekiama apsaugoti gyvūnų gerovę, užkirsti kelią rūšių nykimui, išsaugoti biologinę įvairovę bei apsaugoti visuomenę, žemės ūkyje auginamus gyvūnus nuo zoonozų (ligų, kurias žmonėms perduoda gyvūnai) plitimo, agresyvių ir nuodingų rūšių keliamų pavojų.

Į leidžiamų nelaisvėje laikyti ir veisti žinduolių rūšių sąrašą siūloma įrašyti 35 rūšis ir gentis. Jas bus galima laikyti ir veisti namuose be leidimo arba bus privaloma gauti leidimą laikyti nelaisvėje laukinius gyvūnus, jei šeiminkai juos laikys aptvaruose. Kelioms rūšims siūloma nustatyti apribotą laikymo terminą dėl šių rūšių specialių laikymo sąlygų, gyvūnų biologinių savybių ir kt. Pasibaigus terminui ir gavus specialų leidimą, šias rūšis ir toliau bus galima laikyti.

Gegužės 17 d. Nacionaliniame saugomų teritorijų lankytojų centre lankėsi Lietuvos aklių ir silpnaregių sąjungos atstovai ir kūrybinė grupė, kurianti filmą apie taktilinę knygą vaikams su negalia „Ką jaučia miškas“. Sukurta edukacinė-metodinė programa – kaip „skaityti“ knygą, kaip neregiiui vaikui „pamatyti“ realybėje nepaliečiamus objektus, tokius kaip: voratinklis, medžių lajos ir kt.

Vykdomas labai įdomus projektas, kurio metu pagaminta taktilinė knyga-kelmas ir sensoriniai objektai: skruzdėlė, voras, rasotas voratinklis, grybai, miško paklotė, tipografo „piešinys“ medžio žievėje. Sukurtas edukacinės programos vaizdo įrašas – informacinė medžiaga pedagogams ir tėvams. Knyga ir edukacinė programa skirta 5-12 m. vaikams, turintiems regos negalią, tačiau tinka ir visiems vaikams, siekiant sensoriškai tyrinėti gamtą, visais pojūčiais išskyrus regą.

Sensorinė knyga bus orientuota į mažąjį patyrėją, kad meilė gamtai ir empatija miškui jis augintųsi nuo pat mažų, smalsiausių dienų. Visi reiškiniai ir gamtos objektai pateikiami per apibūdinimus ir žaidimų instrukcijas – garso ir vaizdo įrašus, kuriuos lengvai galės naudoti suaugęs žmogus, norintis papasakoti apie mišką vaikui. Pats centrinis objektas – sensorinių priemonių rinkinys – atrodo kaip samanotas kelmas, kuriame bus daug miško paslapčių. Jame gyvens visas skruzdėlynas, aus tinklus voras, žievę grauš tipografas. Samanos pasakos apie mišką žiemą ir vasarą. Visgi pradėjus gilintis, tampa aišku, kad po šiuo tyrimu slypi daugybė įdomybių.

Gegužės 19 d. išleista proginė 2 eurų moneta, skirta Žuvinto biosferos rezerva-

tui. Žuvinto biosferos rezervatas yra pirmoji saugoma teritorija Lietuvoje ir vienintelis biosferos rezervatas, įrašytas į UNESCO programos „Žmogus ir biosfera“ pasaulio biosferos rezervatų tinklą. Vienoje monetos pusėje bus vaizduojama Žuvinto biosferos rezervatui būdinga aplinka: nutolstančios unikalaus paukščių ežero, didžiausio Lietuvoje pelkyno salelės bei išskirtiniai, saugomi jo gyvūnai. Tarp jų – pirmame plane puikuosis didysis baublys, siekiantis vandenyje plaukiančios raudonpilvės kūmutės.

Vienos monetos pusės dailininkai – Eglė Ratkutė ir Ernestas Žemaitis, kitos pusės – dailininkas Luc Luyx. Tiražas - 0,5 milijono vienetų, iš jų 5 000 vnt. – BU kokybės monetų numizmatinėje pakuotėje.

Gegužės 21 d. mūsų šalis kartu su 195 pasaulio valstybėmis, pasirašiusiomis Jungtinių Tautų biologinės įvairovės konvenciją, minėjo Tarptautinę biologinės įvairovės dieną.

Šiometinis jos šūkis – „Mes esame sprendimo dalis gamtai“ – primena, kad gamtos likimas itin priklauso ir nuo žmogaus. Dabar biologinė įvairovė išgyvena gilią krizę. Pasak mokslininkų, rūšis prarandame tūkstantį kartų greičiau negu bet kada žmonijos istorijoje. Su išnykimu susiduria maždaug milijonas rūšių. Todėl svarbu imtis skubių veiksmų.

Šiuo metu Aplinkos ministerijos rengiami naujojo dešimtmečio strateginiai dokumentai – Aplinkos apsaugos ir klimato kaitos valdymo programa, Kraštovaizdžio ir biologinės įvairovės išsaugojimo 2021-2030 m. veiksmų planas – numatys pagrindines nacionalines biologinės įvairovės išsaugojimo kryptis ir veiksmus.

Lietuva turės prisidėti įgyvendinant ambicingus ES biologinės įvairovės strategijos iki 2030 m. tikslus ir naująją Pasaulinę biologinės įvairovės išsaugojimo po 2020 m. darbotvarkę, kurią pasaulio šalys tikisi patvirtinti rudenį per Jungtinių Tautų biologinės įvairovės konvencijos šalių konferenciją.

Tarptautinei biologinės įvairovės dienai buvo skirti ir Lietuvos zoologijos sodo renginiai, kurie vyko visą savaitę. Jų tikslas – atkreipti visuomenės dėmesį į didėjantį nykstančių gyvūnų rūšių skaičių, jų nykimo priežastis ir išsaugojimo svarbą.

Gegužės 26 d. trijuose valstybiniuose gamtiniuose rezervatuose – Čepkelių, Kamanų ir Viešvilės – keičiasi lankymosi tvarka. Pakeitimai numatyti šių rezervatų naujos redakcijos nuostatuose, kuriuos patvirtino Vyriausybė.

Nuostatai pakeisti Aplinkos ministerijos ir Valstybinės saugomų teritorijų tarnybos (VSTT) siūlymu.

Nuo šiol lankyti pažintiniais tikslais visuose valstybiniuose rezervatuose bus galima tik mokomuosiuose takuose ir tik su rezervato direkcijos atstovo palyda.

Čepkelių valstybiniame rezervate keičiasi uogavimo ir grybavimo tvarka vietos gyventojams. Čia uogauti ir grybauti galės tik tie, kurie yra deklaravę gyvenamąją vietą su rezervatu besiribojančiuose kaimuose ir viensėdžiuose.

Vietos gyventojams nebereikės kreiptis į rezervato direkciją, kad išduotų leidimą – pakaks su savimi turėti asmens tapatybę patvirtinantį dokumentą. Be to, jie galės uogauti ir grybauti visame rezervate, o ne tik jo tvarkymo plane nustatytuose plotuose, kaip buvo ligi šiol. Prailgintas vietos gyventojams leidžiamas uogavimo bei grybavimo laikas. Su rezervatu besiribojančių kaimų gyventojai tai galės daryti visą rugsėjį.

Gegužės 31 d. kaip ir praėjusiais metais, Valstybinė saugomų teritorijų tarnyba prie Aplinkos ministerijos skelbia Saugomų teritorijų paso konkursą. Tie, kas nuo birželio 1 d. iki rugpjūčio 31 d. apkeliaus visus penkis nacionalinius parkus ir 30 regioninių parkų ir tai patvirtins žymomis pase, bus apdovanoti prizais – knygomis apie saugomas teritorijas. Kas įsigis dar ir savanorišką lankytojo bilietą kiekviename parke ir taip parems saugomas teritorijas, dovanų gaus kelioninę kuprinę.

Surinkusieji visas 35 žymas Saugomų teritorijų pase kviečiami atvykti į Nacionalinį saugomų teritorijų lankytojų centrą Vilniuje (Antakalnio g. 25), kur jiems bus įteikti prizai.

■ Nuo šiol informaciją apie saugomas teritorijas, nacionalinių ir regioninių parkų, rezervatų biologinę įvairovę bei kraštovaizdį, lankymosi galimybes galima rasti naujoje „Facebook“ paskyroje SAUgoma ir TAU! – <https://www.facebook.com/SAUgomairTAU/>

Naujoji FB paskyra susieta su neseniai startavusia interneto svetaine <https://saugoma.lt> Pagrindinis paskyros tikslas – suteikti daugiau žinių apie saugomas teritorijas, gamtos paminklus, retas ir saugomas rūšis. Bus mėginama paprastus gamtamokslinius dalykus paaiškinti paprastai. Svarbiausia, kad žmonės suprastų – kam reikalingos saugomos teritorijos, kas ir kodėl saugoma ateities kartoms. Temos apie saugomas teritorijas bus teikiamos skaitytojams beveik kiekvieną dieną.

PAGRINDINIS TIKSLAS – susitarti dėl ilgalaikės subalansuotos miškų politikos kryptį

Į žurnalo „Mūsų girios“ klausimus atsako aplinkos viceministras DANAS AUGUTIS

Gerb. Viceministre, dabartinė Vyriausybė savo programos VII-ajame skyriuje „Misija – Lietuvos žaliasis kursas“ projekte Gamtinio kapitalo apsauga ir tvarus naudojimas numatė parengti Nacionalinį susitarimą dėl miškų apsaugos ir naudojimo, kurio vykdymas pradėtas šių metų kovo pabaigoje. Kodėl prirėmė tokio susitarimo? Ko siekiama juo susitarti?

Neabejoju, kad daugelis žino apie Lietuvos miškų svarbą valstybei ir jos gyventojams. Ir nors palyginus su kitomis šalimis Lietuvos miškai yra gan gerai apsaugoti bei tvariai naudojami, miškų apsaugos klausimas pastaraisiais metais kaip niekad aktualus visuomenei. Matyt, taip yra dėl besikeičiančio visuomenės požiūrio į gamtą kaip į vertybę ir atsirandantį norą ją geriau apsaugoti nuo žalingos žmogaus veiklos.

Šiandien kaip niekada anksčiau darosi svarbios nemedieninės miško teikiamos paslaugos: rekreacija, biologinės įvairovės apsauga ir kita. Tuo pat metu miškai yra labai svarbūs ekonomiškai. Lietuvos medienos sektorius yra labai stiprus, iš užaugintos medienos mes šalies viduje gaminame didelės pridėtinės vertės gaminius, o tai yra ir darbo vietos regionuose ir svarbus indėlis į šalies ekonominę gerovę.

Pastaraisiais metais pastebima stiprėjanti priešprieša tarp ekonominės ir kitų miško naudų. Ji nėra naudinga nei vienai pusei ir ypač nenaudinga Lietuvos miškams. Tikimės, kad nacionalinis miškų susitarimas leis kompleksiskai įvertinti miškų vaidmenį bei jų apsaugos ir naudojimo balansą ateities. Nacionalinio miškų susitarimo pagrindinis tikslas – susitarti dėl ilgalaikės subalansuotos miškų politikos kryptį.

Aplinkos ministerijoje esame įsivardiję savo lūkesčius būsimajam dokumentui. Manome, kad nacionalinis miškų susitarimas:

1. Užtikrins galimybes didinti šalies miškingumą;
2. Atitiks bendraeuropinius darnaus miškų tvarkymo principus;
3. Užtikrins galimybes pilna apimtimi įgyvendinti Paukščių ir Buveinių direktyvas;
4. Užtikrins stabilų ir ne mažesnę nei šiuo metu į rinką teikiamos medienos kiekį;
5. Numatys kaip didės saugomų (ūkiniais kirtimais nekertamų) miškų plotas šalyje;
6. Užtikrins miškuose dirbančių specialistų poreikį ir tinkamą kvalifikaciją;
7. Numatys kompensacijas už bazinius reikalavimus viršijančius aplinkosauginius ribojimus miško savininkams.

Kodėl pasirinkta kiek neįprasta projekto vykdymo forma (būdas)?

Taip, susitarimo formą pasirinkome ištis neįprastą, ji vadinama sisteminiu dialogu. Šį būdą pasirinkome lygindami jį su kitais, mums labiau įprastais, darbo grupių ar renginių serijų būdais. Planuodami nacionalinį miškų susitarimą kelėme tikslą jį įtraukti geriausius miškų žinovus: mokslininkus, praktinę patirtį turinčius specialistus, bendruomenių, verslo atstovus ir, žinoma, miškams neabejingus politikus. Supratome, kad jei bandysime įsteigti darbo grupę, teks apsiriboti tik

dalies aukštą kompetenciją turinčių žmonių dalyvavimu, už borto gali likti daug miškais suinteresuotos visuomenės atstovų, arba darbo grupę padaryti tokią didelę, kad jai vargu ar pavyks sėkmingai dirbti. Teminiai renginiai taip pat netiko. Nors jie yra puikus būdas surinkti informaciją apie problemas, tačiau rasti visiems tinkamus sprendimus tokių renginių metu sudėtinga.

Sisteminio dialogo būdas leidžia mums turėti didelę susitarimą ruošiančių žmonių grupę, kuri skirtingais susitarimo rengimo etapais susiskaido į mažesnes grupes pagal savo interesus ir kompetencijas. Visą procesą prižiūri koordinacinė grupė, ji turi užtikrinti, kad visi interesai yra atspindėti. Siekiama maksimalaus skaidrumo, todėl visi susitikimai įrašinėjami ir transliuojami gyvai. Prieš įvadinį renginį koordinacinė grupė suformavo taip vadinamą miškų sektoriaus ekosistemą – sąrašą žmonių ir organizacijų, kurių žinios ir nuomonė yra svarbūs nacionaliam miškų susitarimui. Šiame sąraše yra apie 260 asmenų ir sąrašas nėra baigtinis. Manau tokia įtrauktis, leis visapusiškai pasižiūrėti į šią šiuolaikinę miškų situaciją ir prisidės prie ilgalaikės miškų politikos formavimo.

Nacionalinio miškų susitarimo procesui beveik įpusėjus, prašau pakomentuoti, kaip jis vykdomas praktiškai. Ar projekto organizatoriams, koordinatoriams, dalyviams (įvairių suinteresuotų šalių atstovams) tenka susidurti su kokiais nors sunkumais, nesutarimais?

Trumpai į šį klausimą atsakyti sudėtinga. Pradėčiau nuo to, kad procesas dar neįpusėjo. Kaip organizatoriai mes išskyrėme 4 proceso dalis: pasirengimo, vizijos, susitarimo temų ir dokumento etapus. Šiuo metu esame užbaigę pasirengimo etapą, dabar ruošiamės miškų vizijos formavimui. Tik susitarę dėl vizijos galėsime pasakyti, kad įpusėjome darbą.

Sunkumai su kuriais susiduriame, nebuvo netikėti. Pati nacionalinio miškų susitarimo idėja – tartis visiems dėl miškų ateities sulaukė kai kurių sektoriaus dalyvių pasipriešinimo. Ilgas laikotarpis kai skirtingus interesus turinčios organizacijos nesikalbėjo, ar dar blogiau – kaltino viena kitą, lemia tai, kad pirmosios diskusijos proceso metu suformuotoje koordinacinėje grupėje buvo karštos. Naudodamasis proga noriu padėkoti koordinacinės grupės nariams, kurie kartu su savo oponentais susėdo prie bendro stalo kalbėtis jiems rūpimais klausimais. Žinau, kad daugeliui pirmieji susitikimai nebuvo lengvi, bet tikiu, kad dalyvavimas Nacionaliniame miškų susitarime bus naudingas.

Ar yra projektą palikusią įstaigų, organizacijų, pavienių asmenų? Jei taip, gal žinote dėl kokių priežasčių? Galbūt atsirado norinčių prisijunti prie projekto dabar, jam įsibėgėjus?

Į abu klausimus atsakymas yra taip. Kelios organizacijos atsisakė dalyvauti Nacionaliniame miškų susitarime tik jam prasidėjus. Jų motyvų nenorėčiau komentuoti, ir tikiuosi, kad ateityje jos nuspręš prisijungti prie mūsų. Po įvadinio renginio sulaukėme keleto prašymų papildyti procese dalyvaujančių sąrašą naujomis organizacijomis. Suprantama, jog šios organizacijos ir asmenys papildys mano jau minėtą miškų sektoriaus suinteresuotųjų šalių sąrašą, o jų įsitraukimas į procesą daugiausia priklausys nuo pačių aktyvumo.

Kokią matote tolesnę šio proceso eigą, kad Nacionalinio miškų susitarimo dokumentas būtų sėkmingai paskelbtas ir pasirašytas 2021 m. rugpjūčio pabaigoje?

Matydami proceso dalyvių nuovargį ir poreikį apsibrasti su naująja bendrakūra, gegužės mėnesį sulėtinome proceso tempą – dabar koordinacinė grupė renkasi 2 kartus per mėnesį vietoj keturių. Tai lems, kad susitarimo proceso per vasarą neužbaigsime.

Vis dėlto, Aplinkos ministerija, kaip proceso organizatorius tikisi susitarimo dokumento galutinę versiją turėti šių metų rudenį.

Dėkojame už atsakymus.

Parengė Rimondas VASILIAUSKAS

Mišką saugos apsaugos sutartimis: viena pirmųjų tokių – Karšuva

Vertingiausiose Karšuvos girios plotuose stabdoma ūkinė veikla – ją keičia gamtotvarkinė. Tokį tvarų būdą giriai tvarkyti numato naujas saugomų teritorijų apsaugos instrumentas – apsaugos sutartis, kurią Karšuvos atveju sudarė Valstybinė saugomų teritorijų tarnyba ir Valstybinių miškų urėdija. 2022 m. apsaugos sutartys bus sudaromos su privačiais asmenimis, jiems išmokant papildomai iki 1 mln. eurų kompensacijų.

Ketvirta pagal dydį Lietuvoje, per 37 tūkst. ha ploto sudaranti Karšuvos giria priklauso ekologiniam saugomų teritorijų tinklui „Natura 2000“. Giroje nustatytiuose daugiau kaip 3 tūkst. ha plotuose miško ištekliai bus naudojami tvariai, suderinus su miškų buveinių ir saugomų rūšių palankios apsaugos būklės reikalavimais.

Apsaugos sutartis tarp dviejų ministerijai pavaldžių įstaigų užtikrina būtinąsias apsaugos priemones „Natura 2000“ teritorijai. Pasak aplinkos viceministro Dano Augučio, tokios apsaugos sutartys paspartina ir atpigina šio saugomų teritorijų tinklo valdymo procesus.

„Šitaip tvarkomuose miškuose daugės negyvos medienos, medynai palaipsniui taps įvairiaamžiai ir įvairiarūšiai, atsirad daugiau miško properšų, palaipsniui keisis šviesos režimas. Tokie miško struktūros pasikeitimai palankūs daugeliui saugomų buveinių ir rūšių“, – teigia aplinkos viceministras.

Pasirašius sutartį bus saugomos šios Karšuvos girios gamtos vertybės: vakarų taigos, plačialapių ir mišrių, pelkėtų lapuočių, griovų ir šlaitų, pelkinių, aliuvinių miškų, žolių turtingų eglynų, skroblynų, sausųjų ąžuolynų, paupių guobynų, kerpinių pušynų buveinės. Taip pat bus saugomos 12 tipų Europos Bendrijos svarbos pievų, žolynų, pelkių, ežerų ir šaltinių natūralios buveinės bei lūšies, šneiderio kirmvabalių, vėjalandės šilagėlės buveinės.

Karšuvos girios apsaugos sutartis sudaryta tik valstybei priklausančioje miško žemėje esančioms gamtinėms vertybėms saugoti. Dano Augučio teigimu, ministerija ateityje planuoja apsaugos sutartis žymiai aktyviau sudaryti ir su privačių sklypų valdytojais.

„Privačių žemės sklypų savininkams pasiūlysiu galimybę gauti kasmetinę ar vienkartinę kompensaciją arba valstybės vardu išpirkti jų valdas. Sklypams išpirkti bei kompensacijoms mokėti kitais metais numatome skirti papildomai milijoną eurų“, – aiškina aplinkos viceministras.

Pagal aplinkos ministro Simono Gentvilo sausio mėnesį Europos Komisijai pateiktą grafiką, Lietuva įsipareigoja „Natura 2000“ teritorijų tinklą užpildyti iki 2022 metų pabaigos. Artimiausiu metu apsaugos sutartys bus sudaromos dar maždaug keturiasdešimčiai „Natura 2000“ teritorijų tvariau apsaugoti.

AM inf.

Karšuvos giria

BRONISLOVO AMBROZO nuotrauka

Pilietinio pasipriešinimo Punios šilo gamtinio rezervato plėtrai motyvai ir išvalgos

Dr. KAZIMIERAS SVENTICKAS

Žurnalo skaitytojams pateikiame žinomo Alytaus krašto žmogaus, Punios šilo gyvasties puoselėtojo, daugelio pilietinių iniciatyvų įgyvendintojo, buvusio Alytaus mokslininkų draugijos „Vizija“ bei Pilietinės iniciatyvos draugijos „Mūsų Dzūkija“ pirmininko dr. KAZIMIERO SVENTICKO vieną iš paskutiniųjų straipsnių.

K. Sventickas 2020 m. gruodžio 8 d. mirė pralaimėjęs kovą su COVID-19 koronaviruso infekcija.

Atstovaudamas pilietinę aplinkosauginę draugiją „Mūsų Dzūkija“ ir keturias Alytaus seniūnijos kaimų bendruomenes, aktyviai dalyvauju viešuose svarstymuose, konferencijose ir teisiniuose procesuose dėl Valstybinės saugomų teritorijų tarnybos (VSTT) projektuojamų Punios šilo apsaugos priemonių. Mūsų bendruomenių nuomone, rengiamas gamtinio rezervato plėtos visai Punios šilo teritorijai projektas kelia grėsmę ne tik Punios šilo pušies ir eglės genetinių medynų išlikimui. Palikus vadinamajai savireguliacijai bus apleistos ir nunyks daugybinės šilo Europinės svarbos buveinės, kurių išsaugojimui palankioje būklėje yra reikalingos būtinosios tvarkomosios priemonės, nesuderinamos su rezervato statusu. Turime faktų, kad nekvojant su pavojingais medžių liemenų kenkėjais per palyginti trumpą laikotarpį šile nebeliks spygliuočių medžių, užimančių didesniąją šilo ploto dalį.

Taip pat pasisakėme ir už pamatuotai atvirą visiems žmonėms Punios šilą ir galimybę naudotis jo rekreacinėmis ir pažintinėmis galimybėmis, puoselėti išlikusių sengirės plotelius ir paveldo objektus.

Tačiau remiantis VSTT direktoriaus 2017 11 15 įsakymu, projekte, kuris įvardijamas vien kaip Nemuno kilpų regioninio parko ribų koregavimas, numatyta vienintelė ir nekvestionuotina priemonė – gamtinio rezervato plėtra. Pasirinktas principas – Punios šilo teritorijos apsauga nesaugant, tai yra paliekant visas šilo vertybes savireguliacijai.

Jau treči metai prieštaraujame rezervato plėtos nuostatai, pasitelkdami nebijančius sakyti nuomonės mokslininkus, akcentuodami akivaizdžiai išryškėjusias rezervato statuso grėsmes ir siūlydami alternatyvius sprendinius. Aplinkos ministrui Kęstučiui Navickui, VSTT ir Seimo Aplinkos komitetui

2018 metais teikėme pasiūlymus, kad tokios reikšmės ir valstybinės svarbos gamtos objektui būtų rengiamas kompleksinis visų Punios šile esančių vertybių apsaugos projektas, apimantis atskirų šilo vertybių būklės ir jų apsaugos galimybių analizę, įvertinant kitų šalių patirtį, išnagrinėjus alternatyvas, grėsmes, pasitelkus nepriklausomus ekspertus ir užtikrinus tinkamą projekto pagrindimo viešumą. Projekto rengėjai tik kažkiek atsizvelgė į atskiras mūsų pastabas dėl rekreacinės zonos ir genetinių draustinių. Tačiau dėl esminio klausimo – rezervato statuso būtinumo didžiąjai šilo ploto daliai kategoriškai nesutikta, tik atsirašinėta, remiantis hipotetinėmis tezėmis, kad rezervate nekels pavojų nei škvalai, nei gaisrai. Svarbiausiu tapo jų populistinis argumentas – nebebus jokių sanitarinių kirtimų, atseit, jokie pavojingi kenkėjai nekelia grėsmės, kenkėjai netgi naudingi, nes reikia kuo daugiau negyvosios medienos.

Visuomenė buvo ir yra viliojama jauku – po 50 metų rezervate susiformuos graži sengirė, gamta susitvarkys pati ir t. t. Prieštaraujančius projektui argumentus kartu su mumis teikę tuometinės Alytaus miškų urėdijos specialistai pateko į buvusio aplinkos ministro K. Navicko nemalonę ir neteko pareigų. Ministerijos pavaldžioje įstaigoje dirbantys mokslininkai bijojo dalyvauti mūsų organizuojamuose susitikimuose su buvusiais Aplinkos ministerijos vadovais.

2018 m. rudenį apsilankę ir susipažinę su rezervato statuso pasekmėmis Belovežo girioje Lenkijoje, nedelsiant visų lygių šalies valdžios atstovams pakartotinai raštiškai akcentavome, kokią grėsmę ir Punios šilo eglėms bei pušims kelia pavojingi medžių liemenų kenkėjai. Nemuno kilpų regioninio parko specialistus 2018 m. rugsėjo mėn. perspėjome, kad

Punios šilo poilsiavietėje (iš kairės): akad. habil. dr. Alfąs Pliūra, dr. Kazimieras Sventickas, akad. habil. dr. Stasys Karazija, alytiškis Juozas Dzekunskas, daug padėjęs draugijai juridiniais klausimais

šilo eglėse matome atsiradusius žievėgraužio tipografo židinius. Šis perspėjimas atsakingų aplinkosaugos specialistų buvo ignoruotas, grėsmės neišvengta. Tačiau mūsų iškviesti Valstybinės miškų tarnybos specialistai 2018 10 24 nustatė keliolika židinių ir perspėjo dėl pavojų genetiniams medynams. Punios šile 2018 m. spalio 2 d. apsilankius buvusiam aplinkos ministrui K. Navickui, jį lydėjusiai VSTT direktoriaus pavaduotojai R. Baškytei ir kitiems specialistams parodėme ne tik draustinio plotuose, bet ir 47 kv. eglės genetiniame medyne šviežiai užpultas 15 eglų. Deja, jokių priemonių nesiimta, todėl vasarą genetiniame medyne teko iškirsti jau 44 egles. Sparčiai didėjanti grėsmė buvo sąmoningai ignoruojama, pažeidžiant Miško sanitarinės apsaugos taisyklių 29 p. ir 30 p. reikalavimus.

Matydami, kad šilo eglynai pajutusių laisvę kinivarpu užpulti jau masiškai, tačiau nieko nedaroma, 2019 metų rugpjūčio pradžioje, organizavome pilietinę akciją „Kinivarpa“, lipdukais sužymėjome kenkėjų pažeistas egles. Įvertinę kenkėjų paplitimo mastą ir įtardami gresiančią epizootijos situaciją kreipėmės į naująjį aplinkos ministrą Kęstutį Mažeiką ir šalies Prezidento patarėją Jaroslavą Neverovičių. Buvo nedelsiant atsiųsti VMU Prienų RP specialistai, kurie nustatė, jog žievėgraužis tipografas paplito jau visuose šilo draustinių kvartaluose 351 vietoje. Šviežiai užpulta 80 ha eglų (tai sudaro apie 15 proc. visų šilo eglynų). Kenkėjai sugadino per 15000 kub. m medienos: 2600 kub. m šviežiai užpultų eglų iškirsta, apie 13000 kub. m palikta styroti šile ir žūti. Reikiama apimtimi ir laiku nevykstant privalomųjų apsaugos priemonių, valstybės turtui ir gamtai unikaliam šile padaryta didelė žala, kinivarpos persimetė į pušis ir į gretimus miškus.

Ministrui K. Mažeikai 2019 07 12 pavedus VSTT sustabdyti rezervato Punios šile plėtos projektą, labai aktyvią ir sumanią organizuotą viešųjų ryšių akciją pradėjo Baltijos Aplinkos forumas (BAF). Organizuota Peticija už Punios šilo išsaugojimą, skubiai surinkti iškilių šalies žmonių parašai Kreipimuisi į šalies Prezidentą. BAF taip pat kreipėsi į Administracinę teisimą su reikalavimu tęsti rezervato plėtos projektą. Naudojantis nesumeluota žmonių meile gamtai ir ganėtinai „žaliu“ visuomenės supratimu apie aplinkosaugą, pakako deklaruoti teiginį „Išsaugokime Punios šilo sengirę“ ir tuo pelnyti didelį visuomenės, žiniasklaidos palaikymą, taip pat ir šalies Prezidento palankumą. Tačiau 99 proc. šalies žmonių nežino, kuo skiriasi draustinis ir rezervatas. Naudojantis sektiniais

idealais ir hipotetinėmis teorijomis, klaidinama ne tik plačioji visuomenė, bet visų lygių šalies valdžios struktūros. Todėl naujoji Aplinkos ministerijos vadovybė, 2019 metų liepos mėnesį sustabdžiusi rezervato plėtos projektą, sulaukė labai nepalankios žiniasklaidos reakcijos ir griežtos kritikos iš šalies vadovo.

Aplinkos ministras K. Mažeika, siekdamas patikimesnių, ekspertų analizės pagrindais pagrįstų sprendimų, 2019 08 07 pavedė VSTT sudarytai mokslininkų grupei atlikti Punios šilo draustiniuose detalius tyrimus ir parengti pasiūlymus dėl ES svarbos buveinių apsaugos priemonių. Rezervato plėtrai prieštaraujančius konkrečius argumentus šalies vadovams pateikė garbūs šalies miškininkystės mokslo atstovai, spaudoje buvo publikuoti žinomų specialistų hab. dr. prof. Stasio Karazijos, Algirdo Bruko, dr. Vidmanto Verbylos, dr. Algio Gaizučio ir kitų mokslininkų kritiniai straipsniai.

Kyla klausimas, kiek ir kokių buveinių ir medžių išliks arba neišliks, kaip atrodys šilas po 20, 50 ar 100 metų, kiek bus arba gal visai nebus žadamos gražios sengirės, jei paliksime šilą gamtos ir kenkėjų valiai? Kokias emisijas skleistų į aplinką visame šile palikta supūti didelė negyvosios medienos masė ir ar tai nebūtų dar vienas negatyvus faktorius klimato kaitai? Kokį poveikį dideliame plote negyvų medžių puvesių prisotinta ekosistema darytų šilo aplinkiniams ir Alytaus bei Birštono miestų gyventojams? Kodėl moksliniams eksperimentams nepakanka esamo gamtinio rezervato ir kertinių miško buveinių, sudarančių trečdalį (917 ha) šilo ploto? Atsakymų į šiuos esminius klausimus gamtinio rezervato plėtos iniciatoriai neturi.

Daugumai Lietuvos žmonių Tėvynės ir Gamtos gynimo sąvokos yra tapačios. Šiais kilniais jausmais naudojamosi gerais ir blogais tikslais. Aplinkosauginių sprendimų paiešką pastaraisiais dešimtmečiais stebime labai emocingoje ekologinių sąmonių ir konfrontuojančių mokslininkų grupių nuomonių priešpriešos terpėje, kur labai ryškiai matomas nepagrįstas miškininkystės mokslo ir pozityviosios patirties devalvavimas. Ne paskutinį vaidmenį atlieka verslo magnatų ir jų samdytų mokslininkų interesai įsisavinti ES skiriamus didelius pinigus, tenkančius ir labai reikalingiems, ir labai abejotiniams aplinkosauginiams projektams. Didelę įtaką turi ir grobuoniški tarptautinių ir vietos miškų pramonės magnatų siekiai. Valstybės valdžios pareiga užtikrinti tinkamą visos šalies interesų gynimą ir griežtą aplinkosauginį monitoringą.

Džiūstančios eglės Ažuolų alėjoje

Punios šilas yra ypatingos vertės ir svarbos, reprezentacinis valstybės turtas. Visiškai pritariame, kad Punios šilo vertybėms būtina papildoma apsauga. Mes pasisakome, kad Punios šilo buveinėse, pušies ir eglės genetiniuose medynuose, paveldo objektuose būtų taikomos mokslininkų rekomenduotos tvarkomosios priemonės, būtų užtikrintas esamų ir naujai besiformuojančių sengirių plotelių neliečiamumas, taikoma tinkama apsauga nuo pavojingų medžių kenkėjų ir vykdomas griežtas vykdomų būtinųjų aplinkosauginių priemonių monitoringas. Norime, kad šilas taptų racionaliai atviras visiems žmonėms, būtų paisoma šilo apsauginėje zonoje gyvenančių žmonių teisėtų interesų.

Vietos bendruomenės piketai šilui apsaugoti nuo kinivarpu

Įmonės procesų centralizavimas ir medienos rinkos stabilizacija užtikrino ženkliai geresnius rezultatus

Valstybinių miškų urėdija per pirmąjį 2021 metų ketvirtį uždirbo 6,9 mln. eurų ikimokestinio pelno, kas yra 6,5 mln. eurų daugiau, lyginant su tuo pačiu periodu 2020 metais, kai įmonės finansiniam rezultatui didelę įtaką padarė medienos rinkos kainos krizė.

„Įmonės generuojamas pinigų srautas išlieka stabilus ir valdomas – tai bendras mūsų visos komandos rezultatas, pasiektas dirbant medienos rinkos neapibrėžtumo sąlygomis po 2019 metais ištikusios ir užsitęsios krizės. Turėjome greitai reaguoti ir priimti sprendimus efektyvinant įmonės veiklą, bet tuo pačiu vykdyti numatytas investicijas ir užtikrinti stabilumą darbuotojams. Nors dėl rekordiškai kritusių medienos kainų atrodė, kad rezultatas bus drastiškai prastesnis, sugebėjome pasiekti ženkliai geresnius rodiklius nei buvo numatyta“, – sakė VMU vadovas Valdas Kaubė.

Nepaisant rekordinio medienos kainos kritimo, kuris turi tiesioginę įtaką įmonės pajamoms, pernai įmonei pavyko uždirbti 27,1 mln. eurų normalizuoto pelno – 7,4 mln. eurų daugiau, nei 2019 metais. Iš viso VMU į valstybės biudžetą pernai sumokėjo 48,3 mln. eurų, šiais metais valstybės biudžetą už 2020 m. dar papildys 3,7 mln. eurų pelno įmoka.

Specialiųjų įpareigojimų vykdymui skirti 9,8 mln. Eurų, kuriuos įmonė atlieka savo lėšomis ir kurie nedotuojami iš valstybės biudžeto. Didžiausią išlaidų dalį sudaro veikla visų nuosavybės formų (įskaitant privačių) miškuose: prieigaisrinė miškų apsauga, miško kelių priežiūra, valstybinių miškų sanitarinė apsauga, rekreacinių objektų įrengimas ir priežiūra.

„Nepaisant tų pačių VMU miško atkūrimo darbų apimčių ir aukštos darbų kokybės, net ir brangstant žaliavoms ir darbo jėgai, miškų urėdijų apjungimo ir procesų centralizavimo bei gerai apgalvotų investicijų efektas pradeda jausti visose srityse“, teigė V. Kaubė. Įmonė ir toliau efektyvins veiklą ir sieks didinti grąžą valstybei. Atsižvelgiant į pokyčius, vykstančius įmoneje, ir į tai, kad medienos rinka stabilizavosi, šiais metais tikimasi dar geresnių rezultatų.

Pasak įmonės direktoriaus, siekiant geresnio rezultato ir įmonės veiklos efektyvumo, įmonė 2020 metais sąnaudas sumažino apie 4,5 proc.: teigiamą efektą davė viešųjų pirkimų centralizavimas, 12 proc. sumažintos administracinės sąnaudos, nors įmonei pavyko nuosekliai didinti darbuotojų atlygio fondą. Dar 6 mln. eurų, nemažinant darbų apimčių, VMU sutaupė atlikdama miško atkūrimo ir priežiūros darbus.

Įmonė pernai investavo 20,3 mln. eurų, o šiais metais investicijoms numatyta apie 56 mln. eurų. „Investicijos į medienos ruošos techniką, medelynų modernizavimą, techninės bazės ir darbo priemonių atnaujinimą, IT technologijas – būtinos, kad įmonė galėtų sparčiau judėti į priekį išlygindama skirtumus tarp regioninių padalinių, kurie buvo atsiradę dėl skirtingų jų finansinių pajėgumų dar iki reformos bei dirbti efektyviau“, – sakė V. Kaubė. VMU finansų valdymo sudėtingumui įtaką daro ir įmonės regioninių padalinių, kurių yra net 26, skirtingos ūkininkavimo sąlygos, kurioms įtaką daro medynų struktūra ir nuo jos priklausomų medienos sortimentų bei regioninių medienos kainų skirtumai. Dėl šių veiksnių, atskirų regioninių padalinių vidutinė medienos pardavimo kaina skiriasi iki 30 proc.

Medienos paklausa auga – rodo medienos kainos didėjimas

Elektroninėje medienos pardavimų sistemoje baigėsi aukcionas Epusmetinėms sutartims sudaryti 2021 metų II pusmečiui.

VMU pardavimui pasiūlė 634,6 tūkst. ktm žaliavinės medienos ir 56,8 tūkst. ktm miško kirtimo liekanų. Medienos pirkėjai 2021 m. II pusmečio aukcione pusmetinėms sutartims sudaryti įsigijo 99,9 proc. pasiūlytos žaliavinės medienos ir 96,6 proc. miško kirtimo liekanų.

„Pastaruoju metu jaučiamas išaugęs medienos poreikis visame pasaulyje, ką parodė ir aukciono rezultatai. Padidėjusios medienos kainos džiugina ir rodo, kad medienos pirkėjai sėkmingai dalyvauja medienos versle ir atspindi viso sektoriaus tendencijas. Akivaizdu, kad medienos svarba ir paklausa auga įvairiose srityse, todėl tikimės, kad šis staigus medienos kainos pakilimas netrumpalaikis, galintis pereiti į greitą kainos kritimą“, – sakė VMU direktorius Valdas Kaubė.

Prognozuojama, kad pagaminus planuojamą medienos kiekį, o pirkėjams įvykdžius visus sutartinius įsipareigojimus, VMU grąža valstybei bus didesnė nei planuota sudarant 2021 metų biudžetą.

Aukcione dalyvavo 260 medienos pirkėjų: iš jų 149 aukcioną laimėjo ir įgijo teisę sudaryti sutartis. Vidutinė žaliavinės medienos pardavimo kaina 2021 m. II pusmečio aukcione pusmetinėms sutartims sudaryti padidėjo 19,3 Eur/ktm arba 43,5 proc., o vidutinė miško kirtimo liekanų pardavimo kaina, lyginant su 2021 m. I pusmečio aukcione kaina, padidėjo 2,6 Eur/ktm arba 27,3 proc.

Labiausiai brango spygliuočių ir lapuočių tarrąščiai, atitinkamai: 58,7 proc. ir 54,8 proc., drebulės – 57,9 proc., pušies – 50,6 proc. ir eglės – 49,4 proc. pjautiniai rąstai. Malkų kaina didėjo 35,4 proc., 0,7 proc. krito beržo pjautinių rąstų kaina.

2021 m. II pusmečio aukcione pusmetinėms sutartims sudaryti liko neparduoti tik 2,2 proc. pjautinių rąstų ir 3,4 proc. miško kirtimo liekanų nuo pasiūlytų atitinkamų sortimentų kiekio. Nenupirktiems kiekiam bus skelbiami papildomi medienos aukcionai.

Valstybinių miškų urėdija kasmet pagamina apie 3,6 mln. ktm medienos. Miškų sektoriuje Lietuvoje iš viso dirba apie 60000 žmonių ir tai yra viena svarbiausių pramonės šakų Lietuvoje. Valstybinių miškų urėdija – stabilias darbo apimtis ir medieną sektoriui užtikrinanti įmonė.

MG archyvo nuotrauka

Vėjo nebeatlaikė vienas seniausių ir storiausių Lietuvos ąžuolų

Radviliškio regioninio padalinio Skaistgirio girininkijoje vėjo nebeatlaikė ir nuvirto girininkijos pažiba ir pasididžiavimas, vienas seniausių bei storiausių Lietuvos ąžuolų – gamtos paminklas – Šaravų ąžuolas. Maždaug 600 metų ąžuolas išsiskyrė savo pločiu, kuris siekė – 200 centimetrų, o aukštis – 34 metrus. ąžuolas garsus ne vien savo dydžiu ir galingumu, bet ir ypatinga istorija.

„Šaravų miške, 1863 m. sukilimo prieš caro valdžią metu, veikė sukilėlių rinktinė. Jų eilėse buvo septyni kunigai, teikę sukilėliams religinį patarnavimą ir drąsinę juos kovoje. Kiekvieną rytą jie rinkdavosi melstis prie storo, seno Šaravų ąžuolo. Buvo paruoštas lauko altorėlis, virš jo prikaltas kryželis, ąžuolo viduje slepiamas Švenčiausiasis. Kažkas sukilėlius išdavė ir vieną rytą mišįų metu jie buvo užpulti kazokų ir rusų. Pagal istorinius šaltinius ir žmonių pasakojimus, kovos metu vieni buvo nužudyti kardais, kiti išvežti į katorgą, o septyni mišias vesdavę kunigai – sumušti ir pakarti ant šio įspūdingo Šaravų ąžuolo“, – pasakoja Skaistgirio girininkas Rimas Belazaras. Suimtųjų tarpe buvęs ir 17-os metų jaunuolis Valadka, tarnavęs mišioms ir toli iš savo vietos nesitraukęs, kol buvo sužeistas durklu: „Jaunuolis buvo suimtas ir atiduotas į rekrutus. Išgijęs Valadka tarnavo Turkijoje, ten pasižymėjo drąsa ir gavo daug apdovanojimų. Jis turėjo sūnų – Mykolą Valadką, kuris, sužavėtas tėvo pasakojimų apie įvykį Šaravuose, grįžo į tėvo gimtinę. Sūnus ir vietos bendruomenė istoriniam įvykiui paminėti bei prisiminimui išsaugojimui nusprendė pastatyti paminklą. Taip buvo pastatyta koplyčia, kurioje kasmet turėjo būti laikomos mišios už sukilėlius. Koplyčia buvo pastatyta šalia ąžuolo.“

Pasak R. Belazaro, nuo tada aplinkinių kaimų žmonės kasmet rinkdavosi prie Šaravų ąžuolo melstis už žuvusius kovoje. Sovietmečiu nuo Šaravų ąžuolo buvo nuplėštos koplytėlės ir prie jo uždraustos pamaldos.

„1999 metais buvo atgaivinta mišįų laikymo tradicija prie Šaravų ąžuolo. Nuo to laiko kasmet rugsėjo trečią savaitę Skaistgirio girininkija ir joje dirbantys miškininkai organizuodavo šventų mišįų laikymą, kuriose dalyvaudavo minios gyventojų bei Šaulių sąjunga, giedamos giesmės, vaidinami spektakliai, paminint pavardes pagerbiama žuvusieji. Susirinkimas ir laikomos mišios džiugindavo dalyvių ir istorijos paliestų žmonių giminaičių širdis“, – pasakojo girininkas.

Vėliau buvo paimtas medelio klonas ir šalia pasodintas jaunas ąžuoliukas, kuris tęs Šaravų ąžuolo istoriją. ąžuolo teritorija prižiūrima ir tvarkoma Skaistgirio girininkijos specialistų. Paskutinės mišios prie Šaravų ąžuolo vyko 2017 metų rugsėjį – miškininkams įvertinus, jog ąžuolas tampa pavojingas, mišios buvo perkeltos į vietinę bažnytelę.

Naikinami itin pavojingi invaziniai augalai

Valstybinių miškų urėdijos regioniniai padaliniai pradėjo naikinti visoje Lietuvoje augančius pavojingus invazinius augalus – Sosnovskio barščius. Pernai buvo išpurkšta 114 ha, kur vešėjo šis augalas. Šiomet žadama Sosnovskio barštį naikinti beveik 140 ha plote. Didžiausi Sosnovskio barščių plotai yra naikinami Dubravos RP teritorijoje.

„Rūpinamės ir saugome ne tik gamtą, bet ir jos lankytojus. Sosnovskio barštis yra labai pavojingas žmonėms, tad kasmet rūpinamės, kad šis augalas neplistų ir nekeltų pavojaus miškų lankytojams bei aplinkiniams gyventojams“, – sako VMU vadovas Valdas Kaubė.

Žmonėms šis augalas pavojingas dėl stipraus jo sultyse esančio alergeno – furanokumarino, kuris atsidūręs ant odos gali sukelti net 1-3 laipsnio nudegimus. Jis pavojingiausias saulėtą dieną, kai būna pasidengęs rasa. Barščiai žydi smulkiais žiedeliais, juos lanko musės bei kiti vabzdžiai, tačiau bitės prie jų nesiartina.

Sosnovskio barščiai įprastai auga pamiškėse, pakelėse, nenaudojamose pievose, šalia melioracijos griovių, upių bei ežerų pakrantėse – dėl savo nereiklumo augimo sąlygoms kasmet net prieš tai naikintuose plotuose augalas dažnai atželia. Be to, augalas itin greit plinta – gali subrandinti net iki 100 tūkst. sėklų. Nekontroliuojamai želdami Sosnovskio barščiai užima didžiuosius teritorijas ir pažeidžia ekologinę pusiausvyrą, išstumia vietinę florą.

Naikinant Sosnovskio barštį reikia, jog visas kūnas būtų apsaugotas neperšlampamais drabužiais bei avalyne. Būtina mūvėti pirštines, užsidėti apsauginę kaukę, akinius, respiratorių – taip užtikrinant, kad augalo sultys nepaliestų odos.

Sosnovskio barštis 2016 m. paskelbtas invazine Europos Sąjungos rūšimi. Iki 3-5 metrų aukščio užaugantis augalas į Lietuvą atvežtas apie 1950 metus ir augintas kaip pašarinis augalas gyvuliams. Įprastai pradedamas naikinti pavasarį, kai tik pradeda želti.

Parengta pagal VMU inf.

VMU archyvo nuotrauka

Hemisferinių nuotraukų metodu nustatyto lapijos ploto indekso tikslumas ir jo pritaikymo galimybės pušų būklės ir produktyvumo tyrimuose

Dr. NERIJUS SIDABRAS, prof. dr. ALGIRDAS AUGUSTAITIS

(Tęsinys. Pradžia 3–4 nr.)

REZULTATAI IR JŲ APTARIMAS

Optimaliausio tyrimo barelio dydžio, geriausio atspindinio augalijos ploto indekso reikšmingumą, nustatymas paprastosios pušies gryname pusamžiam medyne

Korelinacinė hemisferinių nuotraukų metodu nustatytų augalijos ploto indekso (API) ir pušų dendrometrinių parametrų analizė atlikta gryname, pusamžyje Aukštaitijos NP genetiniame pušyne pagal metodinėje dalyje minėtų tyrimo barelių buferinių zonų parametrus. Analizuojant skirtingame tiriamajame plote API ir dendrometrinių medyno parametrų koreliacinius ryšius, nustatyta, kad medyno skerspločių suma, medžių tūris ir jų skaičius turi statistiškai patikimus ryšius su pušyno API nustatyto naudojant įvairius hemisferinės nuotraukos informatyvumo plotus. Reikšmingiausi ryšiai gauti tarp 10 m spindulio tyrimo barelio pagalba nustatytų taksacinių charakteristikų ir tirtų hemisferinių nuotraukų API reikšmių. Nuotraukos centrinės dalies (20 proc. nuotraukos ploto) API paaiškino net iki 90 proc. suminių medyno taksacinių parametrų, tokių kaip skerspločių suma ir tūris 1 ha bei iki 80 proc. medžių skaičiaus kintamumo, tačiau statistiškai patikimus ryšius gavome ir naudodami 45, 75 ar 100 proc. nuotraukos plotą API nustaty-

ti (2 pav.). Verta paminėti, jog 20 proc. nuotraukos ploto, atsižvelgiant į medyno taksacinius rodiklius, sutampa su fotografuojamo tyrimo barelio plotu, apskaičiuotu Beer-Lambert taisyklės pagrindu. Todėl būtų galima teigti, kad hemisferinės nuotraukos pagalba nustatytas API gali būti naudojamas 10 m spindulio tyrimo bareliuose, o nuotraukos informatyvumo dalis nustatoma pagal minėtus skaičiavimus iš Beer-Lambert taisyklės, įvedant medyno aukščio parametrus.

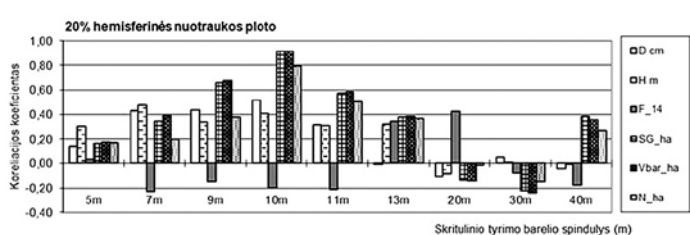
Šis metodas gali būti pritaikomas tiriant paprastų vienaardžių pušies medynų skerspločių sumos ir tūrio kintamumą, o taip pat ir medžių skaičiaus pokytį, pvz. po atvejinių kirtimų, vertinant ūkinės priemonės intensyvumą.

Apibendrinant skyrių galima teigti, jog pusamžiam, natūralios kilmės pušyne, hemisferinių nuotraukų pagalba nustatytas API geriausiai atspindi pusamžio medyno taksacines charakteristikas, nustatytas skrituliniame barelyje, kurio spindulys yra apie 10 ± 1 metrų (apie 314 m^2). Tai normatyvas, kurio reikėtų laikytis pasirenkant tyrimo barelių dydį. Tokiu būdu informatyviausia hemisferinės nuotraukos dalis yra ta, kuri apima visą tyrimo barelio plotą, neišeinant už jo ribų ir paskaičiuojama kiekviename medyne individualiai, priklausomai nuo medyno vidutinio aukščio. Laikantis šių reikalavimų API gali paaiškinti iki 70–80 proc. suminių medyno taksacinių rodiklių kintamumo.

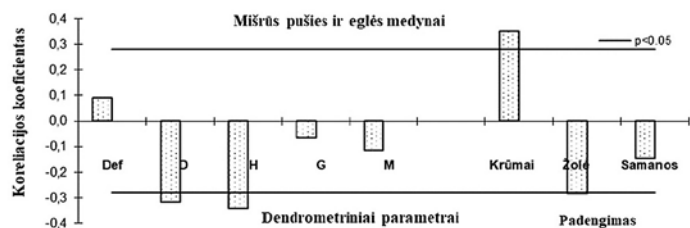
Įvairios sudėties, struktūros ir amžiaus pušynų taksacinių charakteristikų ir jų API tarpusavio priklausomybė

Tyrimo barelių tinklas Aukštaitijos KMS uždaramo baseine igitalino tirti API reikšmę įvairiaamžiuose ir daugiaardžiam pribrėstančiame bei brandžiam pušies ir eglės su nedidele lapuočių priemaiša mišriuose medynuose. Gauti rezultatai parodė, kad tarp API ir medyno vidutinio skersmens 1,3 metro aukštyje ir medžių aukščio egzistuoja atvirkstinė priklausomybė. Tai galimas medynų senėjimo procesas, kai skersmens ir aukščio reikšmės didėjant API pradeda mažėti (3 pav.).

Nepaisant atvirkštinių ryšių tarp API ir medžių vidutinio skersmens ir aukščio, patikimų koreliacijos koeficientų tarp API ir medžių skerspločių sumos bei tūrio 1 ha nustatyti nepavyko, nors atvirkstinė ryšio tendencija išliko. Manome, jog šiems ryšiams reikšmingos įtakos galėjo turėti medyno struktūra ir rūšių įvairovė. Gauti rezultatai taip pat parodė, kad tiesioginį šviesos kiekio tenkančio antžemei augalijai poveikį, kai mažėjant API reikšmei didėja antžeminės dalies apšviestumas, kuris savo ruožtu didina žolinės dangos ir samanų padengimo intensyvumą. Tokie rezultatai rodo, kad LPI nustatytas hemisferinės nuotraukos pagalba gali būti plačiai taikomas apibūdinant žemiausiųjų ardų augalijos, samanų ir

2 pav. Augalijos ploto indekso ir pušyno pagrindinių taksacinių rodiklių skirtingo spindulio skrituliniuose bareliuose tarpusavio priklausomybė

3 pav. Tarpusavio priklausomybė tarp medžių API ir jų dendrometrinių rodiklių, defoliacijos bei polajinės augalijos padengimo intensyvumo pušynuose su eglės priemaiša (Def – medžių lapų vidutinė defoliacija, D – pušų vidutinis skersmuo, H – vidutinis aukštis, SG – skerspločių suma, M – medyno tūris)

kerpių gausumą, kuris tiesiogiai priklauso nuo pro lajas patenkančio šviesos kiekio.

Grynų, skirtingo amžiaus pušynų taksacinių charakteristikų ir API tarpusavio priklausomybė

Kitokie rezultatai gauti grynuose sąlygiškai natūraliuose pusamžiuose ir brandžiuose bei perbrandusiuose sąlyginai vienaamžiuose pušynuose. Šiuose vienaardžiuose pušynuose API reikšmė nepriklausė nei nuo medyno vidutinio skersmens, nei nuo aukščio. Tik koreliacinis ryšys tarp medžių API ir medžių tankumo, skerspločių sumos bei tūrio bręš-tančiuose pušynuose buvo statistškai patikimas. Šie rodikliai paaiškino 49 proc. API kintamumo. Šie duomenys patvirtino rezultatus gautus pusamžiam pušyne, sprendžiant 1 uždavinį. Analizuojant medyno API ir lajų vidutinės defoliacijos tarpusavio ryšius matyti, kad grynuose sąlygiškai vienaamžiuose ir vienaardžiuose pušynuose, kaip ir mišriuose medynuose didėjant lapijos ploto indeksui, defoliacijos intensyvumas taip pat didėjo, nors ir ne visada reikšmingai ($p > 0,05$). Didelę įtaką ryšio stiprumui galėjo turėti tai, kad tirti medynai buvo sąlygiškai nepažeisti. Jų vidutinė defoliacija svyravo nuo 15 iki 25 proc., o tokiam kintamumo intervale nustatyti defoliacijos reikšmę API kintamumui yra labai sudėtinga (4 pav.).

Apibendrinus gautus rezultatus, išanalizavus augalijos ploto indekso, gauto hemisferinių nuotraukų metodu, pritaikymo galimybes spygliuočių medynų būklės ir produktyvumo tyrimuose galima teigti, kad pagal hemisferines nuotraukas nustatyto API patikimai paaiškina pagrindinių medyno taksacinių parametrų dinamiką grynuose pušynuose, tačiau su viena sąlyga – tokie medynai yra suskirstyti pagal amžių.

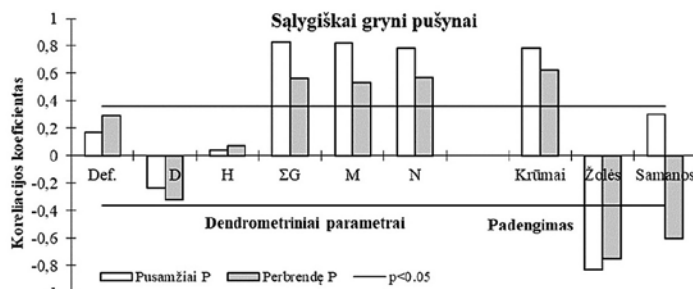
API/LPI lyginamoji analizė nagrinėtų nustatymo metodų medžio lygmenyje

Metodinėje dalyje aptartais tiesioginiais ir netiesioginiais lapijos ploto indekso nustatymo metodais tyrimo metu nustatius patikimus ryšius tarp suminių paviršiaus ploto rodiklių ir lajos ploto, paskaičiuoti augalijos ploto indeksai konkrečiam medžiui bei gauti rodikliai skirtingais metodais palyginti tarpusavyje. Visais netiesioginiais metodais gauto augalijos ploto indekso ir tiesioginiu metodu nustatyto ploto indekso tarpusavio ryšys skiriasi nereikšmingai, t. y. jų determinacijos koeficientas svyruoja tarp 0,71 ir 0,86. Lyginant su etalonu geriausi rezultatai gauti hemisferinių ir mišrių metodais nustatius suminius ploto indeksus medžiui, kurių apie 85 proc. kintamumą paaiškina etaloninis paviršiaus ploto dydis. Tačiau skaitine reikšme šiais metodais gauti rezultatai skiriasi akivaizdžiai. Todėl galima teigti, kad apjungus 2 skirtingus metodus (hemisferinių ir skaitmeninių nuotraukų), gautas optimalus metodas įgalinantis hemisferinių nuotraukų LPI/API reikšmes priartinti prie etaloninių, išlaikant statistinį patikimumą. Kaip galima matyti iš grafiko (5 pav.), tai iš dalies pavyko padaryti hemisferines nuotraukas apdorojus *HemiView* programine įranga bei gautas reikšmes įstatant į GIMP modelį su atitinkamomis įvestimis.

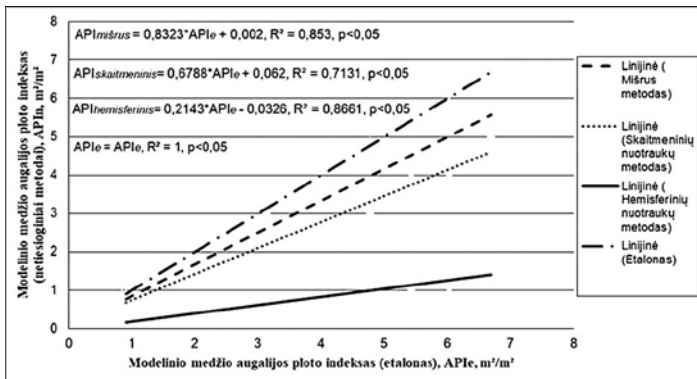
Atlikus daugiau lyginamųjų analizių tarp metodų, gauti rezultatai, kurių pagrindu suformuluotos išvados apie hemisferinių nuotraukų metodą. Dėl didelės tyrimų apimties pateikiame tik gautas išvadas, kurios sako, jog duomenų surinkimas ir jų apdorojimas yra sunkiausias ir brangiausias naudojant tiesioginį augalijos/lapijos ploto indekso nustatymo metodą, tačiau gautos reikšmės prilygintos etaloniniui dydžiui. Bandomųjų medžių kirtimas, lajų frakcijų dalių svėrimas, spyglių grupavimas pagal amžių, jų skenavimas ir

skaitmeninių duomenų apdorojimas – didelio susikaupimo reikalaujantis darbas, kuriame daug lemia žmogiškasis klaidos faktorius. Atlikto tyrimo metu tiesioginiu metodu paskaičiuotos lajų projekcinio paviršiaus ploto reikšmės turėjo stiprius tarpusavio ryšius su medyno produktyvumo rodikliais: medžių skersmeniu ($R^2=0,60$) bei vidutiniu metiniu tūrio prieaugiu ($R^2=0,79$). Statistiškai patikimi ryšiai gauti tiriant ir medžių sveikatingumą, kai gautos spyglių projekcinio paviršiaus ploto reikšmės 73 proc. pagrįstos lajų defoliacija. Gauti aukšti įverčiai leidžia šį metodą pagrįstai laikyti etaloniniu bei su juo lyginti kitus naudotus netiesioginius metodus.

Visi naudoti netiesioginiai lapijos/augalijos ploto indekso nustatymo metodai parodė statistškai patikimus ryšius su minėtais medžių produktyvumo bei sveikatingumo rodikliais. Stipriausi ryšiai tarp modeliųjų medžių stiebo skersmens ir lajos suminio ploto indekso gauti naudojant skaitmeninių nuotraukų metodą ($R^2=0,7$). Tiesa, tokio pat stipraus ryšio šiuo metodu nepavyko gauti su medienos tūrio prieaugiu. Čia patikimiausiai tūrio prieaugio kintamumą nusakė mišrus hemisferinių nuotraukų metodas, kai gautas medyno lajų reikšmės įstatėme į GIMP įvesties modelį. Šiuo atveju nustatytas apie 70 proc. pagrįstumas. Mišrus metodas buvo patikimiausias tiriant medžių sveikatingumą, kai medžių defoliacija apibūdino net 96 proc. lajos suminio paviršiaus ploto indekso. Artimas determinacijos koeficientas buvo gautas ir hemisferinių nuotraukų metodu – $R^2=0,88$. Pagal šiuos rezultatus matyti, jog komercinė *HemiView* programinė įranga patikimiau sugrupuoja medžių lajų ir dangaus pikselius nei skaitmeninių nuotraukų metodu naudota nemokama GIMP programėlė. Tačiau, *HemiView* programa neturi šakų persidengimo bei spyglių prisikabinimo kampo korekcijų įvesties galimybių, todėl absoliutinė skaitinė lajos suminio paviršiaus ploto indekso reikšmė yra apie 80 proc. mažesnė nei etaloninė. Naudotas

4 pav. API ryšys su medžių dendrometriniais rodikliais, jų defoliacija bei polajinės augalijos padengimo intensyvumu vienaardžiuose pušų medynuose

5 pav. Modelinių medžių augalijos ploto indekso, nustatyto skirtingais netiesioginiais metodais, ryšys su tiesioginiu metodu gautomis reikšmėmis

mišrus metodas leido išsaugoti aukštą kintamumo lygį tarp rodiklių bei įvedus minėtus koeficientus priartinti absoliutines reikšmes prie etaloninio dydžio, kai skirtumas medyje siekė vos 11 proc.

Mišriu metodu gauti tiek modelinio medžio, tiek medyno augalijos ploto indeksai iš visų tirtų metodų turėjo stipriausius ryšius su etaloniniu augalijos ploto indeksu, kai paaiškinamumas svyravo 80–90 proc. intervale. Tai yra aukštas determinacijos koeficientas, kuris nusako metodo patikimumą. Hemisferinių nuotraukų metodu gauti augalijos ploto indeksai buvo koreliatyvūs su etaloniniais dydžiais, tačiau absoliutine verte iki 80 proc. mažesni, dėl to duomenų panaudojimas ilgalaikėje perspektyvoje sudėtingas. Skaitmeninių nuotraukų metodu gautas lajos suminis paviršiaus ploto indeksas neturėjo tiesinio ryšio su tiesioginiu metodu gautu lajos projekcinio paviršiaus plotu, o determinacijos koeficientas apie 0,7.

Analogiškai rezultatai gauti ir atlikus spyglių pasiskirstymo pagal amžių tyrimą. Jau minėtų hemisferinių nuotraukų bei mišraus metodo gauti rezultatai tik iki 5 proc. skiriasi nuo tiesioginiu metodu gautų rezultatų, o 3 metų spyglių skirtumas iki 1 proc.

Todėl galima teigti, kad mišrus metodas, kurio metu hemisferinių nuotraukų pagalba surinkti duomenys apdorojami *HemiView* programine įranga, o gautos reikšmės įstatomos į GIMP įvesties modelį,

yra informatyviausias netiesioginis lapijos/augalijos ploto nustatymo metodas iš visų bandytų.

PADĖKA

Nuoširdžiai dėkoju moksliniam vadovui prof. dr. Algirdui Augustaičiui už vertingus mokslinius patarimus bei įžvalgas, skatinimą tobulėti ir kantrybę. Jūsų pagalba rengiant šią disertaciją yra itin reikšminga.

Esu dėkingas visiems VDU ŽŪA Miškotvarkos ir medienotyros instituto mokslininkams bei darbuotojams, kurie savo patarimais ir pagalba prisidėjo prie disertacijos rengimo. Ačiū instituto doktorantams ir magistrantams už pagalbą lauko darbuose renkant duomenis.

Taip pat noriu padėkoti Lietuvos agrarinių ir miškų mokslų centro (LAMMC) Ekologijos skyriaus vedėjui dr. Vidui Stakėnui už laiku suteiktas konsultacijas ir pateiktus patarimus rengiant mokslinį darbą.

Dėkoju ir VMU Ignalinos RP miškininkams, kurie leido vykdyti tyrimus jų administruojamuose ir prižiūrimuose miškuose. Taip pat Aukštaitijos kompleksiško monitoringo stoties darbuotojams už suteiktas gyvenimo sąlygas bei vertingus patarimus.

MIŠKO AUKCIONAS

**Miškų ir medienos prekybos platforma.
Parduok brangiau!**

DIDELIAIS KIEKIAIS SUPERKAME BERŽO RĄSTUS

nuo 16 cm skersmens

Informacija apie supirkimo kainas ir sąlygas internete www.likmere.lt
telefonais **8 340 60054, 8 687 51927**, el. paštu info@likmere.lt

Viskas dirbantiems ir besiilsintiems miške – Viskas vienoje vietoje

- ▶ IŠKLAUSYSIME
- ▶ PAKONSULTUOSIME
- ▶ PARINKSIME GERIAUSIĄ, KOKYBIŠKIAUSIĄ IR PIGIAUSIĄ
- ▶ OPERATYVIAI ATVEŠIME TIESIAI PAS JUS, O JEI REIKIA IR Į MIŠKĄ

miskui.lt

UAB „MMC Forest“

Nausodžio k.,
Vėžaičių sen.,
96215 Klaipėdos r.
Tel. 8 673 51506
El. paštas info@mmc.lt
www.miskui.lt

Paprastojo apynio nauda, pažeidimai

Dr. BANGA GRIGALIŪNAITĖ, dr. ANTANAS MATELIS, dr. DAIVA BUROKIENĖ

Gamtos tyrimų centro Botanikos instituto Augalų patologijos laboratorija

Paprastasis apynys (*Humulus lupulus*) kanapinių (*Cannabaceae*) šeimos daugiametis, dvinamis, šakniastiebinis, vijoklinis, techninis bei vaistinis augalas. Šakniagumbis (stiebo kamblys) ropės pavidalo mėsingas sustorėjimas iš kurio formuojasi vegetatyviniai pumpurai išauginantys šakniastiebius, šaknys išsišakojusios ir gali pasiekti net 3–4 m gylį. Stiebai (apynojai) išauga iki 8–12 m ilgio, vyniojasi ant pasitaikiusių stulpų, medžių kamienų. Lapai kiaušiniški, triskiaučiai arba penkiaskiaučiai šurkščia viršutine puse. Lapų pažastyse išauga šakutės ant kurių formuojasi žiedynai. Kuokeliniai žiedai būna šakučių viršūnėse, gelsvai žali šluotelių pavidalo, piesteliniai – susitelkę į kankorėžio formos trumpakotes varputes. Apynys žydi vasarą, žiedus apdulkina vėjas. Peržydėjus žiedams, piesteliniai žiedynai labai padidėja ir pasidaro kankorėžio pavidalo. Vaisiams bręstant išauga pažiedės, moteriški žiedynai susitelkę į kankorėžį virsta spurgais. Vaisiai vienasėkliai apskriti riešutėliai. Ant piestelinų žiedų žiedyno ašies, pažiedžių ir vaisių gausu geltonų liaukučių, kurios išskiria karčiasias medžiagas ir eterinį aliejų.

Apyniai paplitę Vidurio Europoje, Pietų Amerikoje, Pietų Afrikoje, Australijoje. Lietuvoje auga miškuose, krūmuose, upių ir upelių, ežerų pakrančių krūmynuose, taip pat sodybose, daržuose derlingame dirvožemyje. Pastaruoju metu yra daug užveistų kultūrinių plantacijų, kurių didžiausia yra VDU Botanikos sode. Čia išvesta nemažai vietinių apynių veislių. Nors apyniai veisiami ir šalyje, gaudami spurgai nepatenkina jų poreikio, todėl importuojami iš užsienio.

Apynį medicinos tikslams pirmieji pradėjo naudoti arabai 18 a., kiek vėliau Vakarų Europoje. Apynys buvo laikomas šlapimą varančiu ir kraują valančiu vaistu. Medicinoje vartojami sunokę spurgai, kuriuose yra eterinio aliejaus, laisvųjų rūgščių, kaip skruzdžių, formaldehido, karčiųjų medžiagų – humulono ir lupulono, sakų, dervos, vaško, fitoncidių, dažinių medžiagų, vitamino B₁, askorbo rūgšties, celiuliozės, lignino. Spurgai vartojami įvairiems tikslams. Jų vandens antpilu sužadinamas apetitas. Antpilas rekomenduojamas nusilpusiems po sunkių ligų, sergant šlapimo pūslės ir inkstų uždegimu. Spurgų antpilas populiarus kaip ramiantis vaistas, nuo nemigos, nervams raminti, virškinimui gerinti, plaukams stiprinti, kai anksti pradeda plikti. Spurgai veikia antiseptiškai. Spurgų miltelių tepalais malšinami sumušimų, reumatiniai skausmai. Vaistinei žaliai labai renkami kulūrinių veislių spurgai, kurie išdžiūvę turi išlikti žalsvai gelsvi.

Iš apynio stiebų pluošto galima gaminti popierių, brezentą, virves, maišinių audyklą.

Anksti pavasarį jauni apynių ūgliai naudojami maistui kaip šparagai. Džiovinti spurgai-kankorėžiai vartojami aludarystėje skystoms mielėms gaminti, jų rauginės medžiagos padeda reguliuoti rūgimą ruošiant misą ir neleidžia alui greit surūgti, o eterinis aliejus ir dervingos medžiagos suteikia gėrimui aromatą ir kartoką skonį. Spurguose yra prenilintų flavonoidų – ksantohumolio, kuris turi terapinį poveikį žmogaus sveikatai. Jo yra ne tik pagamintame aluje, bet ir kai kuriuose maisto produktuose papilduose. Norint pagaminti 1 t alaus, reikia 5 kg sausų spurgų.

Paprastasis apynys ant guobos stuobrio

Vartojant apynį gydymo tikslams reikia vengti jo perdozavimo, 1-2 g lupulono gali sukelti šleikštulį, vėmimą, galvos skausmus, nuovargį, sugleibimą. Nenuostabu, kad intensyviai dirbant apynių rinkėjams dažnai skauda galvą, niežti odą. Per didelės apynių dozės dirgina inkstus, neigiamai veikia nervų sistemą.

Kadangi apynio lapai turi šurkščią viršutinę pusę, todėl vėju atneštos įvairių grybelių sporos negali gerai įsitvirtinti jo paviršiuje. Literatūros duomenimis, Europoje nežymiai paplitusi apyninė askochita (*Ascochyta humuliphila*), Lietuvoje labai retai aptinkamas apyninis valkčiagybis – *Podosphaera macularis* (*Sphaerotheca macularis*). Plantacijose daugiau paplitę voratinklinės erkutės, spragės,

Spurgai vasarą

Pernokę spurgai

Apyninis valkčiagybis ant lapų

Apyninis valkčiagrybis ant spurgų šakučių viršūnėse

Išgraužos lapuose

Lapus graužia sodinė juostasraigė

ant jaunų lapų amarai. Apynio lapus labiau apninka sodinės juostasraigės, mažiau kenkia vynuoginės sraigės.

Grybinių ligų sukėlėjai labiausiai paplitę ant apynių auginamų Šiaurės Amerikos plantacijose. Literatūros duomenimis, daug nuostolių spurgų derliui padaro juodasis šaknų puvinys – sukėlėjai: *Phytophthora citricola*, *Fusarium*, *Verticillium* g. grybai, sukeltos bakterijų (*Corynebacterium* sp., *Agrobacterium tumefaciens*), taip pat nematodai, lapų ir spurgų – netikroji miltligė (*Pseudoperonospora humuli*), tikroji miltligė – *Sphaerotheca macularis*, tik spurgų pilkasis kekeras (*Botrytis cinerea*), lapų dėmėtligė (*Septoria*) bei masiškai plintančios chlorotinės lapų dėmės, sukeltos apynių mozaikos viruso.

Miltligė. Sukėlėjas – apyninis valkčiagrybis (*Podosphaera macularis*) aptinkamas mūsų šalyje ant apynių lapų vasaros antroje pusėje. Grybiena baltai pilka,

išsidėsčiusi nedidelėmis dėmėmis, lapų pakraščiuose susiliejami ir užimanti didelį jo paviršių. Lapai pradeda suktis ir džiūti. Grybas kartais aptinkamas ir ant spurgų šakučių viršūnėse. Šalyje miltligės sukėlėjas didelės žalos apyniams nepadarė, kad nuo šio ligos sukėlėjo nukentėtų spurgų derlius. Labiau miltligė išplitusi Šiaurės ir Pietų Amerikoje.

Sodinė juostasraigė (*Cepaea hortensis*) visur plačiai paplitusi, ypač tankiuose sąžalynuose, soduose ir net miškuose. Tai augalų kenkėjas, nes nugraužia jaunus augalus, ūglius, jaunus lapus, žiedynus. Ypač jos plinta po lietaus ar drėgnu ūkanotu oru. Tada jos intensyviai dauginasi, ant augalų padeda kelis šimtus kiaušinėlių ar veda jaunuklius. Ant nugrauztų apynių lapų sraigės aptiktos vasarą net 1–2 metrų aukštyje. Anksti pavasarį, vos atšilus orui jos jau šliaužioja ir pradeda graužti peržiemojusius lapus.

Sodinė juostasraigė kovo pabaigoje

Dabar didesnis dėmesys skiriamas apynių veislių moksliniams tyrimams VDU Botanikos sode, pradėtiems prieš šimtmetį tiriant jų introdukciją, selekciją bei tinkamumą auginti juos mūsų klimato sąlygomis. Tiriamas apynių veislių atsparumas ligoms ir kenkėjams, morfologinės, cheminės savybės, vertinamas spurgų derlius.

Kirpikų populiacija VMU regioniniuose padaliniuose yra žema

Šių metų kovo mėn. pabaigoje ir balandžio mėn. pradžioje VMU 4 regioniniuose padaliniuose, 13 girininkijų ir 58 miško sklypuose VMT Miško sanitarinės apsaugos skyriaus specialistai vykdė kasmetinę kirpikų (*Blattophagus piniperda* Eich. ir *B. minor* Eich.) populiacijos stebėseną. Kirpikų populiacija buvo vertinama pagal ant miško paklotės nukritusias „nukirptas“ pušies šakeles.

„Kiekvienoje apskaitos vietoje (2 m pločio ir 50 m ilgio juostoje) surinkome visas nulūžusias smulkias pušies šakeles, atrinkome ir suskaičiavome kirpikų išgraužtas šakeles. Taip išsiaiškinome, koks šio pušų kenkėjo gausumas“, – sakė VMT Miško sanitarinės apsaugos skyriaus specialistas Kęstutis Grigaliūnas.

Surinkti duomenys atskleidė, kad gausiausia kirpikų populiacija nustatyta Varėnos regioninio padalinio (RP) Perlojos girininkijoje, mažiausia – Jurbarko RP Viešvilės ir Varėnos RP Zervynų girininkijose.

VMT specialistai išsiaiškino, kad 2021 m. pušinių kirpikų populiacija, lyginant su 2020 m., didėjo 9 girininkijose iš 13. Šis pagausėjimas buvo nežymus ir didesnės įtakos pušynų sanitarinei būklei neturės. Vidutiniškai rastų šakelių kiekis padidėjo vos 7 proc.: 2020 m. vidutiniškai rasta 21,6 šakutės 100 m² miško paklotės, o 2021 m. – 23,0. Labiausiai „nukirptų“ šakučių skaičius augo Varėnos RP Perlojos (4,45 karto) ir Jurbarko RP Mociškių (3,73 karto) girininkijose.

„Kirpikų populiacija visuose regioniniuose padaliniuose yra žema. Šių kinivarpu sumažėjo Švenčionių RP. Kita vertus, Veisiejų, Varėnos ir Jurbarko RP šio kenkėjo populiacija nežymiai padidėjo“, – teigė K. Grigaliūnas.

Nuo 2008 m. „nukirptų“ šakelių metodu vykdomas kenkėjo populiacijos stebėjimas rodo, kad kirpikų pušynuose nėra labai gausu. Rastų „nukirptų“ šakelių kiekis 100 m² miško paklotėje svyruoja nuo 10 iki 50. kai kuriais

metais tam tikruose miško sklypuose buvo randama po 300–400 šakelių 100 m², tačiau tokiu pagausėjimu nustatyti objektyvūs veiksniai – dažniausiai šalia medyno palikta neapsaugota pušies mediena. Sanitarinės miško apsaugos priemonės medynuose reikalingos tada, kai randama 500 ir daugiau šakelių.

Dėl sniegalaūžų vidurio, pietų ir pietryčių Lietuvoje kirpikų skaitlingumas pušynuose 2022 m. gali šiek tiek išaugti.

VMT inf.

Nepamirškime girininko ANTANO OLŠAUSKO kūrybinio palikimo Dzūkijos miškuose

VYTAUTAS STACEVIČIUS

Šių metų gegužės 13 d. sukako 110 metų, kai Alytaus rajone, Mankūnų kaime gimė būsimasis šalies nusipelnęs miškininkas, LMS Garbės narys, I kvalifikacinės klasės girininkas ANTANAS OLŠAUSKAS. Baigęs 1933 m. Alytaus aukštesniąją miškų mokyklą, dirbingiausias gyvenimo ir miškininkavimo metus jis pašventė buvusių Seinų-Veisiejų urėdijų miškų atkūrimui, naujų medynų veisimui, dirbdamas 1937–1944 m. Ančios, 1951–1959 m. Kapčiamiesčio, 1959–1987 m. Pertako girininkijų girininku. 1987 m. sujungus Pertako ir Kapčiamiesčio girininkijas, iki išėjimo į pensiją 1989 m. jis plūso medelyne meistru. Girininkijos daigynuose augino per 100 krūmų ir medžių rūšių. Sodiniukams sėklas rinko vietinių dvarų parkuose, važiuodavo į Kaliningrado srities želdynus. Kapčiamiesčio girininkijoje per metus buvo pasodinama iki 400–600 ha miško.

Girininkaudamas daugiau kaip 40 metų, jis įveisė per 5000 ha miško želdinių, kūrė įvairias jų mišrinimo schemas, kiek leido galimybės eksperimentavo su sodinamų medžių rūšimis, stebindamas kolegas gamybininkus ir mokslininkus. Paklaustas, kodėl tiek dėmesio skiria želdiniams, jis atsakydavo: „Aš kito darbo nemoku“... 1994 m. balandžio 20 d. netekome šio iškilaus miškininko.

Dabartiniai miškininkų kartai tikriausiai egzotiškai atrodys ir šio girininko asmeninis gyvenimas, darbo dienos užimtumas, laisvalaikis. Gyvendamas kaimo aplinkoje, jis nei medžiojo, nei žvejojo, nei arė dirvą, nei ką sėjo, nors tuometinės girininko pareigos vertė būti ūkininku – kirsti mišką, pastatyti dviejų girininkijų būstinių pastatus, rūpintis kelių tiesimu, net sienaujamų pievų sukultūrinimu. Jo kasdienė dienvartė: dieną miškuose, vakare iki išnaktų sėdėjimas raštinėje. Iš jos išeidavo pavakarieniauti ir paklausti per radiją transliuojamo „Amerikos balso“. Užbaigęs tvarkyti popierius apie 1 val. nakties uždainuodavo: „Grazių dainelių daug girdėjau“... Dainavimas buvo vienin-

telis prasiblašymas, o gal ir pomėgis nuo jaunumės, nes turėjo įgimtą labai gražų balsą. Nusibodus vienam dainuoti miške, girininkas 1960 m. ėmė burti iš girininkijoje dirbančių miškininkų, darbininkų meno saviveiklos kolektyvą, kuris susilaukė didelio populiarumo. Girininkas su kapčiamiestiečiais dainavo Lietuvoje, Baltarusijoje, Lenkijoje, rengtos apie juos kultūrinės laidos per Lietuvos televiziją, radiją. Jo kūrybinę veiklą įamžino televizijos darbuotojas Balys Urbonas filmuke „Pertako girininkas“. Nors buvo atsidavęs miškui, kaip sakoma, kūnu ir dvasia, bet būdamas kuklus, paprastas, A. Olšauskas liko nepatenkintas filmu, nes pasigedo jame šalia dirbusių žmonių, kurie padėjo įgyvendinti jo sumanymus miške.

Pirmiausia miškas jį domino ir kelionėse. 1959 m. išvykęs traukiniu aplankyti už Uralo kalnų tremtyje gyvenusį brolių, kelionės įspūdžius kolegoms reziumavo taip: „Iki Maskvos buvo neįdomu – vien pelkės ir krūmynai, artėjant prie Uralo prasidėjo maumedynai...“.

Perėmęs iš jo girininkiją, įsitikinau, kiek gali dėl miško padaryti ir vienas žmogus, jei visą gyvenimą to kryptingai, atkakliai siekia. Kartu ir susimąsciau, kaip elgtis toliau, ką daryti, kad visi sužinotų apie jo sukurtą bioįvairovę želdiniuose, įveistus maumedynus, kuriuos žmonės vadina ir dabar Olšausko želdiniais. Įkūrėme Kapčiamiesčio miškininkų gamtos pažinimo taką, kuriame dauguma objektų – jo įveisti želdiniai.

Reikia pripažinti, kad kažin ar tiek girininkas A. Olšauskas būtų įveisęs įvairių mišrių želdinių, jei šiuos jo sumanymus nebūtų parėmęs jo žemietis alytiškis Vytautas Žekonis, nuo 1960 m. iki 1971 m. dirbęs Veisiejų miškų ūkyje inžinieriumi, vyr. miškininku, 1971–1991 m. Miškų ūkio ministerijos Miško kultūrų ir miško apsaugos valdyboje. Šio įžvalgaus, nusipelnusio šalies miškininko dėka buvo rekomenduota skirti eksperimentiniams želdiniams įveisti pakankamai lėšų, sodmenų, dirvos ruošimo technikos.

Antanas Olšauskas

MG archyvo nuotrauka

Vėliau dirbdamas 20 metų ministerijoje V. Žekonis priekabiems revizoriams sakydavo: „Netrukdykite Olšauskui dirbti...“.

Eksperimentatorių girininką palaikė ir nusipelnęs šalies miškininkas, tuometinis Veisiejų miškų ūkio direktorius Jonas Strazdas. Atėjus visuotiniam baltalksnių varymo iš miško vajui, oponentai stebėjosi, kodėl girininkui A. Olšauskui leidžiama jų sodininkus auginti daigynėse, sodinti mišriuose želdiniuose. Ne kiekvienas suprato, kad baltalksniukai smėlėtoje žemėje sodinami tik laikinai, dirvožemio patėsimui. Žinoma, būta ir nesėkmių, kurių buvo „nurašomos“ bandymams.

Norėtusi paminėti ir girininko A. Olšausko indėlį atkuriant nepriklausomybės pradžioje lietuviškas miškininkų uniformas. Jis per karą ir pokario negandas išsaugojo turėtą „smetoniskąją“ girininko uniformą, kurią perdavė ministerijai. Ji tapo pavyzdžiu kuriant naująją uniformos modelį.

Pasakojimą apie šį iškilų girininką, dzūkų dainorių A. Olšauską norėčiau papildyti kapčiamiesčio, Vilniaus mokytojų namų projektų vadovo Juozo Žitkausko surinktos autentiškos informacijos fragmentais.

„Dainos neužmetė ir pradėjęs mokytis Alytaus gimnazijoje (1926-1930 m.), nuolat su draugu „paskardendavo“ aplink esančiuose miškuose. Spėju, ar tik ne tuomet mezgės ir pirmieji būsimos miškininko pomėgiai. „Traukė gamta. Pamokas paruošiau ir einu į mišką, – prisimindamas gimnazistiškas akimirkas kartą pasakojo A. Olšauskas, – draugai šaligatviu, o aš vis vienas miško takeliu ir dainuoju“... Ach, kiek jau tuomet Olšauskas mokėjo dainų, kurias prisiminė iki pat senatvės. Ne visos jos buvo liaudiškos, kai kurios surikiuotos mūsų muzikos ir literatūros klasikų. Tačiau iš Olšausko lūpų skambėdavo darniai ir melodingai.

Sunku buvo pasirinkti tolesnį gyvenimo kelią: traukė miškas, karo mokslai, o ir sportas nesvetimas... Tuomet Antanas nė nepagalvojo, kad yra toks dainavimo meno mokslas. Pradžiai įstojo į karo mokyklą Kaune. Griežti reikalavimai, tvirta pedagoginė disciplina Olšauskui buvo priimtini. Kaip prisimena girininkas, kūno kultūrą dėstė Karolis Dineika, vėliau tapęs žymiu kūno kultūros propaguotoju, Druskininkų fizioterapijos sveikatingumo parko įkūrėju. Čia A. Olšauskas išsiugdė tvirtą kūno laikyseną, kurios vėliau pavydėjo daugelis vyrų. Kai kas pajuokaudavo, kad girininkui einant nuo galvos nė lėkštė nenukristų.

Tačiau karininku Antanas netapo. Šiek tiek pasimokęs Kauno karo mokykloje įstojo į Miškų mokyklą, šią sėkmingai baigė. „Norėjau, kad mano darbas duotų kuo daugiau naudos žmonėms.“ – kartą išsitarė. Tas noras ką tik baigusį miškų mokyklos diplomantą 1937 m. atvedė į Ančios girininkiją, tuomet priklausiusią Seinų miškų urėdijai. Kraštas dainingas, žmonės geri. Net nepajuto, kaip čia tapo savu. Tiek Ančios, tiek Kapčiamiesčio ar Pertako girininkijose, kuriose girininkavo nuo 1951 m., žmonės kreipdavosi į jį ne tik darbo klausimais. Kiekvienam girininkas rasdavo šiltą žodį. Juk laikai buvo nelengvi. Vyko trėmimai, nuolatiniai susišaudymai miškuose. Teko daug atlaikyti. O gi kas daugiau tai turėjo padaryti, jei ne jis – Kapčiamiesčio girininkas.

Kone po penkių dešimtmečių rankraštyje apie saviveiklinę veiklą girininkas prisimena: „Visą laiką gyvenau tarp paprastų kaimo žmonių, su jais bendravau, kiek galėdamas jiems padėjau.

Kiek buvo įmanoma, bandžiau objektyviai išaiškinti esamą politinę krašto situaciją (...). Ir dabar, kai sutinku iš tų kaimų žmones, su kuriais teko bendrauti karo ir pokario metais, ne vienas mane pavadina „visų tėvu“, o dar likęs gyvas neturtingas Kapčiamiesčio gyventojas – „biednų tėvu“.

Daugeliui kapčiamiestiečių tuomet miškas buvo kone vienintelis pragyvenimo šaltinis. Kolūkiai tik kūrėsi, į juos žmonės nelabai patikliai žiūrėjo. Kapčiamiesčio girininkijoje per metus buvo pasodinama po 400-600 ha miško. Dienoms vėjant dienas nusibodo vienam girininkui vaikščiojant dainuoti ir 1960 m. visus dirbančiuosius Pertako girininkijoje A. Olšauskas sukviečia dalyvauti girininkijos meno saviveiklos kolektyve. Ne šiaip sau provincijos kolektyvėlis – ilgainiui po sėkmingų pasirodymų aplinkiniuose kaimuose susibūrė per 80 žmonių.

Pačiu aktyviausiu jo gyvavimo laikotarpiu buvo iki 60-ties atlikėjų mišrus choras, moterų ir vyrų ansambliai, moterų ir vyrų kvartetai, duetai, solistai, keliolikos muzikantų kaimo kapela, jaunimo bei pagyvenusių žmonių šokių rateliai. Paskotojai, humoristai...

Pats girininkas sukdavosi visur, kur manė esąs reikalingas. Su kolektyvu dalyvauta kone kiekvienoje rajoninėje dainų šventėje, daug kartų respublikinėse dainų šventėse. Iš visų sugrįžta su laurais, gera nuotaika. Kolektyvas sukūrė ir savo dainą „Atvažiuokit į Pertaką“.

Koncertuota ne tik Lietuvoje, bet ir Baltarusijoje, Lenkijoje.

Kai miškuose būdavo sausa, girininką matydavai motociklu besukantį jam gerai žinomais takeliais. Dažniausiai su daina. Kartą po tokio patikrinimo girininkas užsuko dirstelėtį į girininkijos medelį prie Baltosios Ančios elektrinės tvenkinio. Vaikščiodamas po daigyną ir dainuodamas nė nepajuto, kai jį apsupo žmonės iš netoliese įrengtos poilsio vietės, nustebinti šio nepažįstamo žmogaus dainingumo. Atvykusieji pamane, kad dainuoja jų pamėgtas žymus Maskvos operos solistas. Tik niekaip negalėjo sudūmoti, kaip jis čia atsidūręs.

Vakaro tyloje A. Olšauskui buvo malonu dainuoti. Galingi dainos akordai, atsimušdami į miško juostas, blaškėsi po plačią tuščių erdvę ir tik pamažu susitelkdavo miškų toliuose.

O kiek tokių padainavimų būta prie Ilgio ežero arba visų pamėgto Baltosios Ančios Pinčiaragio vingio. Kiti pastarąją vietą vadina tiesiog Palangėle. Nedaug kuo ji skiriasi nuo didžiojo pajūrio kurorto, nebent mažumu...

(...) Antanu, užsisklendusiu atokiame Dzūkijos kampelyje, žavėjosi visi. Žiūrėk, kuris palingavęs galvą primesdavo, jog ne tą kelią pasirinkęs. Kai 1984 m. Antanas Olšauskas dalyvavo dainų konkurso „Ant marių krantelio“ baigiamajame ture Rumšiškėse, po koncerto komisijos nariai paklausė, kur jis buvęs jaunystėje. Girininkas atsakė: „Miške!“. „O gaila“ – lingavo galvą profesionalai vertintojai.

„Šimtai žmonių, pirmą kartą užgirdę mane dainuojantį, sakė, kad aš ne tą profesiją pasirinkau. Ilgainiui ir aš pradėjau galvoti, kad su daina būčiau gal daugiau Lietuvai padaręs naudos. O juk pasirinktoje profesijoje tokiais nenormaliais laikais turėjau daug sunkaus darbo: matuoti, skaičiuoti ir pildyti betikslus Maskvos biurokratų išgalvotus blankus. Toks dažnas betikslis darbas nekelia žmogaus asmenybės. O su daina, ir visada nauja, man rodosi, žmogus turėtų tobuleti“ – savo prisiminimuose mąstė Antanas Olšauskas. Dažnas girininką už jo gražų balsą tiesiog vadindavo A. Kučingiu... Nedaug tereikėjo, kad 1965 m. pavasarį girininką tuometinis „Lietuvos“ dainų ir šokių ansamblio vadovas būtų išsivežęs į Vilnių dainuoti jo vadovaujamame kolektyve: „Į Konservatoriją jums jau per vėlu, tačiau į savo ansamblį galiu priimti.“

„Ne, nieko nebus, negaliu,“ – sušnibždėjo tuomet A. Olšauskas. Eilinį kartą pasirinkdamas mišką, savo mau-medžius...

Antano Olšausko atminimas įamžintas B. Stacevičienės knygoje „Kapčiamiesčio dainininkai“, V. Stacevičiaus straipsnyje („Miškas ir mes“, 2011 m.), daug medžiagos yra Birutės ir Vytauto Stacevičių miško bei Kapčiamiesčio Emilijos Pliaterytės muziejuose. Antano želdinių pagrindu (pridėjęs šiek tiek ir savų) įkūriau Kapčiamiesčio miškininkų gamtos pažinimo taką, 100-ojo gimtadienio proga pasodintas ąžuolas Vainežerio parke.

Dėkoju likimui, kad per 30 metų galėjau bendrauti su šiuo visapusiškai kūrybingu žmogumi, visą gyvenimą labai mylėjusį ir mišką, ir liaudies dainas, džiukus.

Eksperimentiniai želdiniai

girininko A. Olšausko ir kitų miškininkų akimis

Minint girininko ANTANO OLŠAUSKO gimimo šimtmetį, valstybinių miškų miškininkų ir LMS iniciatyva 2011 m. gegužės 31 d. buvusioje Veisiejų miškų urėdijoje surengtas seminaras „Naujų miškų įveisimas nederlingose žemėse“, kuriame apžiūrėjome girininko pastangomis nederlingose žemėse įveistus želdinius, jų mišrinimo schemas, palyginome išlikusių medžių rūšių sudėtį. Tuometiniams miškų urėdijū ir kitiems specialistams šios praktinės pamokos praverė tvirtinant miškų įveisimo ne miško žemėse projektus, teikiant konsultacijas miško savininkams.

Praėjus dešimtmečiui girdisi ir skeptikų abejonių, ar įveisus ne miško žemėje bet koki mišrų medyną išaugs perspektyvus miškas, ar nebus veltui išsivaistomos savos ir ES paramos lėšos? Į šią problemą siūlyčiau pažvelgti iš ilgametės praktinės miškininkystės pozicijų, savo akimis pamatyti prieš kelis dešimtmečius Kapčiamiesčio ir Pertako girininkijose dirbusio girininko Antano Olšausko įveistus ir išlikusius želdinius, padaryti savas išvadas.

Daugeliui vyresnės kartos šalies miškininkų teko būti ir 2004 m. rugpjūtį buvusioje Veisiejų miškų urėdijoje surengtame panašiam seminare-pasitarime, kuriame buvo detalai apžiūrėtos, aptartos girininko Antano Olšausko per kelis dešimtmečius įveistos bandomųjų želdinių „žaliosios laboratorijos“, taikant netradicines medžių ir krūmų mišrinimo schemas, vietines rūšis maišant su introdukuotomis, derlingų žemių medžius ar balose augančius juodalksnius, baltalksnius sodinant smėlynuose.

Būdamas pensijoje A. Olšauskas bandė apibendrinti savo darbus – rašė prisiminimus, prieš mirtį 1994 m. sudarė įveistų želdinių dvi lenteles. Pirmoje lentelėje jis surašė daugumą sodintų želdinių miškuose, aikštėse, miškų degimuose, buvusiuose žemės ūkio, menkaverčių medynų rekonstrukcijos plotuose bei vėjų pustomuose smėlynuose. Antroje lentelėje išrinko želdinius pagal užveisimo būdus (kiek pasodino ir pasėjo), kiek medynų užveisė pagal pagrindines medžių rūšis.

Prisiminimuose jis rašė: „Aš ieškojau tolimose apylinkėse ir tolimuose kraštuose naudingų miškuose auginti medžių ir krūmų,

Išlikę maumedžių želdiniai (2011 m.)

iš Sibiro atsiųsdavo sėklų ten ištremtas brolis. Parsivežęs veisčiau, kad miškai patys save geriau tręštų, kad nereikėtų daug naudoti mineralinių trąšų, kad miškuose galėtų gyventi daugiau naudingų paukščių ir vabzdžių, kad nereikėtų miško kenkėjų naikinti nuodingais chemikalais. Girininkijos ribose tik prie Maros upės augo vienas kitas ąžuolas. Tai įveisčiau ir ąžuolynėlių, kad vietos gyventojams nereikėtų važinėti prie Marijampolės ar Alytaus prisirinkti gilių kavai, kad jie miškuose galėtų prisirinkti vertingų vitaminingų šaltkėšnių, erškėčių, juodavaisių aronijų, skiautėtalapių obelių ir kitų uogų. Įveisdamas miško želdinius stengiausi įvykdyti visus gamtosauginius reikalavimus“.

„...Labai gražiai augančių medynėlių yra raudonųjų ir paprastų ąžuolų, liepų, veimutinių pušų ir iš daugelio pagrindinių veislių susidedančių labai mišrių medynėlių. Iš šiųose ploteliuose įveistų įvairių veislių medžių augimo matosi, kad Lietuvos miškuose galima auginti kai kurių rūšių riešutmedžius baldų pramonei ir kitiems reikalams, Vičio kėniai

pakeitimui dalies eglynų, nes eglės linkusios į liemens puvinį ir mažiau tūrio priaugina ploto vienetą kaip kėniai. Buvo įveista sibirinių, baltkaninių ir kryminių pušų medynėliai, dygiųjų ir kanadinių eglių, pocūgių, tujų, bukų ir kitų svetimžemių veislių.

Dauguma šių veislių medynėlių sunaikindavo žvėrys arba išgrobstė žmonės. Sklypečiuose liko augti daugumoje vietinės veislės, kurios buvo pasodintos kaip palydoviniai medžiai. Iš svetimžemių veislių atviruose plotuose įmanoma išauginti tik maumedžių medynus. Kitų veislių tik aptvertuose plotuose, – apibendrino savo želdinius girininkas.

Amžininkų pasakojimu, girininkas Antanas Olšauskas iš susirinktų Lietuvoje ar parsisųsdintų iš TSRS regionų medžių sėklų pats augindavo norimus sodmenis girininkijos daigyne. Kiekvienai kaimo sodintojai jis leido sodinti tik vieną medžio ar krūmų rūšį, kad nesumažytų; pats per lauką tempė virvę ir kastuvu žymėjo sodinimo vietas, nustatinėjo dirvožemio derlingumą. Vėliau lepesnes medžių rūšis jis patarėsdavo mėsui. Taip inicia-

tyvus girininkas mėgino Dzūkijos miškuose diegti medžių sėjomainą – įveistais lapuočiais, krūmais pagerinti nualintą girios dirvožemį. Toks girininko drąsus eksperimentavimas ne visiems buvo suprantamas, „šiorpino“ revizorius, reikalavo iš bendradarbių, miško sodintojų įdėti daugiau pastangų, nepalikti likimo valiai įveistų želdinių.

Ilgametis Lietuvos miškų instituto mokslo darbuotojas, miškų želdinimo specialistas dr. Antanas Malinauskas tyrė, kaip bėgant metams keitėsi šių A. Olšausko įveistų medynų rūšinė sudėtis, kokios pasodintų medžių ir krūmų rūšys buvo užsteltos augesnių, agresyvesnių rūšių, kas įsiveisė savaime, kokį turį brandina maumedžiai, kitų rūšių išlikę medžiai.

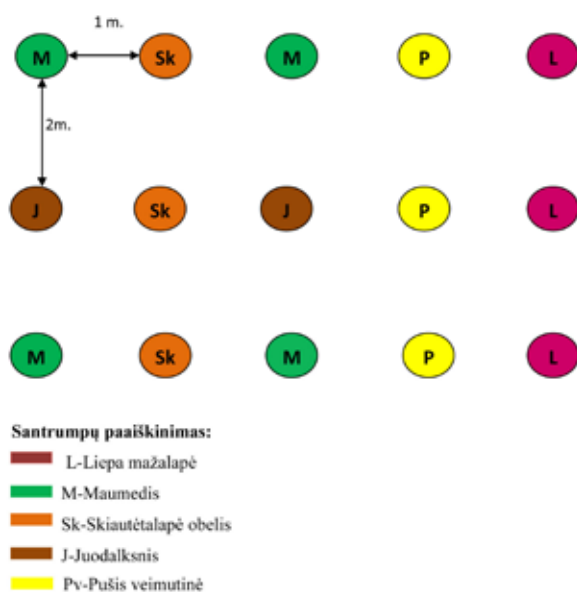
Išlikusių girininko A. Olšausko archyvų duomenimis ir dr. A. Malinausko tyrimais nustatyta, kad dauguma mišrių želdinių buvo veisti Nbl ir Ncl augavietėse, dirvos ruoštos arkliniu plūgu vagomis, ištaisai suariant ar vagomis traktoriniu plūgu PKL-70. Mišrintos įvairios medžių ir krūmų rūšys: įvairių rūšių maumedžiai, liepos, baltalksnis, juodalksnis, paprastasis ąžuolas, raudonasis ąžuolas, beržas, eglė, uosis, veimutinė pušis, paprastoji pušis, paprastasis klevas, uosialapis klevas ir krūmai – uoginė obelis, vėlyvoji ieva, pūslenis, medlieva, šermukšnis, ginalinis klevas, totorinis klevas, šunobelė, trilapė ptelija, lazdynas, žirnmedis, raukšlėtalis erškėtis, šermukšniapalė lanksvūnė ir kiti krūmai. Sodinta 2x1; 2x1,2; 1,5x1,5; 1x1; 2,5x1,5; 2,2x1,9; 1,6x 0,7-1,5; 1,3x1 metro atstumais.

Kapčiamiesčio girininkijoje seminarų metu apžiūrėtuose objektuose iš 1956–1969 m. įveistų mišrių želdinių našiausiai augo be abejonės palaukėse į pirmą ardą išsiveržę maumedžiai, brandinantys derlingesnėse augavietėse 1 ha 300-650 ktm turį. Dėl šviesos, maitinimo ploto pirmame arde su maumedžiais varžosi išlikę pavieniai raudonieji ąžuolai, veimutinės pušys, juodalksniai, įsiveisę savaiminiai beržai. Jų paūksmėje bandė išlikti liepos, klevai, kai kurie krūmai. Pastebėta, kad mišriuose želdiniuose daugiau maumedžių išliko, jie našiau augo, kurie buvo įveisti atvirose derlingesnėse laukų žemėse, ant kalvų, kitose vėjų prapučiamose vietose. O įveisti miško žemėje kitų medynų apsuptyje maumedžiai „užduso“.

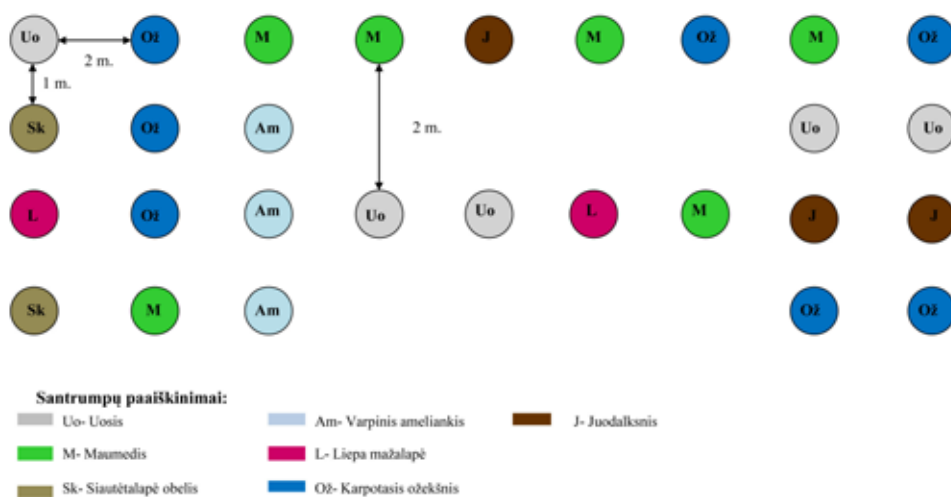
Kai kurie sklypai, kuriuose buvo sodintas pūslenis arba savaime įsiveisė vėlyvoji ieva virto „dziunglėmis“. Savaime išplito ir platanalapis klevas, beržas, paprastoji pušis, vėlyvoji ieva, šermukšnis, šunobelė, žirnmedis, uoginė obelis, gudobelė, šermukšniapalė lanksvūnė. Pasak dr. A. Malinausko, išnyko daug kur raudonasis ąžuolas, uoginė obelis, totorinis klevas, žirnmedis, medlieva, trilapė ptelija, gudobelė, lazdynai. Šio mokslininko manymu, nederlingose žemėse nereikėtų sodinti savaime plintančios vėlyvosios ievos bei pūslenio. Pasiteisino baltalksnio, juodalksnio, miškinės obels, šermukšnio, gudobelio įveisimas. O raudonieji ąžuolai iš gilių pomiškyje dauginasi ir savaime.

Vykstant tris dešimtmečius žemės reformai ir nuosavybės restitucijai, dalis šių želdinių buvo gražinta apso-dintų žemių savininkams, kuriems dabar vargu ar įdomūs jie savo bioįvairove.

Vaclovas TREPĖNAITIS

Kapčiamiesčio girininkijoje 1961 m. įveistų želdinių mišrinimo schema

Kapčiamiesčio girininkijoje 1964 m. įveistų želdinių mišrinimo schema

Kapčiamiesčio girininkijoje 1964 m. įveistų želdinių mišrinimo schema

LMSA Generalinėje Asamblėjoje – diskusijos apie esamą ir būsimą miškų politiką

Šių metų gegužės 7 d. vyko Lietuvos miško ir žemės savininkų asociacijos (LMSA) XXIV Generalinė Asamblėja (nuotoliniu būdu). Kadangi ši LMSA Asamblėja nerinkiminė, jos metu trumpai apžvelgta asociacijos veikla per ataskaitinį laikotarpį, daug dėmesio skirta miškų ir žemės savininkams aktualių klausimų aptarimui, diskutuota su politikais apie esamą ir būsimą miškų politiką tiek Lietuvoje, tiek ir Europos Sąjungoje.

LMSA Generalinėje Asamblėjoje dalyvavo Seimo Aplinkos apsaugos komiteto pirmininkė Aistė Gedvilienė, Seimo Kaimo reikalų komiteto pirmininkas Viktoras Pranckietis, Seimo nariai Eugenijus Gentvilas ir Kasparas Adomaitis, europarlamentaras Juozas Olekas, Prezidento patarėja Agnė Jakstienė, diplomatas, visuomenės bei politinis veikėjas Vygaudas Ušackas, Valstybinės miškų tarnybos vadovas Karolis Mickevičius, Valstybinės miškų urėdijos direktorius Valdas Kaubė, Lietuvos miškininkų sąjungos prezidentas Vidmantas Verbyla, LR Žemės ūkio rūmų pirmininkas Arūnas Svitojus, Aplinkosaugos koalicijos vadovė Lina Paškevičiūtė, asociacijos „Lietuvos mediena“ direktorius Raimundas Beinortas, NMA prie ŽŪM Kaimo plėtros, žuvininkystės programų ir nacionalinės paramos departamento patarėja Erika Viltrakenė ir kt.

Sveikinimo žodį tarė A. Gedvilienė, V. Pranckietis, E. Gentvilas, V. Ušackas, J. Olekas, R. Beinortas, V. Verbyla.

Po oficialiosios renginio dalies Lietuvos miško ir žemės savininkų asociacijos (LMSA) veiklos ataskaitą už 2020-04/2021-04 laikotarpį pristatė LMSA pirmininkas Algis Gaižutis.

Pranešimo pradžioje A. Gaižutis išvardino pastarųjų metų svarbesnius LMSA pasiekimus: Padidinti įkainiai už išugdyto jaunuoyno hektarą: nuo 253 iki 343 EUR/ha. Šiai priemonei taip pat skirta papildomų lėšų, suteikiant didesnę paramą miškų įveisimui; Taip pat padidinta paramos suma įsigyjant techniką – nuo 50 iki 100 tūkst. EUR pareiškėjui; Svarbu, jog Seimas, priimdamas LR teritorijos Bendrojo plano koncepciją atsižvelgė į LMSA pastabas ir pasiūlymus dėl privačios nuosavybės apsaugos bei kompensacijų, esamų saugomų teritorijų optimizavimo ir miškininkavimo reguliavimo; Sustabdytas populistinis Miškų įstatymo pataisų priėmimas prieš pat 2020 m. Seimo rinkimus, nes grėsė ūkinės veiklos uždraudimas ar apribojimas apie 55 proc. visų šalies miškų.

XVIII Vyriausybės programoje ir jos įgyvendinimo plane numatyta galimybė išmokoms privačių miškų savininkams už medynų tūrio prieaugiu ir miško dirvožemio apsauga paremtą anglies kaupimą miškuose (priemonė 6.4.14.); įtrauktos kompensacijos savininkams už aplinkosauginius apribojimus (priemonė 6.4.3.); miškininkystė įtraukta į kooperacijos, gamintojų grupių ir kitas bendradarbiavimo programas (priemonė 5.9.7.).

Vyriausybė pateikė išvadą dėl LR Saugomų teritorijų įstatymo pataisų, kurioje pritariama taikyti ne mažesnę kaip 3,5 proc. minimalią palūkanų normą skaičiuojant kompensacijas. Aplinkos ministerijoje pradėta diskusija dėl medžiojimo privačioje žemėje teisių disponavimo.

Miškų savininkams pastaruoju metu labai aktualu, kad būtų sąžiningai kompensuojama už apribojimus ūkinei veiklai ir nuosavybei; kad egzistuotų sąžiningi ir adekvatūs mokesčiai; kad būtų

užtikrintas veiklos gyvybingumas/konkurencingumas/ kompleksis-kumas (medžioklės teisė, ekosisteminės paslaugos ir kt.); kad būtų išlaikyti bei didinami miško vertė ir sveikatingumas.

Algis Gaižutis išreiškė lūkesčius Nacionalinio miškų susitarimo (NMS) procesui, pateikdamas konkrečius pasiūlymus.

PASITIKĖJIMAS ir TĖSTINUMAS. Skaidrus, atviras ir aiškus procesas, iš anksto visiems dalyvaujantiems sutariant: *kas, dėl ko ir kokiomis taisyklėmis bei principais* vadovaujantis tariasi ir *kokio rezultato* siekiama. Reikia skirti pakankamai laiko dialogui. Sėkmės atveju – taikomas kitiems nacionalinio lygmens dialogams. Sukurti stabilia, patrauklią investicijoms į miškus, teisinę sistemą.

ATSAKOMYBĖ. Priimant sprendimus būtina vadovautis supratimu, kad nėra ir nebus nemokamų dalykų, todėl tarantis dėl visų konkrečių NMS nuostatų būtina žinoti kaštus/naudą, argumentuotai įvardinti galimas alternatyvas ir susitarti – *kiek, kas ir iš kokių lėšų* finansuoja veiklas arba kompensuoja nuostolius.

DIDESNĖ NAUDA ŽMONĖMS IR VALSTYBEI. Sprendimai turi būti didinantys tvariai valdomų miškų vertę ir atsinaujinančius išteklius (tiek medieninius, tiek ir nemedieninius) ir jų prieinamumą, tuo pagrindu sudarant stabilias sąlygas teikti kuo didesnę pridėdamąją vertę turinčias ekosistemines paslaugas bei gaminius iš medienos. Didinamas miškų sektoriaus konkurencingumas ir turto vertė; išlaikomos/kuriamos darbo vietos.

PAGRISTUMAS. Visi keitimai miškininkavimo sistemoje turi būti daromi pamatuotai, pagrindžiant moksliniais tyrimais ir patirtimi.

Jo manymu, Nacionaliniame miškų susitarime būtų svarbu aiškiai identifikuoti ar miškų ūkis bus dotuojamas, ar bus ekonomiškai savi-stovus? Būtinos kompensacijos privatiems miško savininkams ir verslui už apribojimus nuosavybei/ūkinei veiklai. Reikia apibrėžti balansą tarp vienusiškio saugojimo draudžiant ir tvaraus daugiafunkcinio miškininkavimo. Kas svarbiau, ar plėsti plotus, kuriuose ribojama/ draudžiama ūkinė veikla (saugomi km², o ne konkrečios gamtinės vertybės) ir intensyvuoti naudojimą kituose miškuose? Pagaliau reikia per medžius pamatyti žmones. O tai galima dialogo ir sutarimo būdu vietoje diktato. Pripažinti darnaus miškų tvarkymo principus, kriterijus ir indikatorius (aprobuotus „Forest Europe“), kaip pagrindą stabi-lioms, atsparioms klimato kaitos ir stichijų keliamoms grėsmėms ateities miškų ekosistemoms formuoti. Reikia užtikrinti nepertraukiamą,

racionalų miško išteklų naudojimą ir gausinimą, taikyti intensyvios miškininkystės priemonės miškų produktyvumui padidinti (dirvos ruošimas, želdymas, selekcija, genetika, ugdymo kirtimai).

Be to reikia nustatyti deramas ekonomines paskatas: sąžiningi ir adekvatūs mokesčiai, atlygis už nemedieninius išteklius/paslaugas, skatininės subsidijos, garantijos teisėtiems lūkesčiams dėl investicijų į nuosavybę vertės išsaugojimo („žaliasis bankas“). Deramai spręsti klimato kaitos švelninimo tikslus panaudojant miškų potencialą kaupti anglį ne vien tik miške (medynų produktyvumo ir sveikatinumo didinimas), bet ir ilgaamžiuose medienos produktuose.

Reikalinga saugomų teritorijų sistemos esminė perkrova (didelė biurokratinė sistema, mažai orientuota į gamtinių vertybių apsaugą). Reikia saugoti tai, kas reikalinga. Būtina sureguliuoti elninių žvėrių skaičių.

Po Valdybos pirmininko A. Gaižučio ataskaitos apie privačiam miškų sektoriui aktualius klausimus ir kaip juos galima spręsti kartu kalbėjo aplinkos viceministras Danas Augutis. „Įvairus miško savininkų miškų tvarkymas dėl skirtingų ūkininkavimo būdų užtikrina įvairovę: ir pinigine, ir gamtine išraiška“, – pabrėžė D. Augutis ir patikino, kad bus sukurta kompensavimo sistema, kuri padės susitarti dėl saugomų teritorijų privačiuose miškuose. Viceministras akcentavo, kad svarbiausias klausimas – Nacionalinis miškų susitarimas, leisiantis suformuoti miškų politikos sritis ir daugiau nebesiginčyti dėl ilgalaikės subalansuotos politikos kryptį.

Vėliau gamtininkas, režisierius, „Sengirės“ fondo įkūrėjas Mindaugas Survila skaitė pranešimą „Sengirės fondo pristatymas“.

Didelio susidomėjimo susilaukė dr. Vilio Bruko iš Švedijos žemės ūkio mokslų universiteto pranešimas „Lietuvos miškai politikos kryžkeliose“. Jis akcentavo, kad miškas yra itin ekologiška žemėnauda, o miškų ūkis nuo seno yra ekologiška ūkio šaka nepriklausomai nuo nuosavybės formos, miškininkavimo intensyvumo, medynų amžiaus, rūšies ir kitų charakteristikų.

V. Brukas iškėlė retorinį klausimą, kas yra didesnė problema: ar ekologiškai vertingų atvirų buveinių (šienaujamų pievų) nykimas, ar (nepakankama?) buveinių apsauga besiplečiančiuose ir senstančiuose miškuose?

Pranešėjas vaizdžiai pademonstravo miško ir visuomenės santyki tradiciniu miškininko požiūriu, moderniu ekologo požiūriu ir sisteminiu požiūriu (pav. dešinėje).

Dr. V. Brukas svarstė, kodėl silpna „Miškininkų koalicija“? Jo manymu, miškų valdymas labai biurokratizuotas ir vis labiau ekologizuojamas (prie to prisidėjo GMU politiniai žaidimai, sektoriaus pavaldumas Aplinkos ministerijai). Miškininkų pozicijos aukščiausio valdymo grandyse nuolat silpnėja. Neretai privačių miško savininkai laikomi tik „pelno besivaikantiais neįsmanėliais“, kuriuos būtina skrupulingai kontroliuoti ir bausti. Be to nėra bendros miškų ir miško pramonės sektoriaus vizijos, nes į miško pramonę žiūrima kaip į „atskirą respubliką“.

Tad kodėl „Aplinkosauginė koalicija“ dabartiniu metu stipresnė? Kaip teigė pranešėjas, greičiausiai tam įtakos turi suinteresuotosios grupės – Aplinkos ministerijos, saugomų teritorijų sistemos pareigūnai bei aplinkosauginės pakraipos nevyriausybinių organizacijų, kurios atitinkamai turi valdžios svertus ir visuomenėje girdimą balsą. Tikėtina, kad juos motyvuoja profesiniai ir pragmatiniai interesai bei ideologinis ir egzistencinis imperatyvas.

Kalbėdamas apie pirmuosius įspūdžius iš Nacionalinio miškų susitarimo (NMS) pasitarimų, dr. Vilius Brukas pastebėjo, kad formuojasi dvi interesų koalicijos ir jaučiamas labai didelis nepasitikėjimas tarp jų. Egzistuoja reali rizika, kad procesas gali sugriūti, nors tai – istorinė galimybė pasiekti didesnę tarpusavio supratimą ir racionalų susitarimą dėl miškų ateities. Kad šis procesas sėkmingai vyktų reikia suburti stiprią ir vieningą Miškininkų koaliciją, kuri suformuotų aiškią bendrą poziciją, bei vadovautis principine nuostata suprasti kitos pusės godas ir argumentus. Abi pusės turėtų pradėti nuo įsiklausymo (vietoje aklo tų pačių argumentų kartojimo).

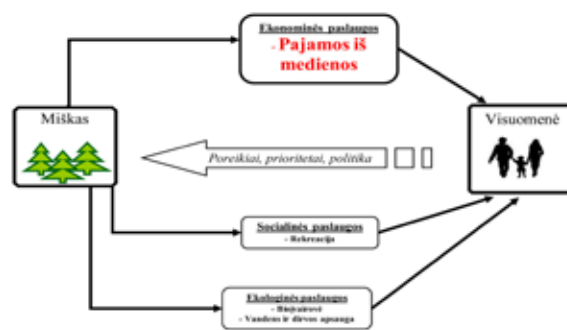
Prezidento patarėja Agnė Jakstienė akcentavo, kad dabartiniu metu labai svarbus Nacionalinis miškų susitarimas, kurio dėka neabejotinai bus rastas kompromisas tarp atskirų suinteresuotų pusių.

Aplinkosaugos koalicijos pirmininkė Lina Paškevičiūtė pabrėžė, kad dar esantis susipriešinimas tarp miškininkų ir aplinkosaugininkų yra kažkiek dirbtinis, nes trūksta konstruktyvaus dialogo ir susikalbėjimo. Ji kvietė aktyviau dalyvauti NMS ir būtent čia ieškoti kompromiso bei sutarimo.

Daugiausia dėmesio, diskusijų ir komentarų sulaukė aplinkos ministro Simono Gentvilo pasakymas. Ministras neslėpė, kad su privačių miškų savininkais reikėtų aptarti mažiausiai 40 temų, tačiau dabar svarbiausia – Nacionalinis miškų susitarimas.

MG inf.

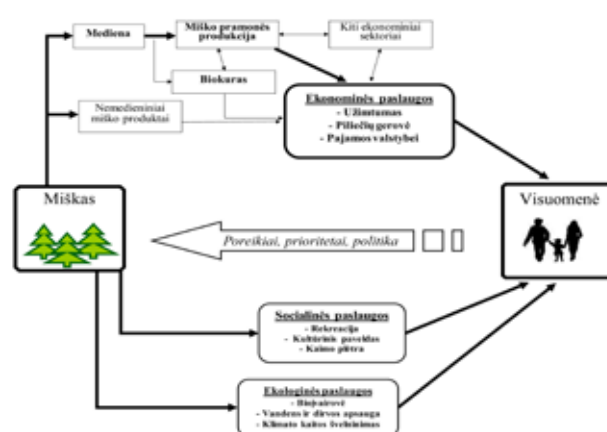
Miškas ir visuomenė tradiciniu miškininko požiūriu

Miškas ir visuomenė moderniu ekologo požiūriu

Miškas ir visuomenė sisteminiu požiūriu

LIETUVOS MIŠKŲ PAUKŠČIAI.

Gegutė (*Cuculus canorus*)

SELEMONAS PALTANAVIČIUS

AUTORIAUS nuotrauka

Pasaulyje žinoma apie 50 tikrųjų gegučių rūšių, tačiau mums, savo gamtoje turintiems vienintelę rūšį – paprastą gegutę – tą sunku įsivaizduoti. Gegutė mūsų gamtoje – žmonėms daug simbolių pasiūlęs paukštis. Nežiūrint to, kad ši rūšis savo būdu yra pakankamai slapi ir paslaptinga, žmonės žino du labai svarbius jos įvaizdžius: garsų patinėlio kukavimą ir savotišką veisimosi būdą. Žinoma, gegutę pagerbta jos vardu pavadinant paskutinį pavasario mėnesį, ji figūroja vaikiškose (ir ne tik) dainose, o tautosakoje ir mitologijoje jai skirtas gelbėtojos, perspėjančios apie pavojus ir draugaujančios su deive Laima vaidmuo.

Gegutės arealas – didelis: ji sutinkama visoje Palearktikoje iki pat šiaurinės Norvegijos ar miškatundrės rytų Azijoje. Žiemą jos pasiekia Pietų Afrikos Respubliką, taigi – rūšies naudojama teritorija be galo plati.

Lietuvoje gegutę sutinkama visur, jos negalima vadinti tipišku miško paukščiu, nes ji mėgsta girios retmes, pamiškes, laukų miškelius, sodus ir parkus – vietas, kuriose peri smulkūs žvirbliniai paukščiai, potencialūs jų vaikų tėviai. Profesorius Tadas Ivanauskas liudija, kad gegutę Lietuvoje yra „labai paplitęs paukštis“ – teritorijos prasme šis teiginys aktualus ir šiandien, nes gegutę sutinkame visur.

Koks paukštis paprastoji gegutė? Ar stebima iš arti, tuo labiau – pakliuvusi į rankas, ji atpažįstama lengvai? Iš karto reikia pasakyti: gegutės gali nepažinti daug kas, tą sąlygoja mūsų susikurti stereotipai ir nuomonės.

Tai nedidelio karvelio dydžio ilgauodegis paukštis ilgais smailais sparnais. Skrydyje ji gali priminti plėšrų paukštį – sakalą ar paukštvanagį, o pirmąjį ispūdį sustiprina dryžuota paukščio kūno apacia. Patinėlio kūno apacia ryškiai dryžuota, nugara pilka. Patelės taip pat dryžuotos, tik ne taip ryškiai; jų yra 2 spalvinės variacijos – pilkos, kaip patinėlis, ir rudos. Nepatyrusiam stebėtoji tokie skirtumai gali priminti susitikimus su 2 skirtingomis rūšimis. Gegutės trumpakojės, prastai vaikstančios žeme ar šakomis. Jų snapai juodi, trumpi, akys didelės – šie paukščiai aktyvūs prieblandoje, o migruoja naktimis.

Į Lietuvą gegutės sugrįžta vėlai – balandžio pabaigoje ar gegužę, išskrenda rugpjūtį (jaunikliai dažnai tik rugsėjį), tad jas galima vadinti tikrais vasaros paukščiais. Tokį trumpą gegučių buvimą mūsų krašte pateisina mitybos būdas ir racionas: šis paukštis yra tikras vabzdžiales, pirmenybę teikiantis mažai judriems vikšrams, lervoms.

Tiesa, rašoma (T. Ivanauskas, Lietuvos paukščiai, III tomas), kad jauni paukščiai gali lesti šaltalankių vaisiukus. Tačiau ši išimtis galima dėl objektyvių priežasčių – jauni, tėvių nelesinami paukščiai savarankiškai gaudyti vabzdžius išmoka ne iš karto.

Nuo seno tikėta, kad gegutės neišskrenda, o stojus rudenį pavirsta vanagėliais (taigi – paukštvanagiais). Pastabiams žmonėms šių rūšių išorinis panašumas galėjo padiktuoti tokias išvadas. Žinoma, tai tik paprasta liaudiška išmonė. Tačiau skrendančią gegutę paprastai lydi, puola labai daug smulkių paukščių – panašiai jie reaguoja ir matydami paukštvanagį.

Visiems nuo seno žinomas ypatingas gegutės dauginimosi būdas – lizdinis parazitizmas – jį žmonės supranta vienodai, tik vertina skirtingai – nuo pritarimo ir supratimo, iki pasmerkimo.

Pasaulinėje gegučių įvairovėje taip elgiasi ne visos rūšys. Kai kurios jų peri pačios, kitos (Pietų Europoje sutinkama didžioji kuoduotoji gegutė) – kiaušinius deda į stambių paukščių (kėkštų, mėlynųjų šarkų) lizdus, ir jaunikliai auga kartu su lizdo šeimininko vaikais. Mūsų gegutė kitokia...

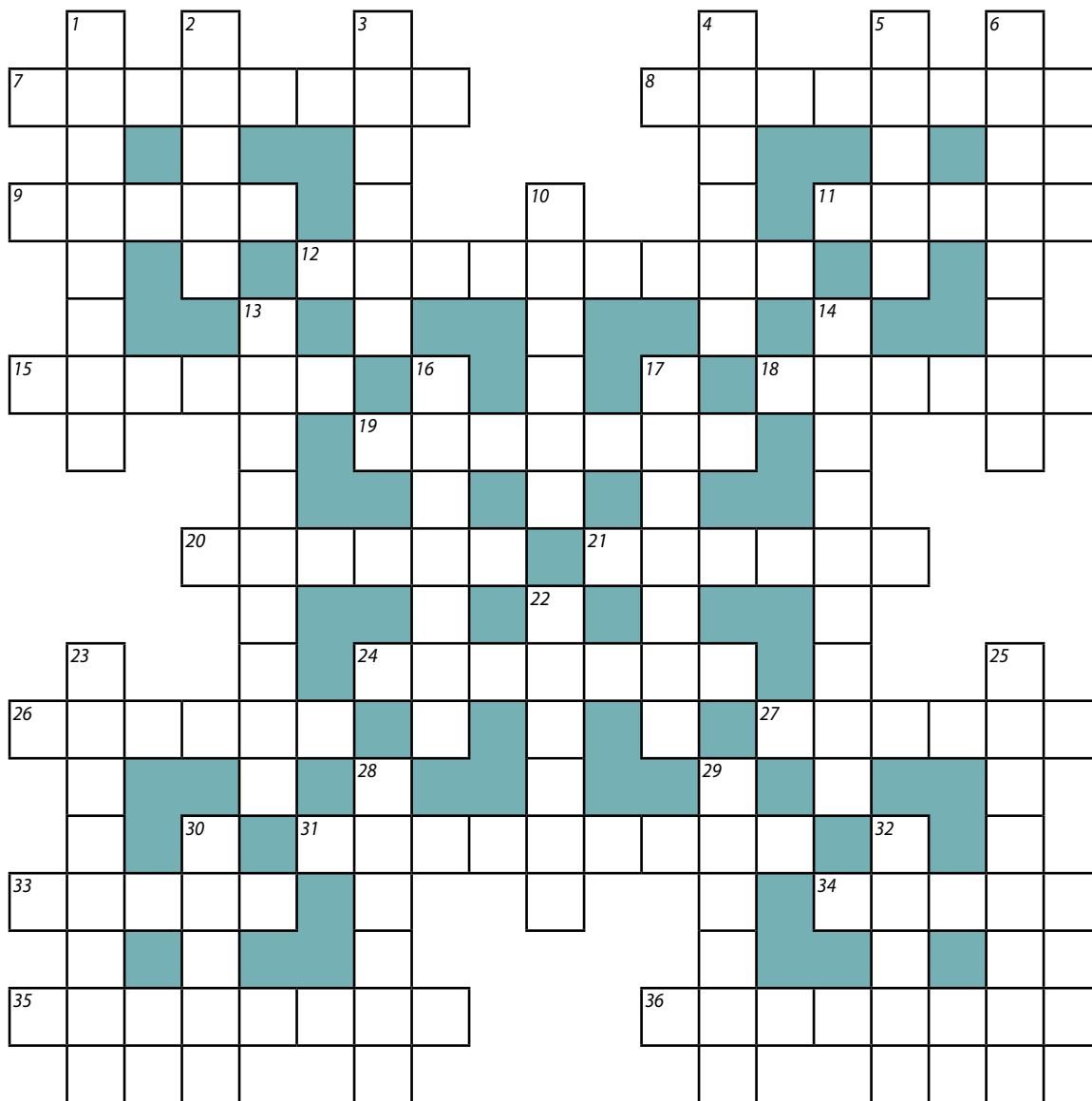
Paprastoji gegutė nesuka lizdo, neperi ir neaugina vaikų. Per vasarą patelė padeda iki 25 kiaušinių, juo „paskirstydama“ po svetimus lizdus. Kiaušiniai dedami kas keletą dienų, tad sunku įsivaizduoti, kaip ir per kiek laiko paukščiu pavyktų suformuoti visą dėtį. Dabar Europoje žinoma daugiau kaip 100 paukščių rūšių, kurios ne savo valia tampa gegučių tėvais.

Ornitologai seniai atrado dėsningumus, lemiančius būsimų jauniklių tėvių pasirinkimą. Manoma, kad augdamos svetimame lizde, patelės pripranta prie tos rūšies savo tėvių, joms susiformuoja tam tikra „savo“ lizdo samprata. Todėl randasi savotiškos gegučių „linijos“, dedančios kiaušinius tik į pasirinktos rūšies lizdus. Paukščiai į dėtyje atsiradusį svetimą kiaušinį (dažnai šiek tiek didesnį) reaguoja įvairiai. Kielės, medšarkės „papildomą“ kiaušinį priima be išlygų, pečialindos ir tošinukės lizdą su svetimu kiaušiniu palieka. O erškėtzvirbliai peri bet kuriuo atveju. Į žydrų lukštą kiaušinius dedančių paukščių lizdus gegutės „mėto“ taip pat žydrus savo kiaušinius. Margi kiaušiniai dedami tarp margų šeimininko dėties kiaušinių.

Po 12 dienų, paprastai greičiau, nei lizdo šeimininko dėtyje, išsiritą gegučių lizdą, kuris 4 pirmąsias dienas būna labai aktyvus ir užsiritinęs ant nugaros kiaušinius ar jauniklius, išmeta juos pro lizdo kraštą.

Gegučių lizde išbūna 3 savaites, palikęs jį kurį laiką dar būna globojamas tėvių, o po to pradeda savarankišką gegutės gyvenimą.

Miškų ir pievų augmenija

Sudarė Ona GYLIENĖ

Vertikaliai: 1. Vėdryninių šeimos retas, dažniausiai miškuose augantis augalas, kuris paprastai žydi balandžio mėnesį, kartais vadinama ir Dzūkijos žibuokle. 2. Krūmiškoji kerpė labai svarbi šiaurės elnių augintojų tautoms, nes didelę metų dalį sudaro elnių mitybos pagrindą. 3. Daugiametis, plintantis šakniastiebiais, būdingo kvapo drėgnų vietų žolinis augalas. 4. Viksvuolinių šeimos pelkėtų vietų augalas. 5. Skendeninių šeimos vabzdžiaėdis augalas. 6. Lūpaziedžių šeimos nemalonaus kvapo augalas. 13. Žolinis augalas, formuojantis tankų išsvirusių lapų kerą. 14. Gegužraibinių šeimos retas, daugiametis augalas, augantis drėgnose ir apyslapėse pievose, miškuose. 16. Vilnūnių genties augalas, savaime auganti daugiametė žolė Europoje ir Vakarų Azijoje. 17. Kaktusas plokščiais stiebais panašiais į lapus, ant jų auga žiedai. 22. Nedidelė grupė (medžių, krūmų, grybų). 23. Laukinė ir darželių gelė netaisyklingais žiedais. 25. Medingas augalas, privilejojantis ypatingai daug drugelių! 28. Baltakamienis medis, iš kurio pavasarį leidžiama sula. 29. Graikų mitologijos veikėjas, vyriškojo grožio simbolis ir vėdryninių šeimos daugiametis augalas tuo pačiu vardu. 30. Medis gausiai žydintis anksti vasarą, jo žiedai naudojami kaip vaistas nuo karščiavimo. 32. Augalas, turintis dygliuotus arba dygliškai šeriuotus lapus ir aukštą šakotą arba sutrumpėjusį stiebą.

Horizontaliai: 7. Erškėtinių šeimos dekoratyvinis krūmas, kartais pavadinamas sibirute. 8. Vėdryninių šeimos drėgnų vietų augalas stambiais rutuliškais žiedais. 9. Smulkus, vandenyje plūduriuojantis belapis augalas, turintis iki 10 mm ilgio stiebą. 11. Anksti pavasarį pradžiantis miškų augalas, žiedai gali būti ir balti, ir geltoni. 12. Karpažolinių šeimos nuodingas, vaistinis ir dažinis augalas. 15. Ankstyvas pavasarinis augalas, kurio pavadinimas kilo iš lotynų kalbos žodžio *pulmon* – plaučiai; augalas vartojamas plaučių ligoms gydyti. 18. Daugiametis astrinių šeimos augalas iš Afrikos, turintis daugybę šakniastiebių. 19. Raudinių šeimos kibus miškų ir pievų augalas, daržų piktžolė. 20. Retas orchidinių šeimos daugiametis augalas su pirštiškais arba plaštakiškai suskaldytais šakniagumbiais. 21. Antroji pagal atstumą nuo Saulės planeta. 24. Visžalis augalas, nuostabaus grožio gelė kilusi iš Amerikos ir Pietų Indijos tropikų. 26. Samana auganti patiesalais arba puriomis vejomis. 27. Kryžmažiedžių šeimos piktžolė skaldytais lapais. 31. Kerpė, auganti plačiais, plokščiais meškos pėdą primenančiais gniužulais. 33. Notrelinių šeimos augalas, pasižymintis stipriu aromatingu kvapu, kuris giminingas čiobreliai. 34. Aukšliagybių organas, gaminantis sporas. 35. Stepukinių šeimos žolė, turinti baltų pieniškų sulčių. 36. Vėdryninių šeimos puošnus, stambokas, nuodingas miškų ir pievų augalas.

Šio numerio kryžiažodžio atsakymus paskelbsime kitame žurnalo numeryje.

Kryžiažodžio, atspausdinto žurnalo „Mūsų girios“ Nr. 3-4, atsakymai:

Vertikaliai: 1. Musinukė. 2. Pėras. 3. Šarkos. 4. Pempės. 5. Gužas. 6. Girnovės. 10. Snapas. 13. Vievversys. 14. Svirbelis. 16. Gandras. 17. Griežlė. 22. Guotas. 23. Balandis. 25. Lazdynas. 28. Varnas. 29. Žiedas. 30. Kielė. 32. Genas. **Horizontaliai:** 7. Dubeltas. 8. Keršulis. 9. Kiras. 11. Varna. 12. Tošinukės. 15. Skonis. 18. Žvyres. 19. Tanagra. 20. Pelėda. 21. Jerubė. 24. Pašuolė. 26. Laukys. 27. Lizdas. 31. Žalvarnis. 33. Antis. 34. Genys. 35. Kirlikas. 36. Gaigalas.

Žavėjimosi jėga ir spalvingos gėlių fėjos

EGLĖ MANKEVIČIENĖ

Sąmoningai ar nesąmoningai mus traukia į gamtą: pasivaikščioti, pabūti prie ežero ar upės, pažvejoti ar pamedžioti, praleisti atostogas gamtos apsuptyje. Traukia aplankyti ir pavasarinio žydėjimo vietas. Pradžioje žibutėmis mėlynuojančius slaitus, plukių pamiškes bei pieinių pievas, vėliau žavimės sakuromis, kol pavasaris išsiskleidžia visomis savo spalvomis.

Net nesusimąstome, kad žavėjimosi įvairiais gamtos objektais metu vyksta nuostabūs

energetinių mainų procesai. Keičiasi visa aplinka, keičiasi mūsų vidinė būsena. Lietuvių kalboje neradau reikalingo žodžio, o naujo „vieslabraukio“ nenorėjau kurti, tad pasinaudojau rusų kalbos nuostabių žodžiu – „coзeпуать“. Tai reikštų – prasmingas kažko stebėjimas. Ir tai labai didelis kūrybinis procesas, turintis savyje galingą potencialą. Ten kur mūsų dėmesys, ten teka mūsų energija. Visa aplinka gyva, todėl „girdi“ ir jaučia.

Mokslo įrodyta, kad augmenija ir gyvūnai reaguoja į tokį bendravimą. Gamta, priimdama šią energiją, siunčia impulsą atgal. Joje šie mūsų procesai vyksta nesąmoningame lygmenyje. Tai tokia jėga, lygi besąlyginei meilei. Visa tai tikra, apčiuopiama ir gyva. Maži didelio džiaugsmo momentai kuria mūsų realybę. Kasdien.

Viena iš mano žygių po gražiausias salos vietas dalis ir savotiška paslaptis būtent ir yra prasmingas gamtos kraštovaizdžių stebėjimas. Tarp kitko, to reikia net pasimokyti, nes tai nieko bendra neturi su paprastu žioplėnėjimu. Verta net pasitreniruoti.

Taigi kviečiu į trumpą virtualų pasivaikščiojimą po La Palmos nacionalinį parką *Caldera de Taburiente*. Tai vienas iš penkiolikos Ispanijos Karalystės nacionalinių parkų.

Pavasario įkarštyje *Caldera de Taburiente* nacionalinis parkas gali pasigirti gausiu floros turtingumu ir įvairove. Įvairiaspalviai pavasariški žiedai kilimais nusidriekia la-

vos kalnų slaitas, skardžiais ir slėniais. Ryški pavasario nuotaika juntama net amžinojo pavasario saloje, kur visus metus gausu žiedų!

Vienos dienos žygis į aukščiausias salos viršūnes (2426 m). Ten kur kalnai siekia žvaigždes, o debesys plaukia žemai po kojomis. Valanda su trupučiu automobiliu tankiais serpantiniais ir žavėjimosi diena La Palmoje prasideda! Gegužę čia žydi fantastiškos gėlės. Kitaip, nei fantastiškomis, jų nė nepavadinsi. Tiesa sakant, jos daugiau medžiai nei gėlės. Milžiniškos žydinčios statulos, o jei iš tolo žvelgiant į jų giraitę pasitelktume ir vaizduotę – pamatytume būrį rožinėmis, rausvomis, avietinėmis mantijomis apsisiautusių fėjų.

Tai gražuolė *Tajinaste* (liet. Alavijinis ežėinis). Jose dūgzte dūgžia bitės, kamanės. Jų žydėjimo laikas skirtas žavėjimuisi gamta!

Kanarų salose yra apie 25 endeminės *Tajinasčių* rūšys. La Palmos *Tajinasčių* kolonijas sudaro tik dvi veislės: žydroji (*Echium gentianoides*) ir rausvoji (*Echium wildpretii subsp. trichosiphon*). Labiausiai Kanaruose yra paplitusi baltoji *Tajinaste*, tačiau La Palmoje ji randama retai, tik pakrantėje ar privačiuose soduose. La Palmos pušynų aukštumose, tarp 1900 ir 2100 metrų aukščio, auga žydrosios ir rausvosios. Abi rūšys laikomos vietinėmis saloje, yra saugomos ir turi labai nedaug natūralių populiacijų.

Palyginti su pakrantės *Tajinaste'mis* (žydrosios), kasmet žydinčiais sumedėjusiais

Atkurtas Tajinasčių parkas

daugiamečiais krūmais, milžiniškos rausvosios gražuolės, mano paminėtos deivės, žydi tik vieną kartą savo gyvenime. Sudygsi sėkla išleidžia gležną daigėlį ir tik per ketvertą metų suauga į stiprų augalą. Tai gali patvirtinti ir aš, nes jau keletą kartų bandžiau užauginti jas sodyboje. Labai jautrios gėlės, bet rodos, eksperimentas bus pavykęs ir po poros metų galėsiu pasidalinti ir asmeninio „darželio“ *Tajinasčių* nuotraukomis. *Tajinastei* reikia daug jėgų, kad pakeltų didžiulį 3 metrų aukščio žiedų vainiką. Taigi sustiprėjęs augalas, prikaupęs maksimaliai jėgų, pagaliau manifestuoja savo užkoduotą grožį į pasaulį. Pradžioje pavasarį išauga nešakotas lapų kamienas, labiau panašus į bokštą, ir tik tada taisyklinga spirale, vingiuojančia link viršūnės, atsiveria tūkstančiai mažyčių avietinių atspalvių smulkių žiedelių. Į išorę nukreipti rausvi bei violetiniai kuokeliai primena ilgą riestą blakstieną. Žydėjimo metu šiuose žydinčiuose bokštuose gausu kamanių, bičių, čia maitinasi drugeliai, kartais net driežai.

Nuo šio augalo ypatingo grožio gegužės mėnesį aukšti Calderos de Taburiente plotai pavirsta išpūdingais pavasario peizažais. Kartais paslaptinai skendinčiais debesų jūroje, o kartais savo atviru saulės apšviestu grožiu priverčiančiais iš žavesio sulaikyti net kvėpavimą. Šiuo laikotarpiu Kanarų gyventojų ir svečių socialinių tinklų profiliai sužydi šimtais tūkstančių žydinčių *Tajinasčių* fotografijų. Visą mėnesį jų giraitės vilioja lankytojus pasivaikščioti ir pasigrožėti neįprastu reginiu. Vėliau peržydėjęs žiedas – bokštas miršta ir tik jo „griaučiai“ primena neįprastą žiedų puošnumą.

Nacionalinio parko iniciatyva La Palmoje vykdomi rausvųjų *Tajinasčių* arealų gausinimo projektai. Mat šie augalai, nors ir subrandina labai daug sėklų, dėl nepalankaus jiems klimato – aukštumose šaltos, snieguotos žiemos ir karštos saulėtos vasaros – dauginasi labai sunkiai.

Tuo tarpu žydrųjų *Tajinasčių* gausu visoje saloje. Tiek aukštai kalnuose, tiek pakelėse, sodybose ar net pakrantėse. La Palma tuo ypatinga. Nė viena kita sala neturi tiek daug jų. Žydrosios *Tajinaste's* žiedynai yra daug mažesni, apie 30–50 cm ilgio, smulkiais žiedeliais taisyklinga spirale besisukantys nuo apačios viršun. Krūmas krauna žiedus kiekvienais metais.

Tajinasčių galima sutikti Europos botanikos soduose ar privačiose augalų kolekcijose. Pavyzdžiui, Vokietijoje šiuos dekoratyvius augalus vadina La Palmos gėlėmis.

Pavasaris nacionaliniame parke Caldera de Taburiente

Tenerifė nenusileidžia La Palmai ypatingu pavasarinio žydėjimu. Teidės ugnikalnio papėdėje čia sužydi raudonosios *Tajinaste's* (*Echium wildpretii* H.Pearson ex Hook.f.). Šis mokslinis vardas augalui buvo suteiktas šveicarų sodininko Hermanno Wildpreto garbei. Jis yra žymaus Tenerifės šiaurėje esančio Orotavos tropinių augalų aklimatizacijos botanikos sodo mokslininkas, kuris Kanaruose pagausino *Tajinasčių* įvairovę. *Raudonoji Tajinaste*, kuri auga tik virš miškų karūnos esančiose Teidės

prieigose ir papėdėje, dar vadinama Teidės krauju, Tenerifės pasididžiavimu. Matyt, didžiutis gali visos Kanarų salos, nes ir dienos, ir nakties kraštovaizdžių fotografai tiesiog rungiasi fotografuodami šį unikalų gamtos grožį. O gyventojai ir turistai miniomis plūsta stebėti šio gamtos stebuklo. Žavėtis ir grožėtis juo.

Gamta – visada kupina mažų ir didelių stebuklų. Kartais nesusimąstome, kokia galiną jėga yra visai šalia. Ir kokia stipri yra mūsų dėmesio ir prasmingo stebėjimo galia.

Žydroji Tajinaste

Tajinastės puikiai sutaria su pušimis

AUTORĖS nuotraukos

Konkursui „Kodėl noriu būti miškininku“ pasibaigus

Svetainės www.miskininkas.eu organizuotas mokinių rašinių konkursas „Kodėl noriu būti miškininku“ baigėsi. Jis nustebino jaunųjų gamtos ir miško draugų nuoširdumu bei kūrybiškumu. Malonu buvo skaityti pradinukų, penktokų, šeštokų ir vyresniųjų mintis apie pažintį su mišku bei jo pasauliu, tokiu paslaptingu ir suteikusi daug žinių apie medžius, įvairius kitus augalus, mažus ir didelius gyvūnus, vabzdžius. Visa ši pažintis ir potyriai skleidžia meilę, rūpestį išsaugoti miškus dabartinei ir ateities kartoms, norą juos pagausinti, atsakingai prižiūrėti.

Pralaimėjusių šiame konkurse nebuvo. Visus jungė bendras tikslas matyti Lietuvoje gražius brandžius miškus, sengires bei jaunuosius, sodinukų plantacijas. Konkurso organizatoriai nuoširdžiai

dėkojo visiems rašiusiems ir atsiuntusiems savo kūrinėlius bei prisidėjusiems prie šio renginio.

Gaila, kad su konkurso dalyviais nebuvo galimybės gyvai susitikti ir aplankyti miškininkų ruošimo institucijų, kartu pasidžiaugti miškininkų darbais natūralioje gamtoje. Dėl karantino ribojimų nugalėtojai š. m. gegužės 14 d. buvo pasveikinti ir paskelbti nuotolinią pagerbimo šventę ir paštu asmeniškai.

Pažintinė programa nugalėtojams surengta laikantis Vyriausybės sprendimų dėl pandemijos. Nugalėtojai ir jų rašiniai paskelbiami svetainėje www.miskininkas.eu bei partnerių socialiniuose tinkluose.

Man rūpi miškas

*Nuliūdimas širdį spaudžia.
Lyg, kad replėmis ją gniaužo.
Girios tamsios, jūs galingos,
Kur išnykote, plačiausios?*
Maironis

Man miškas labai svarbus. Lietuvoje niekada neturi išnykti girios. Sako, kad miškai yra žemės plaučiai. Jų tikslas sugerti anglies dvideginį ir išskirti deguonį. Be to, miškai atiduoda mums labai svarbią statybinių medžiagą – medieną, malkas. Girios teikė ir teikia net maistą: grybus, uogas, medžiotojai sumedžioja miškuose žvėrienos.

Aš žinau, kad pasaulio miškai dengia 31 proc. sausumos ploto, iš viso 40,3 mln. kvadratinį kilometrų. Miškų daugiausia yra Pietų

Amerikoje, o mūsų Lietuvoje jų kur kas mažiau. Pagal 2017 m. duomenis, miškai dengia 33,5 proc. Lietuvos teritorijos, pusė jų yra valstybiniai. Daugiausia mūsų šalyje yra spygliuočių miškų: 34,6 proc. visų plotų užima pušynai, 20,9 proc. eglėnai. Iš lapuočių daugiausia yra beržynų (22,2 proc.) ir juodalksnynų (7,6 proc.). Beveik trečdalis visų mūsų Lietuvos miškų plyti saugomose teritorijose.

Miškas – tai gyvas organizmas, kuriame vyksta įvairiausias gyvenimas. Jis man labai svarbus ir įdomus, todėl aš renkuosi miškininko profesiją. Miške gyvena įvairūs gyviai, auga įvairūs augalai. Norėčiau dar labiau su jais susipažinti. Čia tikrai daug nuveikčiau.

Vienas svarbiausių mano darbų – miško sodinimas. Daugiausia Lietuvoje pasodinama eglės ir pušies sodinukų. Dažniausiai sodinami 2-3 metų, 20-30 cm dydžio medeliai. Rūpinsiuos, kad būtų sodinama protingai ir teisingai.

Kitas labai svarbus darbas būtų – organizuoti biologinę miško apsaugą: remontuočiau ir kėliau inkilus kartu su jaunaisiais miško bičiuliais ir kitais gamtą saugančiais žmonėmis, nes žylės, musinukės sulesia daug miško kenkėjų. Aptverčiau ir prižiūrėčiau skruzdėlynus, juk skruzdės karingai saugo miškus nuo kenkėjų.

Labai svarbu būtų ir priešgaisrinė apsauga. Baisu net įsivaizduoti, kaip plėškėjo didžiuliai Brazilijos Amazonės atogrąžų miškų plotai, Australijos ir Afrikos miškai. Mūsų miškus nuo ugnies turim saugoti patys. O miškininkai žino, kaip svarbu atnaujinti kvartalinių, mineralizuotų juostų tinklą, kad reikia ypač stebėti miškus per sausras.

Žmonėms reikia medienos, tik negali miško kirsti per daug ir neteisingai. Labai svarbu kryptingai ir tiksliai organizuoti miško kirtimo darbus. Viską planuočiau atsižvelgdamas į miško amžių, sanitarinę būklę. Jau žinau, kad yra įvairių kirtimų: plyni, ugdy-mo. Būdamas miškininku paneigčiau visuomenėje nusistovėjusią nuomonę, kad miškai kertami be gailės. Mano tėtė miškininkas ir žinau, kad taip nėra. Mišką galima palyginti su žmogaus daržu: daržovės subręsta, užauga ir jas reikia apdoroti, nes kitaip jos supus. Tas pats ir miške: medis užauga, subręsta ir jį reikia kirsti, nes jis nusilps, nusenušį puls kenkėjai, ligos ir galų gale jis nuvirs.

Miške yra ir dar daug kitų darbų, kuriuos būdamas miškininku tikrai padarysiu. Žmogui reikalingas miškas, miškui reikia rūpestingo ir atsakingo žmogaus. Tas žmogus – miškininkas.

DOMINYKAS K., 11 metų

BRONISLOVO AMBROZO nuotrauka

Mano svajonėse auga miškas

Sveiki! Mano vardas Elija. Man 12 metų. Aš esu penktokė. Ir jau seniai žinau, kad noriu būti miškininke. Nustebote ir turbūt pagalvojote: mergaitė, o svajoja apie miškininkystę... Bet tai yra tiesa ir aš turiu svarbių priežasčių būti tuo, kuo noriu.

Mano senelis visą gyvenimą buvo miškininkas. Dabar ir tėtis. Aš gimiau ir visą laiką iki šiol gyvenu mieste. Bet nuo mažų dienų daugiau būnu miške nei mieste ir mišką pažįstu daugiau nei miestą. Tiesa, aš nepažįstu nė vienos moters, kuri būtų miškininkė. Nežinau net, ar tokių išvis esama. Bet ir tai man nesvarbu. Aš visiems drąsiai sakau, kad būsiu miškininkė. Žinoma, klasės draugai dažnai šaiposi iš manęs. Vadina kartais kaimiete. Bet aš to neimu į galvą. Man tiesiog patinka būti miške, nes prie jo esu pripratusi nuo pat vaikystės. Kiek save prisimenu, visą laiką praleidau gamtoje – miško apsuptyje. Mama pasakoja, kad senelis mane į mišką veždavo net vežimėliu arba ant rankų. Ir vis man kartodavęs: „Žiūrėk, klausykis, uostyk“.

Šiandien aš pažįstu daugybę medžių ir kitokių miško augalų. Atpažįstu daugelio paukščių balsus. Be vargo atspėju žvėrių pėdsakus, kuriuos patinka stebėti ypač žiemą. Tada bandau pasekti ir nuspėti, kur žvėrelis keliavo. Esu net nakvojusi miške ir žinau, kaip atrodo miškas naktį. Tai mano senelio nuopelnas. O dabar mišką dažnai lankau su tėčiu. Mes visa šeima, galima sakyti, esame savotiški miškininkai. Net kaimynai juokaudami sako: „Aa, tai tie, miškininkai...“.

Be abejo, galėčiau papasakoti daugybę faktų, kuo naudingas miškas žmogui. Medžiai valo orą ir prisodrina jį deguonies. Miško ore daug neigiamų jonų, kurie labai naudingi žmogaus organizmui. Ypač naudingas spygliuočių miško oras. O dar vertingesnės tos vietos, kur auga kadagiai. Miškas ramina žmogų, mažina nuovargį ir stresą. Visa tai aš žinau iš senelio arba sužinojau mokykloje. Visa tai, žinoma, svarbu, bet man miške patinka kitokie dalykai.

Man patinka būti miške dėl to, kad kiekvieną kartą jis būna vis kitoks. Kasdien toje pačioje vietoje gali atrasti kažką naujo. Kiekviena žingsnyje yra galimybė kažką naujo pastebėti, patyrinėti. Eini ir matai – kažkas pražydo, kažkas užmezgė vaisius, kažkoks augalas pasitaiko, kurio dar nematei, kažkur išgirsti dar negirdėtus garsus, randi naujus pėdsakus. Dar mane žavi tas momentas, kad po tavęs miške nelieka pėdsakų – gali eiti, kur tik nori, bet atsisukęs savo pėdų nepamatysi. Gal todėl žmonės dažnai ir pasiklysta. O aš dėl to nebijau, nes jau žinau iš tėčio ir senelio daugybę būdų, kaip orientuotis miške.

Aš mėgstu svajoti. Ir mano svajonės taip pat dažnai būna susijusios su mišku. Jeigu aš būčiau medis, norėčiau būti gražiai žydinčiu medžiu. Nesvarbu koku. Galbūt tai būtų vienintelis toks medis miške. Pamatytų žmonės mane, grožėtusi ir sakytų: „Einam toliau, gal rasim dar ką nors gražaus“. Vaikščios, ieškos ir pamils mišką, norės sugrįžti dar kartą. Ir grįš. Svajoju, kad būtent toks bus mano miškas, kurį aš prižiūrėsiu. Būtinai jame bus šaltinėlis, ištryškęs iš po žemių. Žmonės atsigers, nusipraus ir keliaus toliau. Mano miške bus daug rodyklių ir nuorodų, kur ir ką pamatyti, išgirsti ar užuosti. Net kur auga grybai ar dera uogos, aš neslėpsiu. Miške turi būti žmonių. Jie turi džiaugtis juo ir turi išmokyti elgtis jame. Todėl mano miške bus daug perspėjimo ženklų – prašymų, kad gerbtų mišką, nešiukšlintų, nesiklausytų muzikos. Juk miškas turi savo garsus, be kurių jis nebūtų miškas.

Taip įsivizduoju savo prižiūrimą mišką, į kurį žmonės norės grįžti. Ir norės susitikti su manimi – miškininke Elija...

ELIJA P., 12 metų

Kad galėčiau saugoti gamtą...

Kai einu miško takeliu ir girdžiu giedant paukštėlius, matau žaliuojančią gamtą, uodžiu gaivų miško orą, kartais pagalvoju, kad užaugęs norėčiau būti miškininku. Nes miške taip gera ir ramu, kaip niekur kitur. Kai vaikštinėjį miške, ten esi tik tu ir gamta. Tuomet pasidaro labai ramu ir pradėdi girdėti visus paslėptus garsus, kurių iš pat pradžių, atrodo, net nebuvo, matyti įvairius skirtingus augalus ir džiaugtis, kad turime tokią gražią gamtą. Man kartais atrodo, kad miškininko darbas yra vienas puikiausių darbų, nes jis kiekvieną dieną leidžia miške ir yra jo saugotojas.

Aš norėčiau būti miškininku, nes galėčiau visą savo laiką leisti gamtoje. Tarp medžių, krūmų, takelių ir žemės. Būdamas miškininku aš žinočiau visų samanų pavadinimus, mokėčiau atskirti paukščių balsus, kartais man nusišypsotų laimė ir aš pamatytčiau lapę ar stirną, ežiuką arba apuoką. Gal net šernę su mažais šerniukais, tik tuomet aš laikyčiausi nuo jų atokiai ir pasistengčiau, kad jie neišsigastų ir manęs nepulstų. Būčiau labai laimingas, jei galėčiau stebėti skirtingus gyvūnus, juos pažinti, žinoti, kaip jie gyvena, ką ēda, kur miega ir koks jų gyvenimas miške. Norėčiau, kad mano miške, kurio miškininkas aš būčiau, būtų vietos visiems žvėreliams.

Mano mėgstamiausiame miške – Vidzgirio, kuris yra Alytuje, yra pažintinis takas, kuriuo mes su šeima mėgstame vaikščioti. Ten įrengtos lentelės, kurios nurodo, kokie gyvūnai, paukščiai, vabzdžiai ar ropliai šiame miške gyvena. Jų labai labai daug! Kai kurie man buvo visai nematyti, su jais susipažinau tik iš tų informacijos lentų, o norėčiau kiekvieną tą gyvūną pamatyti gyvai, jį pažinti.

Aš galėčiau grožėtis mišku, kai pavasarį jis ima keistis ir po truputį tampa vis žalesnis, arba kai ima gelsti lapai, ir dar tada, kai viskas tampa balta, nes prisninga labai daug sniego. Tokiomis snieguotomis dienomis, kokios buvo šią žiemą, kai sniego tiek daug, kad žvėreliai negali net rasti maisto, aš pasirūpinačiau, kad jie nebadautų. Kai nuo storo sniego sluoksnio imtų lūžti medžių šakos, aš tvarkyčiau ir valyčiau mišką. Vasarą, kai būna taip karšta ir sausa, jog miškas trašką juo einant, aš stebėčiau ar kur nekyla gaisras. Palikčiau vandens žvėreliams atsigeriti, kad jie išgyventų karštį. Jei būčiau miškininku, mano miškas man būtų kaip namai, o visi jo gyventojai lyg mano šeima, todėl turėčiau kiekvieną iš jų rūpintis ir stengtis, kad jiems būtų gerai.

Bet labiausiai norėčiau būti miškininku dėl to, kad galėčiau saugoti gamtą. Kad kiekvieną dieną būdamas miške neleisčiau ten šiukšlinti, o numestą šiukšlę pakelčiau, kad ji jo neterštų. Kad galėčiau apginti žvėrelius nuo brakonierių ar piktų žmonių, kurie juos skriaudžia. Kad galėčiau saugoti mišką ir jo gyventojus nuo žmonių, kuriems miškas ir gamta nerūpi. Ir augalus saugočiau. Medžius ar krūmus, kad jų nelaužytų, kad nerautų samanų, netryptų skruzdėlynų. Man labai norėtusi, kad miške kiekvienas žmogus jaustųsi atsakingas už gamtą, nes ji yra mūsų visų ir mes visi turime dėl jos stengtis. Kad mūsų miškai, laukai, pievos, parkai būtų švarūs, kad augalai būtų sveiki, kad gyvūnai galėtų gyventi ramiai ir saugiai.

Aš norėčiau, kad kai aš užaugsiu tiek, jog galėčiau tapti miškininku, visų tų problemų, kurias norėčiau išspręsti, jau nebebūtų. Bet jei jų dar bus, tuomet norėčiau būti miškininku ir ginti gamtą. Man atrodo, kad toks darbas yra labai garbingas, nes miškininkas rūpinasi tais, kas negali savimi pasirūpinti – augalais ir gyvūnais. Ir dar labai norėčiau, kad visi žmonės suprastų, jog gamta yra ne tik gyvūnų, bet visų mūsų namai, todėl turime ją tausoti.

ARIJUS P., 11 metų

Dainius Petrauskas

1931 11 19 – 2021 04 26

Eidamas 90-uosius metus, balandžio 26 d. mirė ilgametis miškininkas Dainius Petrauskas, nuo 1952 m. savo gyvenimą paskyręs Vilnios krašto miškų puoselėjimui.

Dainius buvo kilęs iš Ukmergės rajono Šeimyniškių kaimo, mokėsi Lyduokių progimnazijoje. Visą gyvenimą jis labai didžiavosi artimais giminytės ryšiais su garsiu dainininku Kipru Petrausku ir žymiu kompozitoriumi Miku Petrausku. Kadangi Dainiui teko paragauti ir tremtinio duonos, giminytės su broliais Petrauskais pokario metais viešai neafišavo, pats rinkosi profesinį kelią – išvažiuoti studijuoti miškininkystės į Vilniaus miškų technikumą. Baigęs jį 1952 m. rudenį, buvo paskirtas į priemiestinę Vilniaus miškų ūkio Riešės girininkiją girininko padėjėju, kur rado nemažą daugianacionalinį kolektyvą: tuo metu be girininko dar buvo padėjėjas, buhalterio, dviejų miško žvalgų ir 25 eigulių etatai. Atsiminimuose Dainius apie pirmąją savo darbovietę rašė:

„Susirinkimų dieną girininkijos kiemas vos talpino suvažiavusius kas su ratais, kas su rogėmis darbuotojus, buvo panašu į klegantį turgų. Girininkas pavedė man su dviem žvalgiais atlikti kasmetines eiguvų revizijas, parinkti, atrėžti biržes kirtimams, priiminėti atliktus darbus miške. Ypač daug laiko sugaišdavome priiminėdami

paruoštos medienos sortimentus, nes kiekvieną rąstą ar trumpuolį reikėjo išmatuoti, įrašyti į priėmimo knygelę ir dar įmušti į galą pareigybinius žymeklius bei numerį su specialiu numeratoriumi. Kadangi girininkijos miškuose tuo metu buvo daug savavališkų kirtimų, žymekliu reikėjo sužymėti ir girininkijos iškirstų medžių kelmus“.

Jauną specialistą 1953 m. perkėlė dirbti į Vilniaus miškų ūkį miško apsaugos inspektoriumi. Pokariniam Vilniuje miškininkai nebuvo tos svarbos ūkinė įmonė, kuri būtų aprūpinta erdviomis administracinėmis patalpomis, o specialistai – butais, transportu. Pasak D. Petrausko, tuo metu Vilniaus miškų ūkio administracija buvo kukliai įkurdinta Žvėryne, Moniuškos gatvėje, kur privačiame name nuomojosi du kambarius. Nors Vilniaus miškų ūkis administravo miškus Vilniaus ir Šalčininkų rajonuose, jiems apvažiuoti skirtas tik vienas išklibęs rusiškas „gazikas“, kuriuo važinėjo ūkio direktorius. Specialistams pasiekti Dieveniškių, Rūdninkų, Dūkštų ir kitas atokiais girininkijas buvo keblu. Stigo darbuotojams ir butų: sukūrusiam šeimą D. Petrauskui 1957 m. teko tenkintis išsinuomotu 12 m² dydžio be patogumų kambarėliu. Pavargęs nuo tokių darbo ir gyvenimo sąlygų, D. Petrauskas išdrįso kreiptis į miškų ūkio ministrą Algirdą Matulionį, kad perkeltų dirbti į Lavoriškių girininkiją girininku. Ministrui nesisnorėjo išleisti į provinciją perspektyvaus specialisto – pasiūlė pereiti į išplėstą Miškų ūkio ir miško pramonės ministeriją, kur 1957–1972 m. jis paskirtas Miško kultūrų ir miško apsaugos valdybos inžinieriumi, vyr. inžinieriumi. Netrukus gavo ir butą. Neakivaizdiniu būdu Dainius 1973 m. baigė LŽŪA Miškų ūkio fakultetą.

„Ministrui buvau dėkingas, kad jis tremtinį užjautė, priėmė dirbti į ministeriją, nors už tai galėjo susilaukti rimtų priekaištų. Dar kartą buvau nustebintas, kai 1973 m. pasiūlė man vėl grįžti į jau savo būstinę pasistačiusį Vilniaus miškų ūkį vyriausioju inžinieriumi, kur ir atlyginimas buvo žymiai didesnis, negu sėdint ministerijoje.“

Kad pateisintų ministro pasitikėjimą, gamybininku tapusio D. Petrausko laukė nelengvas išbandymas – reikėjo skubiai savarankiškai specializuotis mažai

pažįstamoje miško pramoninėje veikloje, vykdyti „brežnevinio socializmo kūrimo“ penkmetinius planus, atsakyti už didžiulį medkirčių kolektyvą, kuris nepasižymėjo pareigingumu, drausmingumu ir blaivumu. Neslėpė ir pats Dainius: grįžus pradžia buvo sunki, nes už kitų nepadarytus planinius darbus, abejingumą, nesėkmes tekdavo išklaustyti jam reiškiamus vadovų priekaištus.

Kai kurie aplaidžiai dirbę miškų ūkio padalinių vadovai turėjo politinę priedangą – partijos narių negalima buvo atleisti iš pareigų, jiems suteikta malonė per nustatytą laiką pasitaisyti. Tuo kai kurie piktnaudžiavo.

D. Petrauskui prireikė didžiulės kantrybės, ryžto, kad įtikintų tuometinį miškų ūkio direktorių Julijų Milašį imtis kardinalių permainų – keisti metų metus „neperauklėjamus“ medienos ruošos padalinių vadovus pareigingais, sumaniais darbuotojais, pertvarkyti darbų organizavimą. Nuo to priklausė miškų ūkio veiklos vertinimas ir darbuotojų atlyginimai, premijos. Darbai ir planų vykdymas pradėjo gerėti, kai punkto viršininku buvo paskirtas Vincas Jasilionis, o medienos perdirbimo cecho vadovu – Janas Makarevičius.

Isteigus Vilniaus miškų ūkio gamybinį susivienijimą, D. Petrauskas 1981 m. perėjo dirbti vyriausioju miškininku. Vėl kardinaliai pasikeitė darbo profilis, bet jis buvo labiau pažįstamas nuo darbo ministerijoje laikų. Miškininkystės darbų sėkmė, apsauga nuo gaisrų labai priklausė nuo girininkijose dirbusių miškininkų sąžiningumo, pareigingumo, požiūrio į darbą.

„Stengiausi įtikinti, kad jie yra patikėtų miškų tiesioginiai šeimininkai ir nuo jų pastangų, sąžiningumo priklausė girininkijų ir viso miškų ūkio darbo sėkmė. Norintiems dirbti padėjau patarimais, dalinausi žiniomis. Dauguma mane suprato, palaikė, – teigė Dainius. – Bet buvo visokių...“

Bene didžiausias vyr. miškininko kasmetinis galvos skausmas buvo nuo ankstauro pavasario iki vėlyvo rudens tvyrojusi miško gaisrų grėsmė. Kartais per dieną tekdavo gesinti net po kelis. Todėl didelis dėmesys skirtas jų prevencijai. Rekonstruoti mediniai gaisrų stebėjimo bokštai Panerių, Lavoriškių ir Rukainių girininkijose, pastatyti nauji

Sudervės, Juodšilių ir Migūnų girininkijose. Dėl kalvoto Vilniaus krašto reljefo likus nemažai nematomų iš bokštų miškų, papildomai pastatyti stebėjimo bokštai Verkių ir Kalvelių girininkijose. Kalvotas reljefas trikdė ir radijo ryšį kai kuriomis kryptimis. Įsigyta trumpųjų bangų naujoviškų radijo stočių. Vilnijos miškai tapo ne tik geriau matomi, bet ir girdimi. Bet intensyvėjant transporto judėjimui Vilniuje, prarado prasmę laikyti priešgaisrinę miškininkų brigadą miškų ūkio centre, todėl priešgaisrinė pagalba miškui imta teikti iš kiekvienos girininkijos.

Nuo 1994 m. Dainius Petrauskas dar kurį laiką dirbo Vilniaus miškų urėdijoje inžinieriumi, kuruo-damas jam įprastą miško apsaugos, medžioklės sritį.

Daugeliui jis įsiminė kaip buvęs aistringas medžiotojas. 1962 m. jam buvo patikėtos ministerijos medžiotojų įkurto būrelio Stakiuose pirmininko pareigos. Bet Dainius labiau buvo gamtos mylėtojas, negu naudotojas. Jis propagavo „draugystės medžioklės“, kuriose dalyvautų ir bendrautų įvairių sričių atstovai, medžioklės rezultatai būtų aptariami prie laužo. Turėjo ir kitą pomėgį – sukaupė didelę kolekciją įvairių medienos gumbų, gamtos sukurtų netaisyklingų, fantastiškų formų šakų, šaknų.

Išėjęs į pensiją Dainius nutolo nuo medžioklės, bet tapo aistringą žveju. Buvodamas priemiestinėje Giedraičių gyvenvietėje turimoje šeimos sodyboje, šią aistrą galėjo išreikšti neribotai. Laisvalaikio po darbo darže ir žvejybos jis užsiėmė drožyba: iš surinktų miške gamtos „kūrinių“ darė įvairių formų žvakides, šviestuvus, o patikusį savo kūrinių padovanavo jį aplankiusiam svečiui, buvusiam kolegai.

Atsiveikindami su buvusiu ilgamečiu bendradarbiu, galime drąsiai pasakyti, kad dirbant visose patikėtose pareigose Dainių lydėjo orumas ir tolerancija kitai nuomonei, jo dėka pavykdavo taikiai išspręsti daug konfliktinių situacijų mūsų daugiatacionaliame kolektyve, bet nenusileisdavo jis principiniuose klausimuose. Kasdieniniame darbe jį matydavome visuomet taktišką, geros nuotaikos, kultūringą, kitus padrąsinantį: „Tu gali, žinai. Tau pavyks...“ Kaip patyręs miškų apsaugos žinovas, kviestas pareikšti savo nuomonę rengiant miškininkystės teisės aktų projektus, šiais klausimais nevengė pasisakyti per radiją, televiziją, bet neužgožė kitų iniciatyvos.

Mūsų atmintyje liksi, Dainiau, kaip nuoširdus, mokantis užjausti ir patarti kolega, bičiulis. Teošia Tau gyvu paminklu Vilnijos krašte išpuoselėti miškai.

Velionis palaidotas Daniliškių kapinėse greta anksčiau mirusios žmonos Henrikos.

Dėl skaudžios netekties nuoširdžiai užjaučiame gedinčius – dukrą Aušrą, sūnų Giedrį bei jų šeimas, kitus artimuosius.

Buvusių Vilniaus miškų urėdijos bendradarbių vardu – Tadas NAVSUTIS

Vilniaus parkuose įkurtuvės – iškelti namai pelėdoms

Vilniaus Jomanto, Lūžių, Pasakų ir Vingio parkuose neeilinės įkurtuvės – čia keliami inkilai naminėms pelėdoms. Pirmieji inkilai iškelti Vingio parke gegužės 28 d., o kitą savaitę – ir kituose sostinės parkuose. Tikimasi, kad šiuo metu augantys pelėdų jaunikliai atsiskyrę nuo tėvų įsikurs jiems skirtuose namuose. Juos Vilniaus parkams padovanojo medinių langų ir durų gamybos bendrovė „Doleta“.

Raimundas Ereminas, VšĮ „Vilniaus miesto parkai“ miškininkas, pasidžiaugė, kad naujieji inkilai pelėdoms tarnaus ilgus metus, o juose turėtų įsikurti dabar augantys naminių pelėdų jaunikliai.

„Naminės pelėdos – arčiausiai žmogaus gyvenančios pelėdos, galima sakyti miestelių ir kaimų paukštis. Jos jau peri Vingio parke, vėlais vakarais ir naktimis mėnesienoje, ypač vasarį ir kovą, galima išgirsti jų ūbavimus ir klykavimus, – pasakoja miškininkas. – Pelėdos yra vieni iš labiausiai nykstančių plėšriųjų paukščių, o jaunuose miškuose įsikurti joms reikalinga pagalba, nes nėra jų mėgstamų medžių drevių, todėl gelbsti inkilai. Pelėdų namai, palyginti su mažųjų parkų paukšteliais, dideli ir jiems kelti reikalingi subrendę medžiai, ypatingos vietos.“

Slaptą gyvenimą gyvenančios naminės pelėdos prietemoje ar tamsoje dažniausiai medžioja smulkius žinduolius. Pelėdų šeima užsiima gana didelę teritoriją, todėl „Doletos“ dovanotų inkilų užteks net 4 Vilniaus miesto parkams. Jie įkelti Baltupių Jomanto parke, Viršuliškių mikrorajone esančiame Lūžių parke, tarp Karoliniškių ir Lazdynų įsikūrusiame Pasakų parke bei vilniečių pomėgtame Vingio parke.

„Didžiausia svajonė, kad inkiluose apsigyventų naminės pelėdos. Jų jaunikliai namų pradės ieškoti link rudens, todėl juos reikia kelti jau dabar. Lūžių parko medžiai gana jauni, ten iki šiol nebuvo nei vienos drevės, nei vieno inkilo pelėdoms, todėl jų ir neapsigyvendavo“, – aiškina „Vilniaus miesto parkų“ miškininkas R. Ereminas.

„Vieną pavasario rytą bėgiodamas Vingio parke suklusau, – kaip įspūdingai čiušla paukščiai. Pagalvojau – mūsų imonė naudoja tvariai tvarkomų atsinaujinančių miškų medieną, tai gal turime pasirūpinti ne tik medžiais, bet ir miško gyventojais. Paukščiai žmonėms suteikia daug džiaugsmo. Todėl nusprendėme atsidėkoti miškams padovanodami jiems inkilų, kad visiems mums mielų miško gyventojų – paukščių – įvairovė ir gausa būtų kuo didesnė“, – apie duoklę gamtai pasakoja Gediminas Venskūnas, bendrovės „Doleta“ eksporto pardavimų vadovas. Langams ir durims gaminti „Doleta“ naudoja daug įvairios medienos su FSC (angl. *Forest Stewardship Council*) sertifikatu.

Specialistai perspėja, kad nereikėtų artintis prie pelėdų inkilų ir trikdyti šių nemažų paukščių, dydžiu su lig varna. Mat naminės pelėdos – labai drąsūs paukščiai ir gindamos savo namus ypač tyliai priskridusios gali netikėtai pulti žmogų. Tokių gynybinių atakų yra užfiksuota ne viena. Geriau paklauskyme jų ūbaujant.

Parengta pagal UAB „RINKOM“ inf.

Modesto Ruzausko/NaturePhoto.lt nuotr.

ŽODIS SKAITYTOJUI

Užkniso kai kurie kiemo paukščių choro choristai!

Gegutinas kiaurą dieną skaičiuoja kažkieno (tikiuosi, kad ne mano) metus ir vis pameta skaičių. Jo pati, gegutė, savo hičkokišku išprotėjusios moteriškos juoku mano pačiai baigia įvairyti priemėtį. Ir mėgsta ji tai daryti paryčiais, per patį miego saldumą, nutūpusi į šimtametę liepą, augančią prie lango ties šeimyninio guolio galvugaliu.

Kitame kiemo senolyje – kleve, lyg būtų maža ten gyvenančių keliolikos (galvoju šį šeimyninį bendrąbutį plėsti) špokų šeimynų kakofonijos, išsikūrė dar ir volunginas. Šitas giedorius anksčiau už lietuviškuosius eurovizijos širdžių nugalėtojus išradęs geltonąją bangą man, grynakraujui aukštaičiui, švilpauja, kaip koks Suvalkijos lygumų berniokas. O jo pati volungė iš gretimo galiūno uosio, vargstančio nuo visos Lietuvos uosius kamuojančios kvarabos, atsiliepia tokiu balsu, kad tai išgirdę ne tik bėduliai tradicinių šeimų vyriokai, kenciantys nuo smurto artimoje aplinkoje, bet ir Pašilačių bei Runionių morčiaus lyderiai slėptųsi po lapais.

O, dar gražiagalvinas! Nuo ryto iki vakaro negali nustoti spiegiančiu balsu kleketuoti savo gražiagalvei, kad jis geriausias, nes irgi turi savo inkilą. Pastebėjote? Gegutės, volungės, gražiagalvės beigi visokios gervės, briedės, lapės ir bebrės gerokai anksčiau už lietuvaiteis atsikratė gėdingųjų „ienių“. Bet kalba ne apie tai. Mane užkniso susireikšminę, skardžiabalsiai plunksnuočiai. O, kai mane užknisa, geresnio ūpo aš ieškau...

Taip, taip. Atspėjote. Įsijungiu patikimiausią ir moderniausią Baltijos šalių visuomeninį transliuotoją. Čia ne aš sugalvoju. Taip parašyta, pasiguglinkit. Įdomu, ką apie tai galvoja braliukai ir karštakošiai estukai? Taigi, įsijungiu LRT radiją ir... pataikau į detektyvą. Detektyvas be Šerloko ir be daktaro Vatsono. Ir be lavono. Nors... Nuotolėjant bendravimui, ištolėja ir sąvokos. Gal nukirstas medis gali būti ir lavonu. Detektyvas žurnalistas bylą narpliojo ne dedukciniu, o nuotolinės žurnalistikos būdu. Iš vieno tolio galima nukentėjusi ponia, pristatyta kaip verslininkė labai paveikiu balsu ir kalbos stiliumi pranešė, kad, aplankiusi savo mišką, rado apsamanojusių kelmų. Tūkstančius, o gal ir dešimtis tūkstančių kubinių metrų šviežios medienos, būrį valstybinių miškininkų aplink tos medienos rietuves ir labai nuskriaustą Lietuvos gamtą. Iš kito tolio Valstybinės miškų urėdijos atstovas sausu telegrafiniu stiliumi paaiškino: į svetimą mišką nelendam. Iš trečio tolio Valstybinės miškų tarnybos pareigūnas, anot aukštaičių skūpus žodžio, režė trumpai: buvau, mačiau, nieko blogo neradau. Na ir iš ketvirtito tolio ekspertas, Lietuvoje gerai žinomas, kaip visų gamtos reikalų ir ypač miško kirtimo blogumo žinovas paskelbė savo verdiktą: byla paini, reikalingas specialus tyrimas.

Po laidos detektyvo visi liko patenkinti. Jautriasieliai ir įtikėję liko patenkinti: pričiuo niekadėjusi! Storaskūriai ir abejojantys liko nepatenkinti, nes niekas nepaaiškėjo. Tik aš likau be ūpo ir dar su durna mintimi plikioje makaulėje. O ką, jeigu patikimiausias ir moderniausias transliuotojas būtų sukrapštęs tarpmiestinio autobuso bilietui ir komandiruotei į galimo nusikaltimo vietą? Juk būdavo laikai, kai žurnalistai net į karų mėsmales verždavosi. Vienas toks pasaulinio garso rašytoju tapo ir Nobelio premiją gavo, kitas – Lietuvos garso meru ir šiaip žinomu žmogumi.

Gražios vasaros bičiuliai.

Eugenijus TIJUŠAS

P.S. Nežinantiems ar nuotolinio bendravimo paveikties: priemėtis – nerviniai traukuliai; galvugalis – lovos vieta, skirta galvai, o ne kojoms; kvaraba – liga; Pašilačiai – seniūnija Vilniuje; Runionys – kaimas Alantos parapijoje; morčius – kačių, labiau katinų vestuvės; ūpas – ne upės vyras, o nuotaika; Šerlokas ir Vatsonas – britiški vardas ir pavardė; tolis – ne stogo danga, o nuotolis; skūpus – šykštus; storaskūris – storesnės odos savininkas; tie išgarsėję žurnalistai – E. Hemingvėjus ir A. Zuokas.

P.S. Paskutinėmis pavasario dienomis paukščių kompaniją papildė iš gretimo Vostapo ežero mūsų kūdrą pradėjusios lankyti žuvėdros. Smagumėlis!

(Tęsinys. Pradžia nr. 3–4)

Žiema yra pats geriausias laikas medžioti vilkus, nes sniego padangalas parodo, kur vilkai apsistoję net ir kiek jų yra. Žiemą vilkus medžioja su varikais ir su vėliavėlėmis. Paruošiamasis darbas tiek vienoje tiek kitoje medžioklėje yra vienodas. Taip pat reikia sekti vilkus, nustatyti, kurioje vietoje vilkai apsistoję, išrinkti šaudymo liniją ir kt. Apskritai, tie du medžioklės būdai labai panašūs. Pirmu atveju vilkų baidytojai-varikai yra žmonės, antru – vėliavėlės. Tiesa, ir prie vėliavėlių reikalingi varikai, bet labai nedaug. Vėliavėlių geroji pusė yra ta, kad jos geriau už žmones atlieka savo pareigas. Ruošiant medžiokles su varikais, tiek medžiotojų, tiek varikų skaičius turi būti gana didelis, o didesniam kiekiui žmonių susirinkus, tylą, kuri taip reikalinga vilkų medžioklėje, sunkiau užlaikyti. Vienas kitas nelaiku išduotas garsas, šlamesys dažnai viską pagadina. Be to, surastą žvėrį, turint vėliavėles, galima numatyti plote ilgiau užlaikyti. Kitiems paruošiamiesiems medžioklės darbams lieka daugiau laiko. Laiką medžioklės vėliavėlių tvora padeda sugrįžusį nuo medžiotojų linijos vilką ilgiau užlaikyti rate. Taigi vilkų medžioklės su vėliavėlėmis yra daug tikresnės. Jos reikia visur praktikuoti, kur tik vėliavėlės yra ar galima jas gauti. Šis būdas plačiai priimtas ir visų medžiotojų giriamas.

Norint turėti žiemą gerų medžioklių, tenka griebtis įvairių priemonių sutraukimui vilkų į patogesnę vietą. Vilkui svarbiausia – jo pilvas. Alkanas vilkas žiemą ėda viską, kas tik jam pakliūva. Džiaugiasi kartais ir seną dvėsenos kaulą radęs. Toji vilkų silpnybė tenka išnaudoti. Kritusį gyvulį (dvėseną) išvežama į patogesnę sekti ir vilkui laikyti vietą ir ten paliekama. Patartina, vežant dvėseną, vežti ją sušaldytą, ir paskirtoje vietoje, ne arčiau 300–400 metrų nuo kelio, nedarant bereikalingų pėdų, išmesti. Stambūs gyvuliai šiam tikslui geriau tinka, nes ilgesniam laikui jų užtenka, ir pripratę vilkai ilgiau artimoje apylinkėje pasilieka. Vilkai labiau mėgsta tokią dvėseną, kurią atranda miške dar prieš sniegą.

Vilkui surasti dvėseną padeda paukščių balsai. Suradęs maisito, vilkas sotinasi ir jau prieš aušrą pasišalina. Dažnai pirmą kartą prisisotinęs, vilkas negrįžta 1–5 dienas.

Sekant vilkus nereikia artintis prie apgraužtos dvėsenos – geriau važiuotam sukti ratu. Mėsos nykimas daug ką pasako, o švieži pėdsakai ir tikrą kelią nurodo. Pirmas sniegas – didžiausias pagalbininkas, nes tada padaryti pėdsakai vieninteli ir tikri. Radus pėdsakus, lengva nustatyti jų kryptį, o pažįstant apylinkę – spėti vilkų poilsio vietą. Sekti surastomis pėdomis nereikia, nes gali išbaidyti žvėrį. Važiuotam reikia daryti ratą tąja kryptimi, kuria veda pėdsakai. Suradus raistą, į kurį eina pėdsakai, o antroje pusėje raisto jų nėra – žvėris susektas. Miške tam darbui daug padeda kvartalinės linijos ar kryžminiai keliukai.

Sekant svarbu žinoti ne tik kur vilkai yra, bet ir kiek jų yra. Labai svarbu mokėti atskirti vilkės pėdas nuo patino ir jauniklių. Vilkės priešgalio pirmutiniai pirštai daug ilgesni ir lygesni, pėda ovali, o vilko pėda apvali, pirmutinių kojų didieji pirštai lyg kuproti ir šonus (raumenys), pati pėda didesnė. Jauniklių pėdsakai žymiai mažesni. Pažįstant pėdsakus, galima nuspėti, ar vilkai tik atsitiktinai buvo suėję prie puolenos maitintis, ar gal jie vienos šeimos. Šeima ir poilsio vietą pasirenka drauge.

Poilsio vietą vilkai renkasi tamsesniuose eglynuose su priemais lapuočiais ar užpelkėjusiame pušynėly, bet į gilumą nelenda, o gula netoli pakraščio. Žiemos pabaigoje vilkai, norėdami pasikaitinti

VILKŲ MEDŽIOKLĖ ŽIEMĄ

JUOZAS SOKAS

„Mūsų girios“, 1933 m., Nr. 6(26), 462-465 p.
(*Kalba netaisyta*)

saulės atakaitoje, gula pamiškėje, o kartais ir lauke – pakrūmėje.

Susekus vilkus kurioje nors miško daly, reikia greit susiorientuoti, kaip statyti vėliavėles (jei jos yra), iš kur varyti, ir kaip stoti medžiotojams. Žiemą diena trumpa. Vilkų poilsio pasirinktą vietą reikia taip sumaniai atskirti, kad nepritrūktų vėliavėlių, ir kad nepasidarytų per mažas plotas. Tada, kad ir ramiausiai varikams priejus, vilkas įpuola į paniką, metasi šuoliais ir dažniausiai pasprunka. Tas ypač svarbu medžiojant be vėliavėlių. Medžiotojų praktika parodė, kad varymo ratas, jei vieta leidžia, daryti ne mažiau 2 km ilgio. Toje pusėje, kur bus laukiama vilkų, reikia nedaryti jokių pėdsakų, kad tuo neatbaidytume vilkų nuo medžiotojų linijos.

Labai svarbu atminti, kad vilkas, ruošdamasis gulti, nemėto pėdsakų, kaip tai daro lapė. Jo pėdsakų eilė lygi, tiesi. To nežinodami medžiotojai dažnai apsigauja – ne laiku pakelia žvėrį. Taigi radus pėdsakus, vedančius panašion guoliui vieton, reikia žinoti kad vilkas netoli bus tenuėjęs.

Renkant varymams vietą, tenka ypač dėmesį kreipti į medžiotojų liniją. Jei vieta bus parinkta retesnė negu vilko guolis buvo, tai vargu jis ten eis. Iš seno miško vilkas neis į aikštę ar jaunuolyną. O medžioklėje ir yra svarbiausia atspėti pakelto vilko bėgimų kryptį. Daug kam atrodo, kad kur tik norėsi, ten galėsi vilkus varyti, ypač kai daug yra vilkų. Bet tikrumoj netaip darosi. Nežiūrint visų baidymo priemonių, vilkas turi savo kelius. O mums svarbu, kad vilkas išbėgtų

ant linijos, nejausdamas pavojaus, bet šalindamasis nuo jam neįprasto triukšmo.

Varymus reikia stengtis daryti pailgus, nusmailintus į medžiotojų liniją. Tada geriau būna varyti ir mažiau reikia medžiotojų. Tik negalima pamiršti vilko pamėgto bastymosi būdo tiesiomis linijomis. Svarbu, kad varymo ilgis sutaptų su įeita vilko pėdų kryptimi. Pakeltas žvėris, tęsdamas savo pirmųjų kelių, nepajutęs medžiotojų, tikrai išeis į šaudymo liniją.

Bet kurgi statyti medžiotojus – ar ten, kur rasti įeito vilko pėdsakai, ar priešingoj pusėj? Vienas ir kitas būdas turi tiek neigiamų, tiek teigiamų pusių. Paimti medžiotojams liniją, kur yra įeito vilko pėdsakai, gera tuo, kad pabaidytas vilkas greičiau be ilgų bastymų, jau kartą prabėgtu keliu išeis

prie medžiotojų, o bloga pusė ta, kad seniai vilkai, jusdami pavojų, baidosi grįžti senomis pėdomis, ir, be to, varikams neturint jokių pėdsakų, sunkiau orientuotis. Taigi, jei tik aplinkybės leidžia, geriau varyti vilką maždaug tiesia kryptimi priekin.

Dažnai vienoje ar kitoje pusėje pasirinkti medžiotojams liniją nulemia vėjas. Laukiant atbėgančių vilkų medžiotojai turi stoti prieš vėją. Kitaip vilkas gali užuosti žmogų. Bet varant visai pavėjui, vilkai, nusimanydami, kad jiems uoslė nieko nepadaeda iširti, kas priešaky yra nervuojasi, metasi panikon, kas medžiotojui ypač nepageidautina. Tais sumetimais, geriausiai pasirinkti varymo kryptį tokią, kad vėjas pūstų ne nuo vilkų, o labiau į šoną. Daug sėkmingesnė medžioklė būna, kai vilkai apsupami vėliavėlėmis.

Keletą žodžių apie pačias vėliavėles. Vėliavėlės, tai plona virvutė, bet gan stipri, apkabinėta nuo 9–15 cm pločio ir nuo 25–35 cm ilgio medžiaginėmis, įvairiaspalviais skuduriukais vėliavukėmis. Tarpas tarp atskirų vėliavukių – 70 cm. Tinkamiausios raudonos spalvos vėliavukės. Jos susukamos ant didelės

špūlės... Dėl spartumo, naudinga turėti dvi špūles. Prieš kabinant, kad vilkai iš toliau jas pajustų, patartina vėliavėles aplaistyti smarkaus kvapo skysčiu, pvz. žibalu. Apskritai, kad vėliavėlės iš toliau būtų pastebimos, reikia jas kabinti aiškesnėse vietose (biržės, keltietos ir pan.). Viduriu didelių aikščių nepatartina tiesti, nes vilkas, bėgdamas iš suaugusio miško, metasi šuoliu ir tada dažnai pro vėliavėles praspunka.

Tveriant vėliavėlėmis negalima daryti staigių užsukimų, bet reikia stengtis vesti jas tiesiai, smailėjant prie medžiotojų linijos. Vėliavėlės kabinamos ant atskirų medukų ar krūmų ne aukščiau 35 cm. Svarbu, kad iš miško išėjus jos būtų pastebimos. Vėliavėlės geriau pakabinti žemiau, negu per aukštai. Apsupus vilkus, reikia laikytis ramiai, nes vėliavėlės, tai ne narvelis, iš kurio išgąsdintas vilkas negalėtų pasprukti. Pavojuje, bandydamas pasprukti, vilkas niekada nešoka per vėliavėles, bet šliaužia pro apačią. Tai daro baimės ir apsaugos instinkto vedamas.

Vėliavėlėmis apsupti reikia visas varymui skirtas plotas. Medžiotojų linijoje, atėję

medžiotojai patys nusiima vėliavėles ar sumina jas į sniegą. Yra nuomonių, kad medžiojant vėliavėles geriau palikti vietoj, o patiems medžiotojams išeiti į priekį. Taip daro dėl to, kad, jei vilkas praslinktų pro medžiotojus, tai vis tiek turėtų grįžti. Bet tas dažniau sukludo negu padeda, nes vilkas, dar prieš medžiotojus būdamas, gali pastebėti vėliavėles. Antra, vargu medžiotojai galėtų laiku pastebėti į užpakalį linijos patekusį žvėrį.

Medžiojant vėliavėlėmis apsuptus vilkus, pakanka gerai pažįstančių apylinkę trijų varikų. Ir čia svarbu vilkus neskubiai ir gan ramiai varyti. Mažiau riksmo, mažiau stuksenimo į medžius ir šlamesio. Pradėjus varyti, gerai yra vietoje užtrukti, pasišnekučiuoti... Šaudymas niekad nepadės išvaryti vilko. Ramiai varomi vilkai išeina kartu į medžiotojų liniją. Pirmoji pasirodo senė vilkė, paskui ją jaunikliai. Reikia nepamiršti, kad medžiotojas vilką gali pirma pamatyti, o ne išgirsti.

Be šių medžioklės būdų, yra ir kitų, bet vieni plačiai žinomi, kiti mažiau tikri ir ne žymūs, greičiau ne medžioklė, o tik vilkų gaudymu ar žudymu vadinami, tai jų ir nebeminėsiu.

Medžiotojams – elektroninės priemonės vietoje kalno popierių

Visi duomenys apie medžioklę po kelių metų bus kaupiami vienoje vietoje – dabar Aplinkos ministerijos (AM) kuriamoje Biologinės įvairovės informacinėje platformoje (BIIP). Šioje informacijos apie biologinę įvairovę rinkimo, tvarkymo, analizės ir pateikimo visuomenei sistemoje medžioklės modulis apims visus jos procesus, pradedant sumedžiojimo limitų planavimu ir baigiant medžioklės bei laimikio registravimu.

„Medžioklės lapai taps elektroniniai. Tai leis saugiau jaustis ir patiems būrelių nariams, ir tiksliau vykdyti medžiotojų kontrolę“, – sako aplinkos ministras Simonas Gentvilas.

Pagrindinis ministerijos siekis – atsisakyti popierinių dokumentų, perkelti informaciją į elektroninę erdvę. „Medžiotojams neberekės spausdinti ir pildyti ranka medžioklės lapų, prašymų nustatyti limitus, ataskaitų apie sumedžiotus žvėris“, – sako AM Gamtos apsaugos politikos grupės vadovas Algirdas Klimavičius.

Pasak jo, medžioklės limitų planavimas bus gerokai paprastesnis. Juos nustatančioms savivaldybių komisijoms nereikės gaišti laiko posėdžiams, pildyti dokumentų, jų siuntinėti, sukliki galvą, kaip pranešti apie savo sprendimus medžiotojams. Viskas bus matoma vienoje informacinėje sistemoje. Siūloma, kad me-

džiotojai prašymą nustatyti žvėrių limitus galėtų įkelti tiesiai į BIIP medžioklės modulį. Po komisijos posėdžio jie joje matytų, kiek ir kokių žvėrių gali sumedžioti sezono metu.

Šiuos procesus galės stebėti visi besidomintys, vienoje vietoje bus matomi duomenys apie visus pastaraisiais metais nustatytus medžioklės limitus atskirų medžioklės plotų naudotojams, bendras leidžiamų sumedžioti gyvūnų skaičius. Todėl ši informacija bus patikimesnė, skaidresnė.

Tai palengvins darbą medžioklės kontroliuojantiems aplinkos apsaugos pareigūnams. Užtuot tikrinę informaciją ir siuntinėję ataskaitas, jie galės užsiimti svarbesne veikla. Pasak A. Klimavičiaus, bus užtikrintas grįžtamasis ryšys tarp medžioklės plotų naudotojų ir medžioklę kontroliuojančių institucijų.

Tikimasi, kad BIIP padės sumažinti brakonieravimą mastą, palengvins vykdomų medžioklių registraciją ir sumedžiotų žvėrių apskaitą. Svarstoma galimybė pasitelkti mobiliąs aplikacijas, panašias į naudojamąs automobiliams parkuoti. Medžiotojas ir prieš medžioklę, ir ją baigęs, ir prieš kraudamas į automobilį sumedžiotą žvėrį apie tai praneštų SMS žinutėmis į specialų serverį.

Aplinkos apsaugos valstybinės kontrolės pareigūnai šią informaciją matytų savo mo-

biliuosiuose telefonuose. Tai padėtų išvengti piktnaudžiavimo. Ne paslaptis, kad kai kurie medžiotojai laimikį medžioklės lape pažymi, tik kai juos sustabdo gamtos apsaugos inspektoriai. Nebebūtų įmanoma padidinti ir sumedžiotų sezono metu žvėrių skaičiaus, siekiant priartinti jį prie limitų ir taip vengiant medžiotojų gyvūnų miškui padarytos žalos atlyginimo.

Medžioklės modulis apimtų ir didžiųjų plėšrūnų apskaitą, sudarytų galimybes prie jos prisijungti plačiai visuomenei ir teikti informaciją apie šiuos gyvūnus. Kuo daugiau žmonių įsitrauks, tuo apskaita bus patikimesnė ir kokybiškesnė.

„Pasenęs ir neefektyvus medžioklės apskaitos būdas bus pakeistas skaitmeniniu“, – teigia Laimis Runkevičius, BIIP projekto IT grupės vadovas. Turėsime išsamią statistiką apie medžioklės, sumedžiotus žvėris realiu laiku – žinosime, kiek ir kur vyksta medžioklių. Tai leis efektyviau jas kontroliuoti, bus aišku, kokių metų laiku kokiuose miškuose ir kiek sumedžiota žvėrių.“

Planuojama, kad BIIP modulis pradės veikti 2023 metais. Jam sukurti skirta 1,8 mln. eurų iš ES sanglaudos fondų lėšų.

AM inf.

NAUJOJI SCORPION MEDKIRTĖ

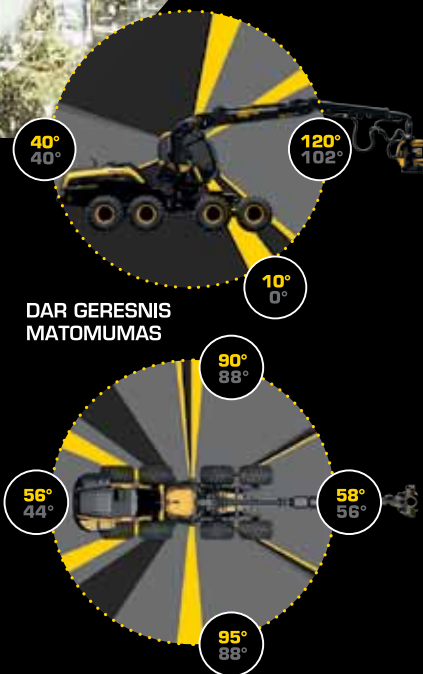

Naujoji SCORPION medkirtė – tai naujas našumo, ergonomikos bei operatoriaus komforto standartas.

Dar 2013 m. pirmą kartą pristatyta SCORPION medkirtė, šiandien yra tapusi vienu perkamiausių medkirčių modelių visame pasaulyje, taip pat tarptautiniu atsakingos miškininkystės simboliu.

Praėjus aštuoneriems metams, pristatoma atnaujinta SCORPION medkirčių serija, kurioje geriausios savybės išlaikytos, tik yra dar labiau patobulintos.

Nepriekaištingas matomumas, puiki ergonomika, didelis stabilumas, erdvesnis interjeras ir aukštos kokybės medžiagos pakelia operatoriaus komfortą į visiškai naują lygį.

**DAR GERESNIS
MATOMUMAS**

naujoji

SCORPION

Miško technikos pardavimas: +370 610 27218

Servisas: +370 700 55100

Atsarginės dalys: +370 614 03734

www.balticagromachinery.lt

BALTIC AGRO MACHINERY LIETUVA

PONSSE LIETUVA

Baltic Agro

Husqvarna

HUSQVARNA T540i XP® IR 540i XP®

MES STIPRESNI, NEI BET KADA ANKSČIAU

#wearebatterypower

HUSQVARNA 540i XP®

„Husqvarna 540i XP®“ yra galingas ir efektyvus akumuliatorinis grandininis pjūklas, pri-lygstantis profesionaliam 40 cm³ benzininiam pjūklui. Idealiai tinka mažiems ir vidutinio dydžio medžiams sklandžiai ir efektyviai pjauti.

699 Eur

